

ISSN: 2458-9292

YÜKSEK ÖĞRETİM DERGİSİ

TEMMUZ-AĞUSTOS-EYLÜL 2021 / SAYI 21

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU

YÖK YÜKSEK ÖĞRETİM DERGİSİ

Sahibi

Prof. Dr. M. A. Yekta SARAC

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Süleyman Necati AKÇEŞME

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Rahmi ER

Prof. Dr. Hayati DEVELİ

Prof. Dr. Sezer Ş. KOMSULOĞLU

Prof. Dr. Özer KANBUROĞLU

Şener ASLAN

Fatih TIĞLI

Ali BULUT

Görsel Yönetmen ve Tasarım

Kurtuluş KARAŞIN

Dergi İletişim

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı

06539 Bilkent Ankara-Türkiye

E-Posta: yuksekogretimdergisi@gmail.com

Telefon: +90 (312) 298 70 00

Basım Yeri

Altan Matbaası

Ankara/Türkiye

ISSN: 2458-9292

Yılda 4 kez yayımlanır.

1.500 Adet basılmıştır.

Dergideki tüm yazıların her türlü hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

Sunuş

Dergimizin 21. sayısı ile sizleri selamlıyoruz.

15 aydır içinde bulunduğumuz pandemi süreci halk sağlığını, ekonomiyi, sosyal hayatı, eğitimi derinden, ciddi ve yoğun olarak etkiledi. Covid-19, çalışma biçimimizi, yaşamımızı hatta birbirimizle olan ilişkilerimizi küresel seviyede ani ve dramatik olarak değiştirdi. Aslında dünyada büyük krizler, birçok alanda tolpumun yeniden şekillenmesine, kendini yenilemesine, yeniden düşünmesine de vesile olmaktadır. Yaşadığımız bütün zorluklardan sonra şimdi farklı yapılanmalar ve yeni kararlar için düşünme ve hareket etme zamanı.

UNESCO verilerine göre, 2020 Nisan'ından başlamak üzere, 185 ülkede yükseköğretim kurumları kampüsleri tamamen kapattı, eğitim dijitale doğru dönüştürüldü. Dünya genelinde yükseköğretimde ortalama 1 milyardan fazla öğrenci bu durumdan etkilendi.

Dünyada yapılan birçok ankete göre öğrenciler net olarak kampüslere geri dönme istegindeler, ancak eş zamanlı olarak uzaktan eğitimi ve çevrim içi öğrenmeyi de sürdürmek istiyorlar. Yani öğrenme konusunda klasik eğitimin yanı sıra esnek modellerin de derslerini zenginleştirebileceğini düşünüyorlar. Doğrusu pandemide yükseköğretim kurumlarının eğitimde ve çalışmalarında gösterdiği üstün performans takdirle karşılanıyor. Ancak, 1946'dan bu yana küresel etkilerin değerleri üzerinde çalışmalar yapan ve görüşler sunan **"The Economist Intelligence Unit (EIU)"**, 2020 yılında yaptığı bir ankette öğrencilerin yüzde 60'ının derslere odaklanmada, öğretim üyelerinin yüzde 70'inin ise dersleri verirken

yüksek değerler üreten noktalara ulaşmada güçlükler çektiklerini ifade eden sonuçlar yayınladı. Bütün bunlara rağmen, karma (hibrit) veya esnek (hyflex) eğitim modellerinin öğrenciyi merkeze alarak ortaya koyacakları yeni yöntemler, üniversite kürsülerinde önemli değerler üretmeye devam edecektir. 2021-2022 eğitim-öğretim yılında yüzyüze eğitimin gerçekleşmesi, şartlar doğrultusunda, tüm yükseköğretim camiasının temennisidir.

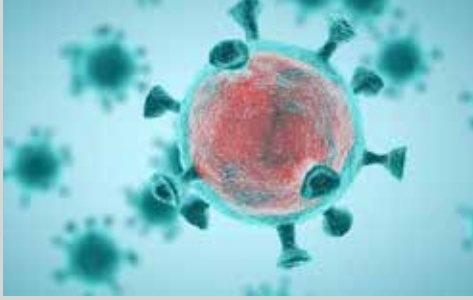
Dergimizin bu sayısında göreceğiniz şekilde yükseköğretim mezunlarına daha yüksek oranda istihdam sağlayacak bir yönetmeliği hayata geçirdik. Yükseköğretim Kurulumuzca, üniversite öğrencilerine kazandırılması öngörülen mesleki bilgi, beceri, tutum ve davranışlarını geliştirmeleri, sektörü tanımaları, iş hayatına uyum sağlamaları, mesleki tecrübe edinmelerini ve gerçek üretim ve hizmet ortamında yetişmelerini temin etmek, yükseköğretim mezunlarının istihdam oranlarını artırmak, ülkemizin kaynaklarının etkin ve verimli kullanılmasına katkı sunmak, beşeri sermayenin talep edilen nitelikleri haiz yetişmesini sağlamak, eğitim-sanayi iş birliğini güçlendirmek, üst politika belgelerinde yer alan hedefleri gerçekleştirmek, kanunların verdiği görevleri yerine getirmek ve mevzuat boşluğundan kaynaklanan sorunları çözmek amacıyla **"Yükseköğretimde Uygulamalı Eğitimler Çerçeve Yönetmeliği"** katılımcı bir anlayışla üniversitelerimiz ve başta bakanlıklar olmak üzere ilgili kamu kurumları ile TESK, TOBB, MÜSİAD, TÜSİAD gibi özel sektör temsilcilerinin görüşleri alınarak hazırlandı.

Marmara Bölgemizi çevre ve ekonomi açısından olumsuz olarak etkileyen müsilaj sorunu için üniversitelerimizde bu konuda çalışmalar üreten araştırmacılar ile çözüme yönelik toplantılar düzenledik, bu önemli sorun için Bilimsel Seferberlik ilan ettik. Sayın Cumhurbaşkanımız, Çalışma Grubunu kabul etti, kendilerine konu ile ilgili bilgi arz ettik, müsilaj ile ilgili çalışmalar Kurulumuz tarafından da yakından takip edilmektedir.

Saygılarımla,

Prof. Dr. M. A. Yekta SARAÇ
YÖK Başkanı

İÇİNDEKİLER

6	2030'A DOĞRU YÜKSEKÖĞRETİM POLİTİKALARI	32	PARANIN İZİNDE İCADINDAN GÜNÜMÜZE PARANIN SEYRİ	57	İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
10	MÜSİLAJ SORUNUNA YÖNELİK AKADEMİK ÇALIŞMALARIN DEĞERLENDİRME TOPLANTISI SONUÇ BİLDİRGESİ	36	ENERJİ DEPOLAMA TEKNOLOJİLERİNDE YENİLİKÇİ ÇÖZÜMLER	61	SÜRDÜRÜLEBİLİR VE YEŞİL KAMPÜS: MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
14	DENİZ BİLİM ÇALIŞMALARININ YÖNETİM STRATEJİLERİNE VE TOPLUM BİLİME YANSIMASI	41	COVID-19 HAYATIMIZA NELER YAPTI?	66	KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ CERN'DEKİ ÇALIŞMALARI İLE GENÇ KADIN ARAŞTIRMACILARA ÖRNEK
20	KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ KRİZİ	44	TÜRKİYE'DE KÜRATÖRLÜK UYGULAMALARININ KISA TARİHİ	68	BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
26	ÜNİVERSİTELERİN DERECELENDİRME SİSTEMLERİNE GÖRE BİR BAKIŞ VE DEĞERLENDİRMELER	48	TÜRK D'OKUMA KÜLTÜRÜ	69	3 ÜNİVERSİTE BİYOTEKNOLOJİ ALANINDA İŞ BİRLİĞİ YAPTI
		52	250 YILLIK BİRİKİM İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ		

70 KAFKAS ÜNİVERSİTESİ
DONMUŞ BEEFMASTER
ETÇİ SIĞIR EMBRİYOLARI
TRANSFER EDİLMEK
ÜZERE İLK KEZ
TÜRKİYE'YE VE KARS
KAFKAS ÜNİVERSİTESİNE
GETİRİLDİ

71 ANKARA HACI BAYRAM
VELİ ÜNİVERSİTESİ

73 "2021 YILI ENGELSİZ
ÜNİVERSİTE ÖDÜLLERİ" Nİ
ALMAYA HAK
KAZANANLAR BELLİ
OLDU

75 TBMM "KADINA YÖNELİK
ŞİDDETİN ARAŞTIRILMASI
KOMİSYONU" TOPLANTISI

76 YÖK'TEN AKADEMİDE
"KALİTE, LİYAKAT VE
FIRSAT EŞİTLİĞİNİ"
ARTIRMAYA YÖNELİK
DÜZENLEMELER
YAYINLANDI

78 KUZAY MAKEDONYA
EĞİTİM VE BİLİM BAKANI
CAROVSKA,
YÖK BAŞKANI SARAÇ'I
ZİYARET ETTİ

79 ARAŞTIRMA
ÜNİVERSİTELERİ
ÜLKEMİZİN ÖNCELİKLİ
SEKTÖRLERİ İLE
EŞLEŞTİRDİ - İHTİSAS
ALANLARI BELİRENDİ

81 AKADEMİDE KADININ
GÜÇLENMESİNE YÖNELİK
YENİ POLİTİKALAR

82 YÖK'TE
DENİZLERİMİZDEKİ
MÜSİLAJ SORUNUNA
YÖNELİK AKADEMİK
ÇALIŞMALAR
DEĞERLENDİRİLDİ

84 YÖK'TEN İSTİHDAM
HAMLESİ

86 VAKIF YÜKSEKÖĞRETİM
KURUMLARI RAPORLARI

90 YÜKSEKÖĞRETİMDE
GÖNÜLLÜLÜK
ÇALIŞMALARI

92 BASINDA
YÖK

2030'A DOĞRU YÜKSEKÖĞRETİM POLİTİKALARI

 Prof. Dr. M. A. Yekta SARAÇ*

YÖK olarak, geleceğin meslekleri addedilen alanlarda sektörle işbirliği içinde yaptığımız çalışmalarla, üniversitemizde yeni mesleki alanlar ve programlar açmaktayız.

2021 Ekim'inde Barselona'da UNESCO 3. Dünya Yükseköğretim Kurultayı'nı topluyor. Yükseköğretimde politika üreten Avrupa Üniversiteler Birliği, Uluslararası Üniversiteler Birliği, Küresel Yenilikçilikte Üniversiteler Ağı gibi kuruluşlarca yükseköğ-

retimde gelecek 10 yıl için çeşitli çalışma raporları üretiliyor, pandemi sonrasında yükseköğretimi tartışılıyor.

Türkiye'de Yeni Yükseköğretim Kurulu (YÖK) olarak hayata geçirdiğimiz ve sonuçlarını elde etmeye başladığımız birçok proje ile 2030'lu yıllara doğru dinamik, yetenekli, toplumun ihtiyaçlarına ve gerçeklerine hâkim nesiller yetiştirmek için 207 üniversitemizle birlikte çalışıyoruz.

* Yükseköğretim Kurulu Başkanı,
Bu makale AA-Eğitim'de de yer almıştır.

Dünya Ekonomik Forumu'nun verileri göre, 2030'lu yıllarda neredeyse 1,7 milyon yeni iş kolunun ortaya çıkacağı öngörülüyor. Bu dönüşüm, çalışma hayatına yansımalarıyla vatandaşların, iş insanlarının ve karar alıcıların konuya yakından ve hızla eğilmesini gerektiren dinamik bir süreç. Mobil internet, bulut teknolojisi, insansız araçlar, nano teknoloji ve 3D yazıcıların iş dünyasındaki kullanım yoğunluğunun artmasıyla pek çok meslek kaybolurken ya da dönüşürken ortaya yepyeni meslekler çıkıyor.

2030'a yaklaştığımız bu günlerde, dijital teknolojiler yükseköğretim alanındaki en önemli başlıklardan birini oluşturuyor. Dijital teknolojilerin yaygın kullanıma girmesi, 2000 yılından bu yana en büyük 500 şirketin neredeyse yarısının ortadan kaybolmasına neden oldu. Bilinmelidir ki dijital teknolojilerin etkileri dünyada daha yeni görülmeye başlıyor.

Dünyada şu andaki işlerin yüzde 90'ı bilişim teknolojileri yetenekleri gerektiriyor. Dijital dönüşüm Avrupa ülkelerinde son on yılda 2 milyon yeni iş sahası yarattı. 2005'ten bu yana ülkeler arası veri aktarımı 45 kat arttı, yani alışveriş artık veri ile gerçekleşiyor. Bu alandaki akademik çalışmalara göre, otomasyon teknolojilerinin en çok etkilendiği üç alanı küreselleşme, dijitalleşme ve ekonominin çok geniş anlamda merkezileşmeden uzaklaşması (ekonomik atomizasyon) oluşturuyor.

YÖK olarak, geleceğin meslekleri addedilen alanlarda sektörle işbirliği içinde yaptığımız çalışmalarla, üniversitemizde yeni mesleki alanlar ve programlar açmaktayız. Özellikle doktora çalışmalarına ayrı bir önem atfediyoruz. Yüzde 62'sini kız öğrencilerin oluşturduğu ve 5 bine yakın öğrencinin içinde bulunduğu YÖK 100/2000 projesi mezun vermeye başladı. Ayrıca bugün itibarıyla Türkiye üniversitelerinde 100 binin üzerinde doktora öğrencimiz var. Doktora programlarında öncelikli olarak belirlenmiş alanlarda (robotik, siber güvenlik, nörobilim, yapay zekâ ve makine öğrenmesi, ağ

Dünyada şu andaki işlerin yüzde 90'ı bilişim teknolojileri yetenekleri gerektiriyor. Dijital dönüşüm Avrupa ülkelerinde son on yılda 2 milyon yeni iş sahası yarattı. 2005'ten bu yana ülkeler arası veri aktarımı 45 kat arttı, yani alışveriş artık veri ile gerçekleşiyor.

teknolojileri [5G nesnelerin interneti], akıllı ve yenilikçi malzemeler gibi) araştırma ve yeniliğe dayalı çalışmalar üreterek akıllı uzmanlaşmaya dayanan stratejik bir hedef belirledik.

Türkiye'de Yeni Yükseköğretim Kurulu (YÖK) olarak hayata geçirdiğimiz ve sonuçlarını elde etmeye başladığımız birçok proje ile 2030'lu yıllara doğru dinamik, yetenekli, toplumun ihtiyaçlarına ve gerçeklerine hâkim nesiller yetiştirmek için 207 üniversitemizle birlikte çalışıyoruz.

Dünya geneline baktığımızda, yükseköğretim kurumlarının misyonlarının, amaçlarının ve öğretme-öğrenme yöntemlerinin coğrafi ve tarihi bağlamlara göre değişiklikler gösterebildiğini görüyoruz. Dünyadaki hızlı gelişmeler ve radikal dönüşümler geleneksel yapılarımızı değiştirerek altüst ediyor ve bizi yeni sistemler geliştirmeye zorluyor. Yükseköğretimin ve üniversitelerin yapılanmaları da sistematik olarak bu değişimden fazlasıyla etkilenmekte. Ülkemizde büyük ölçüde kamu fonu tahsisine rağmen gelişme potansiyellerinin yeterince kullanılmadığı bölgelerimizde, küreselleşmenin de etkisiyle kalkınma kavramı yeniden şekillendi. Mekânsal süreklilik şartı olmayan, ilişki ağı ile belirlenen, uluslararası işbirliklerine doğrudan açık, ekonomik ve bölgesel kalkınmanın itici gücü olarak yerel dinamiklerin ön plana çıktığı bir sistem "yeni bölgesel kalkınma" anlayışı olarak benimseniyor. Bu bağlamda YÖK olarak 2016 yılında, dünyadan

başarılı örnekleri de değerlendirerek beş üniversitemizde başlattığımız “Yükseköğretimde İhtisaslaşma ve Misyon Farklılaşması Projesi” bugün sayısı 15’e varan üniversitemizde devam ediyor. Sağlık alanında ihtisaslaşma faaliyetleri, tarım ve jeotermal çalışmalar, tarım ve hayvancılıkta farklılaşan bütünlük kalkınma modeli, havza bazlı kalkınma, tekstil ve seramik, ormancılık ve tabiat turizmi gibi başlıklarda projelendirilmiş çalışmalar ve üniversite-kamu-belediyeler ve yerel unsurlar ile birlikte çalışma modelini uygulayarak, projelere buldukları bölgenin kalkınması için yön vermekteler.

Dünya Ekonomik Forumu’nun verileri göre, 2030’lu yıllarda neredeyse 1,7 milyon yeni iş kolunun ortaya çıkacağı öngörülüyor. Bu dönüşüm, çalışma hayatına yansımalarıyla vatandaşların, iş insanlarının ve karar alıcıların konuya yakından ve hızla eğilmesini gerektiren dinamik bir süreç. Mobil internet, bulut teknolojisi, insansız araçlar, nano teknoloji ve 3D yazıcıların iş dünyasındaki kullanım yoğunluğunun artmasıyla pek çok meslek kaybolurken ya da dönüşürken ortaya yepyeni meslekler çıkıyor.

Geçtiğimiz 20 yılda yükseköğretimde gelişen iki eğilimden biri yükseköğretime erişim oranının artırılması, diğeri ise bilgi ekonomisi ve uluslararası sıralamalarla ortaya çıkan araştırma odaklı üniversite modelinin geliştirilmesi olmuştur. 1998’de yüzde 17, 2008’de yüzde 27 olan dünyada yükseköğretime erişim oranları 2018’de yüzde 38’lere ulaştı. Bu alan-

Dünya Ekonomik Forumu’nun verileri göre, 2030’lu yıllarda neredeyse 1,7 milyon yeni iş kolunun ortaya çıkacağı öngörülüyor. Bu dönüşüm, çalışma hayatına yansımalarıyla vatandaşların, iş insanlarının ve karar alıcıların konuya yakından ve hızla eğilmesini gerektiren dinamik bir süreç.

da en düşük oran yüzde 5 ile Sahraaltı Afrika’sında. Türkiye ise 8 milyonu aşan öğrenci sayısı ile Avrupa’da yükseköğretime erişimde ilk sırada geliyor.

“Araştırma üniversitesi” kavramı sadece bir kurum değil, bir model, bir ideal olarak tanımlanır. Bu üniversiteler 21. yüzyıl bilgi ekonomisinin merkezî kurumları olarak görülmekte ve değerlendirilmekteler. Yüksek nitelikte akademik kadro, eğitim öğretimde yüksek kalite, güçlü araştırma olanakları, güçlü fon kaynakları, ulusal ve uluslararası yetenekli öğrenciler, araştırma üniversitelerinin genel özellikleri olarak tanımlanırlar. QS Dünya Üniversite Sıralamaları 2019 yılı verilerine göre dünyada 1011 araştırma üniversitesi bulunuyor. Bunların yüzde 40’ı Avrupa’da, yüzde 26’sı Asya-Pasifik’te, yüzde 18’i ABD ve Kanada’da, yüzde 9’u Latin Amerika’da ve yüzde 7’si Orta Doğu ve Afrika’da yer alıyor. Dünya genelinde araştırma üniversiteleri sıralamasında bulunan ilk 10 üniversitenin kuruluş yılları 1096 (Oxford Üniversitesi) ile 1891 yıllarına (California Teknoloji Enstitüsü) tekabül ediyor.

“Araştırma üniversitesi” kavramı Türk yükseköğretimine Yeni YÖK ile girmiş ve 2017 yılında 11 üniversitemiz bir yıl süren değerlendirme çalışmalarını takiben araştırma üniversitesi olarak seçilmiştir. Bu üniversitelerden ülkemizin, devletimizin yüksek beklentileri vardır. Kendilerine ayrıcalıklı destekler sunulan bu üniversiteleri kurul olarak ciddi bir akademik takip altında tutuyoruz.

2030’a yaklaştığımız bu günlerde, dijital teknolojiler yükseköğretim alanındaki en önemli başlıklardan birini oluşturuyor. Dijital teknolojilerin yaygın kullanıma girmesi, 2000 yılından bu yana en büyük 500 şirketin neredeyse yarısının ortadan kaybolmasına neden oldu. Bilinmelidir ki dijital teknolojilerin etkileri dünyada daha yeni görülmeye başlıyor. 2030’u şekillendirecek olan bu önemli kavram, yeni teknolojilerin temin edilmesi, bu teknolojileri kullanacak insan kaynağının dijital dönüşüme hazırlanması ve takiben eyleme geçilmesi sürecidir.

“Araştırma üniversitesi” kavramı sadece bir kurum değil, bir model, bir ideal olarak tanımlanır. Bu üniversiteler 21. yüzyıl bilgi ekonomisinin merkezî kurumları olarak görülmekte ve değerlendirilmekteler. Yüksek nitelikte akademik kadro, eğitim öğretimde yüksek kalite, güçlü araştırma olanakları, güçlü fon kaynakları, ulusal ve uluslararası yetenekli öğrenciler, araştırma üniversitelerinin genel özellikleri olarak tanımlanırlar.

Bu çalışmalar sürdürülürken, hiç beklemediğimiz bir anda, dünyayı ekseninden sarsan Covid-19 pandemisiyle karşı karşıya kaldık. Dünya inanılmaz bir hızla sanal ortama geçmek zorunda kaldı; geleneksel alışkanlıklar ve kavramlar büyük sarsıntı geçiriyor... YÖK olarak pandemiden bir yıl önce, 2019’da Yükseköğretimde Dijital Dönüşüm başlığı altında büyük bir proje başlattık. 2006’dan sonra kurulan ve görece daha zor şartlar altında gelişmekte olan bölgesel üniversitelerimizden 16’sı pilot üniversite olarak seçildi. Bu proje ile 100 bin civarında öğrenci ve 12 bin civarında öğretim elemanı Dijital Çağda Öğrenme ve Öğretme programları ile bu konuda eğitim aldılar. Proje gelişerek devam ediyor. Pandemi süresince, başlatılan bu projenin de destekleriyle, üniversitelerimizde büyük bir sorun yaşanmadan çevrimiçi eğitim sürmekte.

21. yüzyılda eğitimin önemli başlıklarından biri de açık bilim-açık erişimdir. 2018’de başlayan bu çalışmalarımızın üniversitelerimizde teşvik edilmesini 2019 yılında zorunlu kıldık. Hükümetimizin 11. kalkınma planında da yer aldığı üzere, üniversitelerin dijital çağa ayak uydurması ve bilgiye ulaşımında açık erişim ve açık bilim uygulamalarının hayata geçirilmesi amacıyla açık erişim altyapıları ile uyumun sağlanması hedeflenmiştir. 2021 yılı itibarıyla

158 üniversitemizde açık akademik arşivlerin kuruluşu gerçekleşti.

Avrupa Birliği’nin eğitimde ve araştırmada eşleştirme projeleri olarak uygulamaya koyduğu yapılanmayı 2021’de YÖK Anadolu Projesi adıyla başlattık; yeni kurulmuş ve daha genç üniversiteler ile onlara talep ettikleri alanlarda destek vermek üzere daha kıdemli üniversiteler (12 kıdemli üniversite-15 genç üniversite) arasında protokoller bazında eşleştirmeler gerçekleştirildi. Sayın Cumhurbaşkanımızın bizzat himayelerinde olan bu proje, Yeni YÖK’ün temel ilkelerinden olan sosyal adalet ve fırsat eşitliğini de desteklemekte.

Bu yüzyılın önemli değişimlerinden biri de “tema” kavramının yanı sıra, yeni bir konsept olarak, verilen eğitimin çok yönlü yetenekler kazandırabilmesidir. Üniversitelerde gelecek için gerekli becerileri edinmede, kampüs sınırlarının dışına çıkmak, kurumsal paydaşlarla ağlar kurmak ve çok yönlü öğrenciler yetiştirmek öneriliyor. Eğitim çeşitlendirildikçe yetenekler esneklik kazanacaktır. Bilgi ve yeteneklerin çeşitlendirilmesi ise daha önce hiç karşılaşılmamış problemlere yönelik uygun stratejiler geliştirme konusunda yararlı olacaktır. Küresel yükseköğretimde çağdaş ve yeni bir yönelimi ifade eden bu kavramın, aslında bizim geleneksel eğitim felsefemizde karşılığı bulunuyor. Yükseköğretim politikalarını ortaya koyarken yerel ve küresel dengelerin sağlanmasına önem vermekteyiz. Küresel dünyanın sorumluluk sahibi, yetenekli, topluma hizmet üretebilen ama aynı zamanda insan olmanın tüm değerlerine saygı duyarak yetişmiş bireylere ihtiyacı var.

Yükseköğretim Kurulu'nda gerçekleştirilen “Müsilaj Sorununa Yönelik Akademik Çalışmaların Değerlendirme Toplantı”sının Sonuç Bildirgesi Cumhurbaşkanlığı makamınca kamuoyu ile paylaşıldı.

SONUÇ BİLDİRGESİ

Denizler birçok canlı için mükemmel bir ekosistem olmasının yanında insanlık için en kaliteli gıda temin ambarları olarak bilinirler. Taşıdığı ekolojik ve ekonomik önem nedeni ile deniz kaynaklarının bilinçli kullanımı ve sürdürülebilirliğinin sağlanması büyük önem taşımaktadır.

İnsan kaynaklı tehditlerin yoğunluğu ve dağılımı şu anda insanlık tarihinde görülmemiş seviyelere ulaşmış durumdadır. Marmara Denzinde son yıllarda gerek insan kaynaklı gerek doğal birtakım baskılar mevcuttur. Bu baskıları oluşturan nedenler:

- Artan Sıcaklık
- Oksijen Azalması
- Okyanus Asitlenmesi
- Karasal Girdiler (Atık Su, Besin Elementi)
- Aşırı Avlanma
- Kirlilik
- İstilacı Türler
- Gemicilik Faaliyetleri

Marmara Denizi'miz dört havza ile çevrelenmiştir. Toplam kıyı şeridi 240 km'dir. Özellikle, yüksek deniz suyu sıcaklığı, rüzgarsız ve sakin hava koşullarında ve yüksek karasal girdiler müsilaj yapıyı görme olasılığını arttırmaktadır. Müsilaj yapı, dünya denizlerinde her yerde bulunabildiği gibi, Marmara Denizi'nde de gözlenmektedir.

Marmara Denizi'nin bir iç deniz olması, dar geçitli boğazlar ile diğer denizlerle bağlantısının kısıtlı olması, bölgedeki artan nüfus yoğunluğu, yeterli düzeyde artılmayan ve deşarjları kısmen kontrolsüz yürütülen evsel ve endüstriyel atıklara maruz kalması, deniz tarama ve boşaltma faaliyetleri ile kıyı dolgu alanlarına bağlı habitat kaybı, aşırı ve kontrolsüz avcılık ve iklim değişikliğine bağlı deniz suyu sıcaklıklarının artması gibi nedenlerle bu tek hücreli canlılar kendileri için değişen ortam koşullarına tepki göstermeye başlamış, normalden fazla ve/veya hızlı şekilde hücre içi organik yapıdaki sıvılarını boşaltma yoluna gitmişlerdir.

Marmara Denizi gibi yarı kapalı denizlerde sürekli olarak yapılan atık su boşaltımları kirlenici yükünü arttırmakta ve bu durum aşırı üretime (ötrofikasyon) sebep olabilmektedir. Özellikle azot ve fosforca zengin besin elementi girdisi, durgun hava şartları ve sıcaklık artışıyla birlikte tek hücreli canlıların sayısını ve müsilaja yol açan hücre içi salgısını aşırı arttırmaktadır. Çeşitli kirlenicilerle zengin müsilaj, deniz dibine inerek bentik fauna ve floranın yapısını bozmakta ve orada yaşayan canlıların yaşamını sınırlandırmaktadır. Oluşan müsilajlı kitle içerisinde ağır metallerin de birikebilme oranı oldukça yüksektir. Ayrıca Marmara Denizi alt sularının oksijence oldukça fakir olduğu (hipoksik koşullar) düşünüldüğünde, organik maddece çok zengin bu malzemenin bakteriyel tüketim ile oksijenin daha da azalmasına neden olacağı bilinmektedir.

Türkiye nüfusunun önemli bir bölümünün Marmara Denizi'nin etrafındaki büyük illerde yaşaması, endüstriyel faaliyetlerin önemli bir bölümünün bu bölgede bulunması, Karadeniz ülkelerinin deniz taşımacılığında Marmara Denizini kullanması, az da olsa turizm amaçlı kullanılması Marmara Denizinin sosyo-ekonomik önemini de arttırmaktadır. Çanakkale ve İstanbul Boğazları ile birlikte Türk Boğazlar Sistemi'ni (TBS) oluşturan Marmara Denizi'nde özellikle son yıllarda artan deniz trafiği ve İstanbul Boğazı üzerinden gelen Karadeniz kökenli kirleniciler bu baskıyı daha da arttırmaktadır.

Diğer yandan, küresel ısınmanın etkisiyle özellikle son 10 yılda Marmara Denizi yüzey ve alt tabaka sularının sıcaklığı daha hızlı artmaktadır. Deniz canlılarının stres sonucu oluşturdukları müsilaj gibi aşırı doğa olaylarının küresel ısınma ile 1950'li yıllardan itibaren diğer denizlerde olduğu gibi Marmara Denizinde de giderek artan sıklıkla olduğu gözlenmektedir. Bu sorunların doğru anlaşılabilmesi için birçok farklı disiplinde uzman bilim insanının gerek gözlem gerekse öngörü kabiliyeti olan modellerle bu sorunlara yaklaşması gerekmektedir. Müsilaj gibi öngörülmesi zor problemler üzerine denizlerin oşinografisi (fizik, kimya, ekolojik dinamikler) doğru anlaşılmadan çözüm önerisi sunmak/geliştirmek mümkün değildir. Örneğin Marmara denizinde uzun süredir insan kaynaklı karasal girdilerden (besin tuzları, ağır metaller) ve iklim sebebi ile denizde sıcaklık artışı ve akıntı sistemlerinde değişimlerden dolayı oksijen azalması artarak sürmekte ve bununla birlikte biyoçeşitlilik kaybı da deniz ekosistemini savunmasız bırakmaktadır ve müsilaj, zararlı alg artışı, deniz anası istilası, toplu balık ölümleri gibi olayların yaşanması esasında kaçınılmaz olmuştur.

Denizleri çalışmak ve zor problemlere çözüm sunmak için çok disiplinli yaklaşımlar gereksinimi

Deniz (okyanus) ve su bilimi, görece genç bir bilim olmasına rağmen, bugün doğa bilimleri içinde yoğun katkıya ve öneme sahip bir bilim dalı olarak ortaya çıkmıştır. Deniz ve su biliminin bu süreçte temel bilim (fizik, kimya, biyoloji, matematik) desteği ve diğer iklim bilimleri (meteoroloji, klimatoloji, ekoloji, paleontoloji, vs.) ile amaç ve kapsam örtüşmesi artmıştır. Böylece sağlanan bilgi ve yeteneklerle çevresel yönetime katkıda bulunulmak suretiyle gelecekte de topluma hizmet edilecektir. Bu nedenle deniz bilimini geliştirme faaliyetleri bütünüyle geleceğe yatırımdır, yaşam kaynağı denizlere bilimle sahip çıkmaktır. Denizler bütünlükçü şekilde çalışılmadığı sürece denizlerle ilgili karmaşık problemlere çözüm getirmek mümkün değildir.

Altyapı ve yetişmiş insan, denizlere yönelik yükseköğretim politikaları

Deniz ve su bilimleri gibi çok disiplinli ve yüksek teknoloji gerektiren alanlar, gerçek manada gözlem sistemleri, laboratuvarlar ve gemi gibi altyapılara ihtiyaç duyarlar. Deniz bilimlerinde problemler rutin izleme ötesinde interdisipliner çalışmalar konusunda uzmanlaşmış akademisyenler tarafından ele alınarak çözüme ulaştırılabilir.

Öncelikli alan olarak deniz bilimleri

Bu nedenle, deniz bilimleri ve su bilimleri alanlarının akademideki yeri daha da güçlendirilmelidir. Gezegimizin yaşanabilirliğinde hayati bir rolü olan denizlerin bu rolü oynamasını sağlayan tüm süreçleri bütünlükçü olarak kavrayabilen, araştırabilen ve yeni bilgiler üretebilen bilim insanlarının yetiştirilebilmesi önemlidir.

YÖK'ün son yıllarda ilgili lisans programlarına kaydolan öğrencilerin desteklenmesine yönelik girişimleri daha ileri aşamalara da taşınmalıdır.

Ekonomik kaynaklarıyla, kirlilik ve ekosistem problemleriyle, bütün sorumluluğu yalnızca bize ait olan Marmara Denizi'nde yapılacak faaliyetlerin tamamının planlanmasında deniz ekosisteminin sağlıklı olması birinci planda tutularak bütün paydaşların yararına olması gözetilmelidir. Marmara Denizi ekolojisi dayanıklılığını yitirmiştir ve dış etkenlere karşı korumasız bir hale gelmiştir. Müsilajın ötesinde Marmara Denizi'nde şu anda zararlı alg, deniz anası aşırı artışları, hidrojen sülfür oluşumu gibi riskler de bulunmaktadır. Dolayısıyla Marmara Denizinin sağlığına yönelik bütüncül yaklaşımlar benimsenmelidir.

ÖNERİLER

1. Acil Durum Önerileri

- Marmara Denizi'nin tüm çevresinin belli bir plan dahilinde "koruma bölgesi" olarak ilan edilmesidir.
- Balıkçılık sektörünün yaşadığı güçlükler ivedilikle takip edilmelidir.

- Boğazda meydana gelebilecek kazalara karşı eylem planlarının oluşturulmalıdır. Gemilerin dümen kilitlemesi, pervane kırılması gibi sorunlar uluslararası gemicilik ticaretini etkileyebilecektir.
- Atık suların arıtıldıktan sonra denize geri verilmemesi ve sulamada kullanılması sağlanmalıdır.
- Karasal kökenli girdiler, ileri biyolojik arıtmadan geçirildikten sonra derin deşarj yapılmalıdır.
- Müsilajın zamansal ve mekânsal dağılımı belirlenerek, Marmara kıyılarındaki hareketli platformlarla reaktif oksijen dozlamasının araştırılarak yapılması temin edilmelidir.
- Mevcut arıtma tesislerinin ileri arıtım teknolojileri ile (membran, reaktif oksijen vb...) entegrasyonu sağlanmalıdır.
- Konu ile ilgili bir İzleme Komitesi kurulmalıdır.

2. Eğitim ve Araştırma İle İlgili Öneriler

- YÖK 100/2000 Doktora Programlarında Denizcilik ve Su Çalışmaları alanlarının bursiyer sayıları arttırılmalıdır.
- Bu alanlar, proje çağrılarında öncelikli kapsamına alınmalıdır. Araştırmaların daha geniş olarak fonlanması temin edilmelidir.
- Marmara Denizi'ne özel çalıştaylar düzenlenmeli, akademisyen ve öğrencilerin düzenli bir araya gelmesine imkan verilmelidir.
- Araştırmalarda kullanılan gemilerin oldukça eski oluşu sebebiyle, Deniz Araştırmaları ile ilgili gemi ve alt yapıları desteklenmelidir.
- Deniz Bilim yüksek lisans ve doktora eğitimi, farkındalık/topluma hizmet çalışmaları ve uluslararasılaşmayı da içeren bütünlük bir Deniz Bilim Yükseköğretim Stratejisi ile Türkiye denizlerinin sağlıklı, dayanıklı ve mavi ekonomik kalkınmayı da destekleyici bir işlevi olması sağlanmalıdır.
- Hem sağlıklı bir Marmara'ya ulaşmak için yeni nesil akademisyenleri yetiştirmek, hem de mavi ekonomiye geçişi desteklemek için gereken profesyonel insan ihtiyacı, yüksek lisans, doktora post-doktora eğitimini destekleyici politikaların geliştirilmesi, ulusal ve uluslararası değişim programlarının öğrenci ve akademisyenlikte desteklenmesi yoluyla karşılanmalıdır.

DİĞER DEĞERLENDİRMELER

- Küresel ısınmanın önümüzdeki yıllarda daha fazla olacağı göz önüne alınarak model, tahminler ve senaryolara göre diğer bütün faaliyetler hakkında önlemler özel tedbirler alınmalıdır.
- Denizlerimizin korunması konusunda okullarda farkındalık çalışmaları ve vatandaş bilgilendirme çalışmalarını yapan üniversitelerimizin sayıları arttırılmalıdır.
- Marmara'ya komşu belediyeler daha fazla sorumluluk üstlenmeli, özellikle arıtma ve atık konusunda yeni düzenlemeleri ve denetlemeleri devreye sokmalıdır.

DENİZ BİLİM ÇALIŞMALARININ YÖNETİM STRATEJİLERİNE VE TOPLUM BİLİME YANSIMASI

✍ **Prof. Dr. Barış SALİHOĞLU***
Öğr. Gör. Ezgi Şahin YÜCEL*
Dr. Öğr. Üyesi Devrim TEZCAN*

Deniz Bilimleri Nedir? Neden Gereklidir?

Deniz Bilimleri (Oşinografi) denizlerin geçmiş dönemleri, mevcut durumu ve geleceği dahil olmak üzere; denizlerin fiziksel, kimyasal, biyolojik ve jeolojik özelliklerini araştıran, iklim kontrolündeki rolünden ekonomik kaynakların sürdürülebilir kullanımına denizleri bir bütün olarak inceleyen disiplinler arası bir bilim dalıdır. Deniz Bilimleri bir temel bilim dalı olduğu kadar, mühendislik ve teknoloji çalışmalarını da içermektedir.

* Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Deniz Bilimleri Enstitüsü

Denizler ve okyanuslar, canlılar için büyük bir önem taşımaktadır (Şekil 1). Soluduğumuz hava, tükettiğimiz besinler, kullandığımız enerji ve ulaşım hepsi denizlerin sağladığı servislerdir. “Ekosistem Servisleri” de dediğimiz insanların ekosistemlerden elde ettiği faydalar (Millennium Ecosystem Assessment 2005) üç genel kategoriye ayrılmıştır. i) Tedarik Servisleri – Doğrudan ekosistemden elde edilen faydalar (ör. gıda, su, mineraller, enerji) ii) Düzenleme ve Bakım Servisleri – Ekosistem süreçlerinin düzenlenmesinden elde edilen faydalar (ör. iklim düzenlenmesi, karbon tutumu, kıyı koruma vb.) iii) Kültürel Servisler – Doğrudan ekosistemden elde edilen maddi olmayan faydalar (ör. estetik, eğlence, psikolojik ve manevi faydalar).

Deniz biliminin önemi, iklim değişikliği ve kirlilik tarafından tehdit edildiği, kıyı şeritlerinin aşındı-

ğı, deniz canlıları türlerinin yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu son dönemlerde denizlerimizde yaşanan çeşitli sorunlar ve özellikle son aylarda Marmara Denizi’nde ortaya çıkan müsilaj ile hiç olmadığı kadar öne çıkmıştır. Denizlerimizin kaynaklarından sürdürülebilir şekilde yararlanma, denizle ilgili insan faaliyetlerinin ve çevrenin sürdürülebilir yönetimi, deniz bilime dayalı yönetim stratejileri geliştirilmesi ve deniz bilimlerinin toplum tarafından doğru şekilde anlaşılması ile mümkündür.

Son dönemde Marmara Denizi’nde ortaya çıkan müsilaj probleminin ana sebeplerinin başta yüksek seviyede karasal girdi ve Marmara Denizi’nde yaşanan fiziksel değişimler (sıcaklık artışı, tatlı su girdileri gibi) sonucunda denizde bulunan fitoplanktonun aşırı artış göstererek bulunduğu ortama

Şekil 1. Denizler ve okyanusların bizlere sağladığı başlıca servisler

salgıladıkları organik bileşiklerin tetiklemesi olarak bilinmekte ve bu durum birçok olumsuz ekolojik, ekonomik ve sosyal etkilere sebep olmaktadır. Marmara Denizi'nin daha sağlıklı bir yapıya sahip olmasının yolu Marmara ekosistemini bütünlüklü bir yaklaşımla ve doğru olarak anlamak, ekosistemin daha dayanıklı bir yapıya sahip olması için gerekenleri ortaya koymak ve bunları yönetim stratejilerine yansıtılmaktan geçer.

Deniz Bilim Çalışmalarının Yönetim Stratejilerine Yansıması

Denizler ile ilgili doğru yönetim stratejileri geliştirilmenin yolu doğru bilim stratejileri oluşturmaktan geçer. Denizlerdeki değişimi geriye dönük anlamak zor olduğundan geçmişten günümüze yapılan araştırmalar büyük önem taşırlar. **Denizleri anlamak geniş ölçekli ve sürekli bilgi toplamaktan ve bunların disiplinlerarası analizinden geçer.** Bu bilgi birikimi daha sonra denizlerin bize sağladığı servislerin değişen çevresel koşullardan (doğal ve insan kaynaklı) nasıl etkilendiğinin ortaya konması için kullanılabilir.

Bilimsel Bilginin Deniz Ekosistem Servisleri Üzerindeki Etkilerin Anlaşılmasında Kullanılması

Denizlerin sağladığı ekosistem servisleri, özellikle denizel ekosistemlerin yıpranmasından kaynaklanan nedenlerle kötüye gitmektedir. Araştırmalar sonucunda özellikle ekosistem dayanıklılığını etkileyen nedenlerin ortaya konması ve bu etkilerin azaltılmasına yönelik yol haritalarının çıkarılması deniz bilimlerinin sağladığı ana katkılarından biri olmalıdır. Denizler bölgesel seviyede farklılık gösterdiği ve farklı servisleri destekleyebildiği için bölgesel stratejilerin geliştirilmesi ayrıca önemlidir.

Yönetim Stratejilerine Uyum

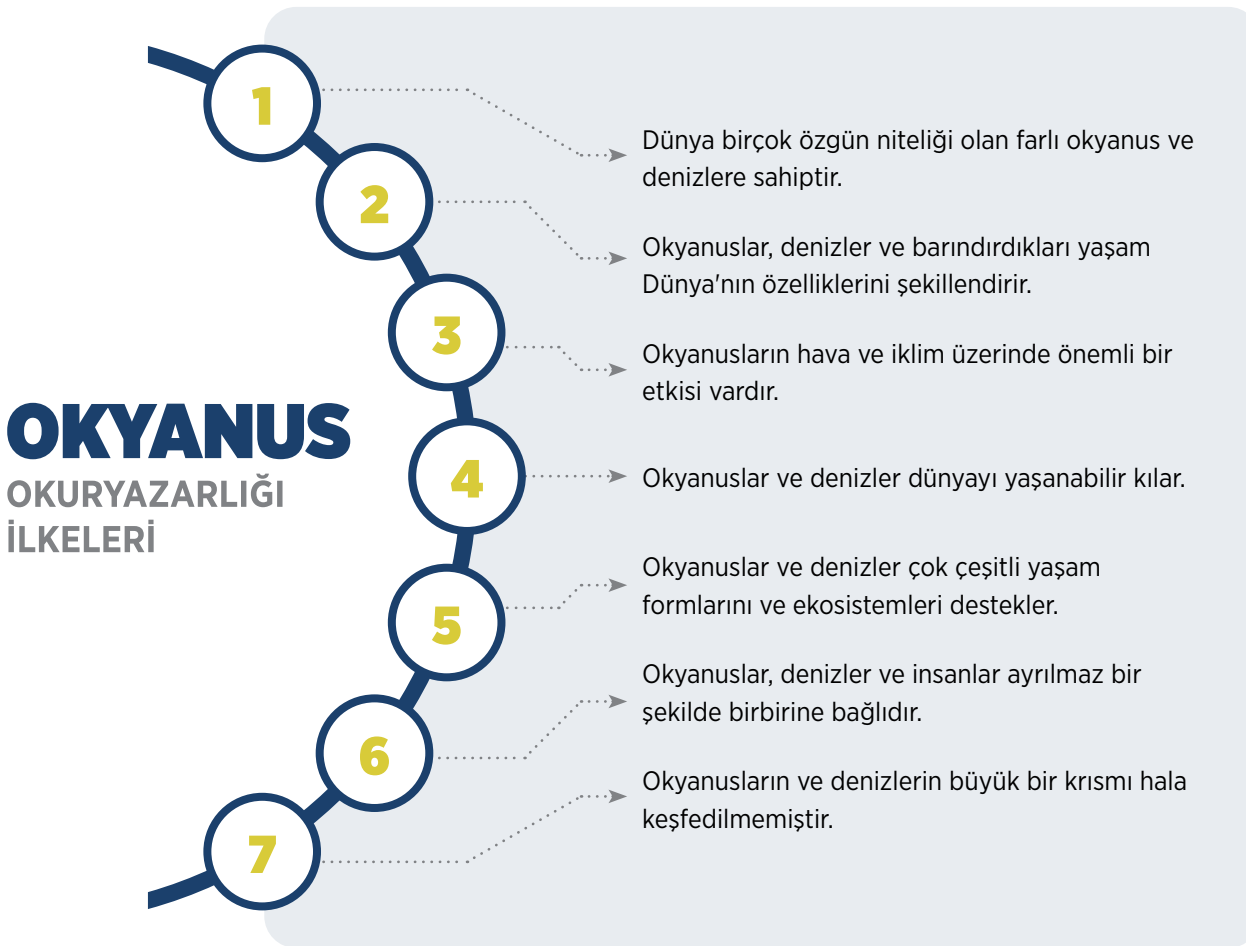
Deniz bilim yönetim stratejilerine destek olurken diğer taraftan da değişen politikalara göre kendini yenilemelidir. Bugün denizleri içine alan birçok yönetim stratejisi ortaya konmuştur. Örneğin Avrupa Komisyonu tarafından geliştirilen deniz havza strateji belgeleri (ör. BlueMed SRIA, Black Sea SRIA), benzer şekilde Avrupa Komisyonu tarafından geliştirilen, 2050 yılına kadar AB'yi net sera gazı emisyonlarının olmadığı ve ekonomik büyümenin kaynak kullanımından ayrıştırıldığı modern, kaynak açısından verimli ve rekabetçi bir ekonomiye sahip adil ve müreffeh bir topluma dönüştürmeyi amaçlayan “Yeşil Mutabakat” (Green Deal 2019). Denizler açısından önemli bir diğer strateji belgesi ise, okyanuslar ve tatlı su kaynaklarına yönelik çeşitli etkileşimli ve kümülatif tehditleri ele almak için bütünsel ve tutarlı bir 2030 vizyonu öneren Avrupa Komisyonu “Mission Starfish” (2021) belgesidir. Denizler ve iklim konusunun ele alındığı bir diğer yönetim planı “Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları”dır (BM-SKA, 2021). 17 amacın yer aldığı bu belgede doğrudan denizleri konu alan “SDG14-Sudaki Yaşam” amacının yanı sıra diğer amaçların içinde de deniz ve deniz kaynaklarına yönelik aksiyonlar bulunmaktadır.

Deniz Bilim Çalışmalarının Topluma Hizmete Yansımaları

Sağlıklı denizlere sahip olmak, kaynaklarını ve servislerini sürdürülebilir bir şekilde kullanmak önümüzdeki on yılın ana zorluklarından biridir. Denizler ve okyanuslar, küresel iklimin kritik etmenlerinden biridir ve gezegenimiz için birçok hayati işlev sağlayan yaşamı sürdürür. Gıda, hammadde, enerji kaynağını temsil eder ve birçok ekonomik faaliyet için alan sağlar. Hızla gelişen insan faaliyetleri balık popülasyonları azalması, kirlilik, habitatların bozulması ve okyanus asitlenmesi gibi benzeri görülmemiş baskılara yol açmıştır. Buna karşın deniz ile ilgili temel kavramlar ve insan faaliyetleriyle

ilişkili tehditler kamuoyu tarafından yeteri kadar algılanmamaktadır.

Denizleri doğru anlayabilmek için okyanus okuryazarı bir topluma ihtiyaç vardır. Okyanus okuryazarlığı (ocean literacy), insanların denizler ve okyanuslar üzerinde etkisini doğru anlayan, denizler ve okyanusların da insan yaşamı üzerindeki etkisini kavrayan bireylerden oluşan bir toplumu ifade etmektedir. Okyanus okuryazarı bir birey, deniz ve okyanus işleyişiyle ilgili temel kavramları anlar, sorunlarını tartışabilir ve kaynaklarıyla ilgili bilinçli ve sorumlu kararlar verebilir. Okyanus okuryazarlığı, geleneksel "okuryazarlık" kavramının daha geniş bir açılımıdır (UNESCO 2006) ve yedi temel ilkeye dayanır (Şekil 2).

Şekil 2. Okyanus okuryazarlığının yedi ilkesi

Sağlıklı denizler ve okyanuslar için toplumdaki bireylerin eğitilmesine ve angaje edilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Doğaya olan bağlılık (yani doğa ile bir bağlantı veya yakınlık hissetmek) doğal ortamların sürdürülebilir kullanımını destekleyen tutum ve davranışları etkiler.

Eğitim: Eğitim çerçevelerine bakıldığı zaman, öğrenmenin birikerek artma eğiliminde olduğu; okullarda, üniversitelerde ve araştırma kurumlarında örgün eğitimin yanı sıra deneyimsel öğrenmeyi içeren sayısız deneyimle elde edilmiş bilginin olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra vatandaş bilim programları, müzeler, hayvanat bahçeleri, akvaryumlar, sergiler (ör. deniz canlıları sergileri), eğlence ve dinlenme aktiviteleri (ör. dalış yolu ile deneyimsel öğrenme), filmleri de içine alan medya araçları (ör. Kayıp Balık Nemo), konuya yönelik televizyon kanalları/programları (ör. BBC – Mavi Gezegen), yazılı kaynaklar olarak kitaplar (ör. Rachel Carson – Etrafımızdaki Deniz), gazeteler ve dergiler, internet (ör. Sosyal medya içerikleri ve çevrimiçi oyunlar) gibi araçlar okyanus okuryazarlığında öne çıkan araçlar arasında yer almaktadır.

Fen öğrenimi etkinlikleri (ör. Bilim Günleri/Haftaları) gibi yaygın ve örgün eğitim yaklaşımlarını düzenli olarak bir araya getiren girişimler, halka temel bilime dayalı bilgiler ve yeni bilimsel bilgiler sağlar. Bu tür etkinlikler, bireylerin güncel bilgiler almasını sağlar ve kısa zaman diliminde yeni kavramların ve bilginin alışverişini kolaylaştırabilir. Örneğin, “ODTÜ’de Bilim Eğlencelidir” günleri popüler bilime ve yaygın öğrenmeye katılma fırsatı sunar.

Vatandaş bilimi toplumdaki bireylerin bilim etkinliklerine doğrudan katılımı ile gerçekleşir. Katılımcılar bilimsel faaliyetlere katkı verirken, sonuçları da paylaşmayı öğrenir. Dolayısıyla vatandaş bilimi yaygın ve deneyimsel bir öğrenme biçimidir.

Vatandaş bilimi, denizlerin korunmasında halkın katılımını sağlayarak yönetim geliştirmek için etkili ve titiz bir yöntem olarak tanımlanmıştır. Vatandaş bilimine katılım, insanların deniz de dahil olmak üzere doğal ortamlarla bağ kurmasını sağlar, koruma konularına yönelik ilgilerini artırır ve topluma bu sorunların ele alınmasına katkıda bulunma fırsatı sağlayabilir. Bu nedenle, denizle ilgili sorunlarına çözümler üretmek için bilinç ve kapasite geliştirmek adına vatandaş bilim programları tasarlamak toplulukların katılımında ve okyanus okuryazarlığının artırılmasında önemli bir rol oynayabilir.

Okyanus okuryazarlığı faaliyetlerine örnek olarak Avrupa Komisyonu tarafından fonlanan, yürütücülüğünü ODTÜ Deniz Bilimleri Enstitüsü’nün üstlendiği; Ufuk 2020 BRIDGE-BS: Advancing Black Sea Research and Innovation to Co-Develop Blue Growth within Resilient Ecosystems projesi kapsamında gerçekleştirilmesi düşünülen “Uygulamalı Deniz Bilim” faaliyeti verilebilir. Bu faaliyet ile, ilkokul, üniversite seviyesindeki öğrenciler ve her yaşta bireyin Karadeniz hakkında bilgi edinmelerini sağlayacak uygulamaları içerecek etkinlikler düzenlenmesi planlanmaktadır (ör. Deniz çöpleri dahil deniz kirliliği hakkında bilgilendirme ve azaltmasına yönelik katılımcı etkinlikler, Karadeniz’in sulak alanlarında bilgilendirici geziler, Karadeniz ekosistemlerini ve canlılarını tanıtmaya yönelik sportif dalış etkinlikleri).

Bilgi alışverişi ve bilim-politika bağlantıları: Okyanus okuryazarlığını artırmanın amacı, öğrenmenin yalnızca eğitim araçlarına ve müfredata değil, aynı zamanda politika geliştirmeye de entegre edilmesi gerektiğidir. Çevre politikaları geliştirirken politika yapıcılara, denize yönelik faaliyetleri düzenleyebilecek yasal altyapıyı geliştirmek için en iyi bilgilere dayalı ilkelerin aktarılması önemlidir. Deniz bilimleri, iklim değişikliği, deniz koruma ve deniz alanlarının sürdürülebilir kullanımı, mevcut politikalara yönelik direktiflerin oluşturulması gibi bölgesel ve

uluslararası yasal ve politik düzenlemeler için kritik öneme sahiptir (Ör. AB Deniz Stratejisi Çerçeve Direktifi).

Deniz ekosistemlerini korumak ve kaynakların sürdürülebilir kullanımı için gereken bilimsel bilgiye dayalı politikaların geliştirilmesi adına gerçekleştirilen çalışmalara örnek olarak; Avrupa Komisyonu tarafından fonlanan, yürütücülüğünü ODTÜ Deniz Bilimleri Enstitüsü'nün üstlendiği; Ufuk 2020 kapsamındaki Black Sea CONNECT: Coordination of Marine and Maritime Research and Innovation in the Black Sea ve BRIDGE-BS projeleri verilebilir. Black Sea CONNECT, Karadeniz ekosisteminin direncinin yeniden sağlanması, korunması ve kaynaklarının sürdürülebilir bir şekilde kullanılması adına geliştirilen ortak bir araştırma ve yenilikçilik ajandası olan Black Sea SRIA'nın geliştirilmesini koordine etmeyi amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra, Karadeniz zorluklarını birlikte ele almak, mavi büyümeyi ve ekonomik refahı arttırmak, araştırma altyapısı oluşturmak, eğitim ve kapasite geliştirme konularında ulusal ve AB düzeyinde politika yapıcılara rehberlik etmeyi amaçlamaktadır. BRIDGE-BS ise bilim ve yenilikçilik ile ilgili sonuçların politika yapım süreçlerine dahil edilmesini destekleyecektir.

Denizleri doğru anlamak için Deniz Bilim çalışmaları önceliktir. Sağlıklı, üretken ve ekonomik olarak da değer katan denizler için bilime ve bilgiye dayalı yönetim stratejileri kritik öneme sahiptir. Sağlıklı bir deniz ekosistem ve buna dayanan sürdürülebilir ve büyüyen bir ekonomi için eğitim ve okyanus okuryazarı ve toplumun rolü ayrıca önemlidir.

OKUMALAR

1. BM (2021) Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları. Mevcut adres: <https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-developmentgoals.html> (erişim tarihi 22.03.2021).
2. European Commission (2021) European Green Deal. Mevcut adres: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en (erişim tarihi 22.03.2021).
3. European Commission (2021) Mission Starfish 2030; restore our ocean and waters report. Mevcut adres: <https://op.europa.eu/en/web/eu-law-and-publications/publication-detail/-/publication/672ddc53-fc85-11ea-b44f-01aa75ed71a1> (erişim tarihi 22.03.2021).
4. European Commission Blue Growth (2021) Mevcut adres: https://ec.europa.eu/oceans-and-fisheries/ocean_en (erişim tarihi: 24.06.2021)
5. Kelly, R., Evans, K., Alexander, K. et al. Connecting to the oceans: supporting ocean literacy and public engagement. Rev Fish Biol Fisheries (2021). <https://doi.org/10.1007/s11160-020-09625-9>
6. Millennium Ecosystem Assessment (2021) Ecosystems and Human-Being: General Synthesis. Mevcut adres: www.millenniumassessment.org/en/Synthesis.html (erişim tarihi 22.03.2021).

KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ KRİZİ

 Dr. Çiğdem TUĞAÇ*

İklim değışikliği, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nde (BMİDÇS), “uzun süre boyunca iklimde gözlenen doğal değişimler ile doğrudan ya da dolaylı olarak insan faaliyetlerinin neticesinde ortaya çıkan ve küresel atmosferin kompozisyonunu bozan değişiklik” şeklinde tanımlanmaktadır. Çağlar boyunca, genelde doğal etkenlere bağlı olarak iklim sisteminde değişiklikler gerçekleşmiştir. Ancak Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC) yapmış olduğu bilimsel ça-

lışmalar ile çağımızda yaşanan iklim değişikliğinin temel sebebinin insan faaliyetleri olduğu bilimsel kanıtları ile ortaya konulmuştur ve ‘antropojenik’ yani insan kaynaklı iklim değişikliği olarak anılmaktadır. Günümüzde iklim değişikliği, BM dokümanlarında artık iklim krizi olarak ifade edilmektedir ve 1950’li yıllardan bu yana gözlemlenen değişikliklerin, onlarca yıllık süreçten bin yıla kadar benzeri görülmemiş nitelikte olduğu vurgulanmaktadır.

* Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, İklim Değişikliği ve Uyum Dairesi Başkanlığı.

Sera Gazları, Sera Etkisi ve İklim Değişikliğinin Sonuçları

İklim değişikliğine neden olan sera gazları karbon-dioksit, su buharı, metan, nitröz oksit, ozon gibi pek çok gazdan oluşmaktadır ve normal şartlarda atmosferin %1'ini oluşturmaktadırlar. Bu gazlar güneşten gelen ve dünya yüzeyinden geri yansıyan radyasyonun bir kısmını tutarak dünyanın belirli bir sıcaklıkta kalmasını sağlamakta ve dünyada yaşamın sürdürülmesine uygun koşulların oluşmasına katkıda bulunmaktadır. Bununla birlikte insanların özellikle Sanayi Devrimi ile birlikte hız kazanan faaliyetleri sonucunda atmosferde bu gazların miktarında artış yaşanması, daha fazla ısının tutulmasıyla dünyanın daha fazla ısınmasına ve küresel iklim değişikliği sorunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. Doğal ve insan kaynaklı sera etkisi

Bu olaya sera etkisi denilmektedir. Sera gazlarının miktarını artıran insan faaliyetleri sanayi, enerji, binalar ve ulaştırma gibi sektörlerde fosil yakıtların yoğun bir biçimde kullanılması, ormanlar da azalmış ve tarım faaliyetlerinden oluşmaktadır. Bu faaliyetler nedeniyle küresel ortalama sıcaklıklar sanayi öncesi döneme kıyasla halihazırda 1,1 santigrat derece (oC) artmış durumdadır. Oysa IPCC tarafından yapılan çalışmalar, sıcaklık artışının 2oC'nin altında tutulmasının aciliyetini ortaya koymaktadır.

Şekil 2. İklim değişikliğinin sonuçları

İnsan faaliyetleri sonucunda iklim sisteminin bozulması hem insanlar hem de diğer canlılar için şiddetli, yaygın ve geri döndürülemez etkileri ortaya çıkarmaktadır. İklim değişikliği buzulların erimesi, deniz seviyesinde artış, kentsel ısı adalarının oluşması, aşırı yağışların, kent sellerinin meydana gelmesi, kuraklık, çölleşme, su ve gıda güvenliğine ilişkin risklerin ortaya çıkması, afetlerde artış yaşanması, altyapıların ve ekosistemlerin zarar görmesi gibi sayıları artırılabilir sonuçlarla sadece çevresel değil, ekonomik ve toplumsal sorunlara da neden olmaktadır (Şekil 2). İklim değişikliğine ilişkin projeksiyonlar ekonomik gelişme, nüfus artışı ve diğer pek çok faktör tarafından etkilenmekte ve olumsuz sonuçların ulaşabileceği son nokta kesin olarak öngörülememektedir.

İklim Değişikliğine Bağlı Riskler ve İklim Güvenliği

İklim değişikliğinin olumsuz etkileri, ülke veya bölge sınırı tanımayan niteliktedir. Küresel çapta olumsuz etkilerden muaf bir ülke ya da bölge bulunmamaktadır. Bu durum iklim ile ilişkili güvenlik sorunlarını ortaya çıkarmaktadır. İklim güvenliğiyle ilişkili hususlar, başta BM kuruluşları olmak üzere pek çok uluslararası kuruluş tarafından önemle ele

alınmaktadır. İklim değişikliğinin ortaya çıkardığı riskler ve güvenlik sorunları uluslararası diplomasi, barış ve çatışma, göç, mültecilik, afet yönetimi gibi konularla bir arada değerlendirilmekte ve iklim değişikliği tehdit çarpanı bir unsur olarak görülmektedir. BM Güvenlik Konseyi'nin 2009 yılında yapmış olduğu sınıflandırmaya göre söz konusu riskler beş başlık altında ele alınmıştır;

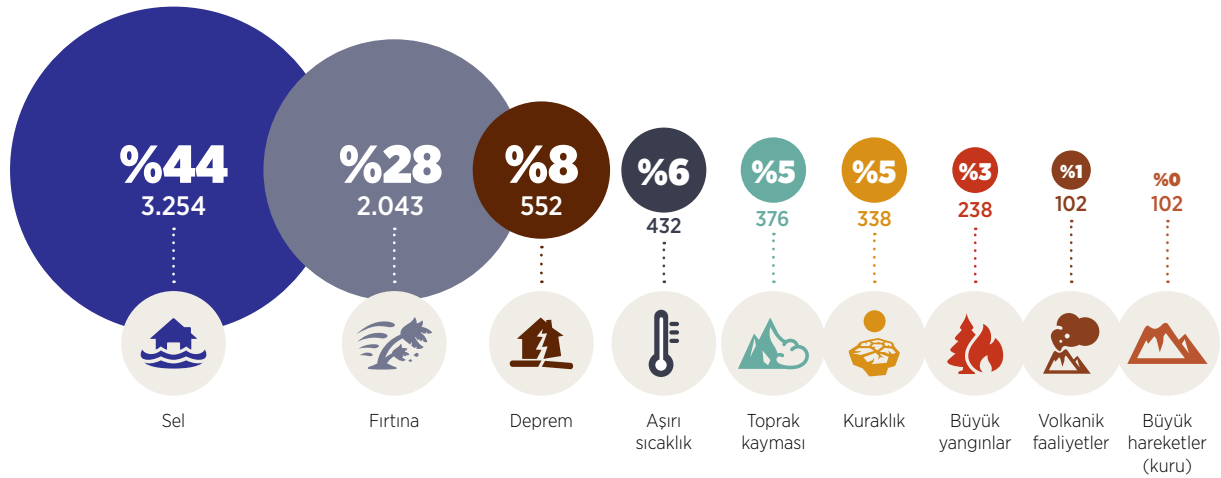
1. İklim değişikliğinin etkilerine artan maruziyetin ve iklim ile ilişkili aşırı hava olaylarının ve afetlerin kırılganlıkları artırması,
2. İklim değişikliğinin ülkelerin kalkınma hızlarını yavaşlatması, istikrarlarını bozması,
3. İnsan faaliyetleri ve iklim krizi nedeniyle zarar gören ve kıtlaşan doğal kaynaklar için mücadelelenin ve çatışmaların artması,
4. İklim etkileri sonucunda ve çatışmalar nedeniyle göç ve mültecilik sorunlarının ortaya çıkması ve insan haklarına, devletlerin egemenliğine ilişkin sorunlar yaşanması,
5. Uluslararası kaynakların paylaşımına dönük rekabetin artması ve uluslararası iş birliğinin zarar görmesi.

BM tarafından tanımlanan bu risklerin kapsamı, iklim değişikliğine koşut olarak büyümektedir. Günümüzde yaşanan COVID-19 (koronavirüs) pande-

misi, insanlığın doğayla olan ilişkisini tekrar değerlendirmesi için doğanın önemli bir uyarısı olarak ele alınmalıdır. Pandemi aracılığıyla tüm ülkeler krizler karşısında ne denli hazırlıksız olduklarını bir kez daha görmüşlerdir. İklim değişikliğinin önümüzdeki süreçte salgın hastalıklarda artışı, vektörel hastalık etmenlerinin bölgesel olarak yer değişimlerini, aşırı sıcaklıklara bağlı rahatsızlıkları, kalp ve solunum sistemi hastalıklarını, afetlere bağlı yaralanmaları ve ölümleri artırmasının beklendiği koşullarda iklim değişikliğine bağlı diğer risk faktörlerinde de artış olması kaçınılmazdır.

BM tarafından riskler kapsamında ele alınan iklim ile ilişkili aşırı hava olaylarına bağlı afetlerde son 20 yılda sayı, sıklık ve şiddet bakımından artışlar olmuştur. BM Afet Riski Azaltma Ofisi'nin değerlendirmelerine göre meteorolojik (fırtına, aşırı sıcaklıklar, sis), hidrolojik (sel, toprak kayması, dalga hareketleri) ve klimatolojik (kuraklık, büyük yangınlar) afetlerdeki artış en fazladır ve etki alanları yüksektir (Şekil 3). Bu afetlerin çoğunlukla toplumların en kırılgan kesimlerini ve mücadele kapasitesi yeterli olmayan gelişmekte olan ülkeleri daha fazla etkiledikleri görülmektedir.

İklim değişikliğinin çevresel, ekonomik ve toplumsal sonuçları, BM'nin 2030 Gündemi kapsamın-

Şekil 3. BM'ye göre 2000-2019 arasında meydana gelen afetlerin, afet tiplerine göre %'lik dağılımı

Şekil 4. BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları

da ortaya konulan ve 2015 yılında kabul edilen 17 amaç ve 169 hedefin oluşturduğu BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın (SKA) gerçekleştirilmesi konusunda önemli yavaşlamalara ve gerilemelere yol açmaktadır (Şekil 4).

Uluslararası İklim Değişikliği Müzakereleri

Farklı alanlarda etkileri olan iklim değişikliği ile mücadele edilmesi konusunda uluslararası toplum tarafından BM öncülüğünde çok sayıda çalışma yapılmaktadır. Öncesinde gerçekleştirilen pek çok çalışmaya rağmen, bunların en güçlü sonucu olarak 1992 yılında Rio de Janeiro'da düzenlenen BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda BMİDÇS kabul edilmiştir.

Günümüzde 196 ülke ve Avrupa Birliği (AB) Sözleşme'ye taraftır. **Türkiye, BMİDÇS'ye 2004 yılın-**

da taraf olmuştur. Sözleşme'nin temel ilkesi "ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve göreceli kabiliyetler" ilkesidir. Sözleşme kapsamında Ek Sistemi geliştirilmiştir. Gelişmiş ülkeler (Ek-1 ve Ek-2 ülkeleri) geliştirmekte olan ülkelere (Ek-dışı ülkeler) iklim finansmanı sağlamak, teknoloji transferi gerçekleştirmek ve iklim değişikliğiyle mücadele kapasitelerini geliştirmede destek olmakla yükümlüdürler. Çünkü BMİDÇS'ye göre iklim değişikliğinin günümüzdeki seviyeye gelmesinde geçmişte hiçbir kısıtlama olmaksızın gerçekleştirdikleri sınırsız üretim faaliyetleri ile bugünkü kalkınmışlık düzeylerini elde eden gelişmiş ülkelerin "tarihsel sorumluluk"ları söz konusudur. Gelişmekte olan ülkeler iklim değişikliğinin etkilerine karşı kırılgandır ve sözleşme kapsamında herhangi bir sera gazı azaltımı yükümlülükleri bulunmamaktadır. Türkiye, OECD ülkesi olması nedeniyle Sözleşme kapsamında özel koşulları tanınmakla birlikte Ek-1 ülkesi (gelişmiş ülke) olarak kabul edilmektedir. Türkiye'nin pek çok farklı uluslararası sözleşmede geliştirmekte

olan ülke kategorisinde yer alması ve BMİDÇS kapsamında gelişmekte olan ülkelere sağlanan haklardan faydalanmak istemesi dolayısıyla, gelişmekte olan ülke olarak kabul edilmesine dönük müzakereler sürdürülmektedir.

BMİDÇS, iklim değişikliğiyle mücadelede temel ilkeleri ortaya koymuştur ancak bu ilkelerin somut uygulamaları için ülkelere sera gazı azaltımı taahhütleri verilmesi doğrultusunda Sözleşme'nin protokolü olan Kyoto Protokolü 1997 yılında BMİDÇS'nin 3. Taraflar Konferansı'nda kabul edilmiştir. Türkiye, Protokol'e 2009 yılında taraf olmuştur ancak 1997 yılında taraf olmadığı için sera gazı azaltım yükümlülüğü almamıştır. Kyoto Protokolü, 2008-2012 ve 2013-2020 yıllarını kapsayan iki farklı taahhüt döneminde geçerli olsa da ülkeler tarafından verilen sera gazı azaltımı taahhütlerinin yerine getirilememiş olması, 2020 yılı sonrasında küresel iklim değişikliği politikalarına yön verecek yeni bir iklim anlaşmasına gereksinimi ortaya çıkarmıştır.

Paris İklim Anlaşması hazırlık çalışmaları kapsamında BMİDÇS Sekreteryası tarafından, ülkelerin tamamen kendi özel şartları içinde tespit etmekte özgür oldukları sera gazı emisyonu azaltımına ve iklim değişikliğine uyuma ilişkin faaliyetleri içeren Niyet edilen Ulusal Olarak Belirlenmiş Katkı'larını (INDC) 21. Taraflar Konferansı öncesinde Sekreteryaya'ya bildirmeleri istenmiştir. Türkiye, INDC'sinde 2030 yılında sera gazı emisyonlarında %21'e kadar artıştan azaltım yapacağını taahhüt etmiştir. Paris İklim Anlaşması, 2015 yılında Paris'te düzenlenen BMİDÇS 21. Taraflar Konferansı'nda oy birliği ile kabul edilmiştir. Anlaşması'nın temel amacı; "küresel sıcaklık artışını 2oC'nin altında tutmak ve sanayi öncesi seviyenin 1,5oC'nin üstünde bir artışla sınırlandırabilmek için çaba sarf etmek"tir. Paris Anlaşması, iklim değişikliği ile mücadelede düşük karbonlu ve sürdürülebilir bir geleceğe yönelik öncelikli eylemleri ortaya koymaktadır. İklim değişikliği bağlamında insan haklarına doğrudan işaret

eden ilk iklim değişikliği anlaşmasıdır. Anlaşma'da iklim değişikliğinin insanlığın ortak kaygısı olmasından hareketle, iklim değişikliğine ilişkin eylemlerde; insan hakları, sağlık hakkı, yerel halklar, yerli topluluklar, mülteciler, çocuklar, engelli kişiler ve kırılgan durumdaki kişilerin hakları ve kalkınma hakkının yanı sıra toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınların güçlendirilmesi ve kuşaklar arası adalet ilkelerine ilişkin yükümlülöklere saygı gösterilmesi ve bunların geliştirilmesi üzerinde durulmaktadır. Türkiye Paris Anlaşması'nı kabul etmiş ve imzalamıştır ancak henüz onaylamamıştır. Paris Anlaşması'nda, BMİDÇS'nin Ekler Sistemi'ne referans bulunmamaktadır ve ülkeler Anlaşma'da gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler olarak nitelendirilmektedir. Bu durum kimin gelişmiş kimin gelişmekte olan ülke olarak kabul edileceği konusunda önceden beri süregelen tartışmaların devam etmesine neden olmaktadır.

İklim Değişikliğiyle Mücadelede Sera Gazı Azaltımı ve İklim Değişikliğine Uyum Faaliyetleri

İklim değişikliğiyle mücadelede BMİDÇS ve Paris Anlaşması kapsamında ülkeler tarafından iklim değişikliğine uyum ve sera gazı azaltımına ilişkin farklı politikaların geliştirildiği ve müzakere edildiği görölmektedir. Bu kapsamda azaltım politikaları ile Paris Anlaşması'nın küresel ortalama sıcaklığın 2oC'nin altında tutulması ve iklim dirençliliğinin sağlanması hedeflerine dönük olarak, sera gazı emisyonlarının miktarının azaltılması doğrultusunda farklı sektörlerde fosil yakıt kullanımının düşürülmesi ve/veya net sıfır karbonun hedeflenmesi, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması ya da döngüsel ekonomiye geçişin sağlanması, ormanlar gibi sera gazı yutak alanlarının miktarının artırılması gibi eylemler gerçekleştirilmektedir. Sera gazı azaltımı eylemleri sonuçlarını daha uzun vadede gösteren, küresel iklim değişikliğiyle mücadele çalışmalarına katkı veren eylemler iken; uyum eylem-

leri daha çok bölgesel ve yerel düzeylerde tespit edilen ve sonuçları nispeten daha hızlı biçimde görülebilen eylemlerdir.

İklim Değişikliği ve Kentlerin İkili Rolü

Son yıllarda iklim eylemi kapsamında uluslararası müzakerelerin ve ulusal çalışmaların yanı sıra kent ölçeğinin de önemle ele alındığı görülmektedir. Günümüzde kentleşme hızlı bir biçimde gerçekleşmektedir. **BM rakamlarına göre dünya nüfusunun %56'sı kentlerde yaşamaktadır ve bunun 2050 yılında %68'e yükselmesi beklenmektedir.** Bu durum kentlerin ikili rolünü gündeme getirmektedir. Hızlı büyümeleri, bünyelerindeki faaliyetler ve barındırdıkları nüfus ile iklim değişikliğinin nedeni olan kentler, aynı zamanda iklim ile ilişkili aşırı hava olayları ve afetlerden de en fazla etkilenen yerlerdir. Kentlerde dirençliliğin sağlanması, etkin sera gazı azaltımı ve uyum önlemlerinin tespit edilebilmesi ve afet risklerinin azaltılması doğrultusunda iklim değişikliğine dönük sektörel bazda etki ve risk analizlerinin yapıldığı, su yönetimi, tarım, sağlık, altyapı, atık yönetimi bağlamında yenilikçi, iklim dostu ve sürdürülebilir yaklaşımların benimsendiği, toplu taşımaya, yeşil altyapılara, yenilenebilir enerjiye, kent tarımına ve doğa temelli çözümlere dönük uygulamaların yaygınlaştığı ve tüm bunları içeren Yerel İklim Değişikliği Eylem Planlarının hazırlandığı görülmektedir.

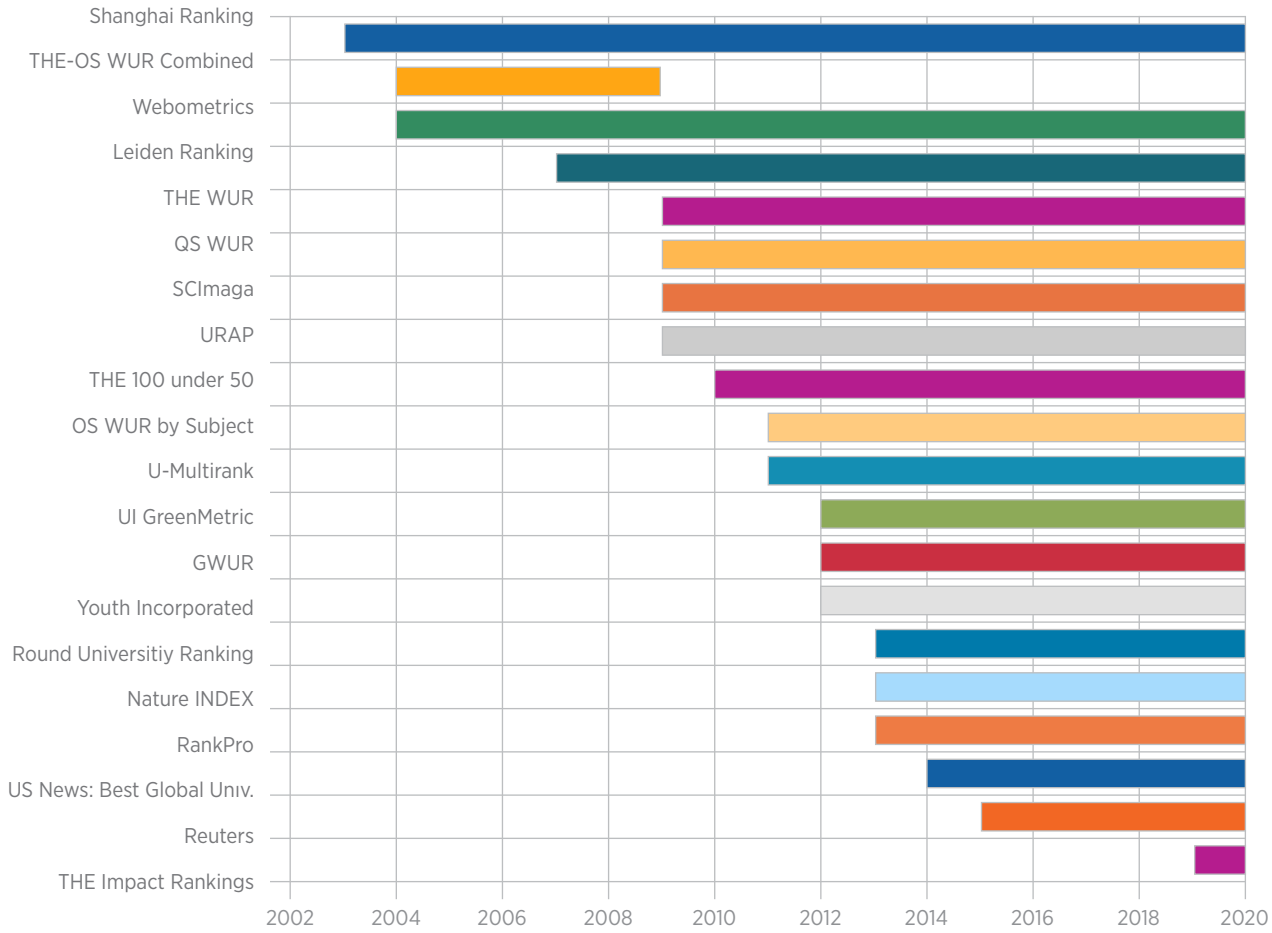
Günümüz şartlarında iklim değişikliğinin ortaya çıkarttığı krize ilişkin uluslararası, ulusal ve yerel tüm ölçeklerdeki çalışmalar ve insanların iklim değişikliğiyle mücadeleye bireysel katkıları değerli ve ivedilikle gerçekleştirilmesi gereken çalışmalardır. BM Genel Sekreteri António Guterres'in 2019 yılında düzenlenen BM İklim Eylemi Zirvesi'nde de belirttiği gibi "Doğa daima karşılık verir ve dünyanın her yerinde doğa öfkeyle karşılık vermekte... İklim acil durumu, kaybetmekte olduğumuz bir yarış, ancak kazanabileceğimiz bir yarış da. İklim krizine biz sebep olduk, çözüm de bizlerden gelmelidir."

ÜNİVERSİTELERİN DERECELENDİRME SİSTEMLERİNE GÖRE BİR BAKIŞ VE DEĞERLENDİRMELER

 Prof. Dr. Lütfiye DURAK ATA*

Her yıl dünya üzerindeki yaklaşık 30.000'i aşkın yükseköğretim kurumunun çeşitli derecelendirme kuruluşlarınca belirli performans göstergeleri ve metriklere dayalı olarak sıralandığını ve birbirleriyle karşılaştırıldığını görmekteyiz. Bu sıralamalar, aday öğrencilerin yükseköğrenim tercihlerini belirlemenin ötesinde, akademisyen ve araştırmacılar için çalışma ve işbirliği fırsatlarını değerlendirme, kurumlar için ise sürdürülebilir ilişkilerin kurulması açısından gün geçtikçe daha önemli hale gelmektedir. Pek çok kesimi ilgilendirmesi ve çeşitlenen talepleri karşılaması bakımından derecelendirme sistemlerinin sayısı zamanla hızla artmış ve kullandıkları metodolojiler sıklıkla bir değişim ve dönüşüm içerisinde olmuştur.

* İstanbul Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkilerden Sorumlu Rektör Yardımcısı, Bilişim Enstitüsü Öğretim Üyesi

Şekil 1. 2003 yılındaki ilk küresel sıralama olan Şangay derecelendirmesinin ardından çok sayıda derecelendirme sistemi süreç içinde ortaya çıkmıştır.

1983'ten itibaren US News and World Report tarafından ulusal düzeyde ortaya konulan sıralamaların ardından, 2003 yılında küresel olarak ilk kez Çin'de Jiao Tong Üniversitesi tarafından geliştirilen "Dünya Üniversitelerinin Akademik Derecelendirmesi (Academic Ranking of World Universities, ARWU) veya şimdi daha çok bilinen ismiyle Şangay Derecelendirmesi" yayınlanmış ve dünyada ilk 500 derecede olduğu tespit edilen üniversitelerin listesi açıklanmıştır. Bu sıralamaların yaygın bir talebe karşılık geldiğinin ortaya çıkmasıyla birlikte, 2000'lerin başından itibaren çok sayıda derecelendirme kurum ve kuruluşu çeşitlenen yöntemlerle sıralamalarını yapmaya başlamıştır ve Şekil 1'de

zaman içinde ortaya çıkan önemli derecelendirme sistemleri sunulmaktadır.

Küresel ölçekli sıralama sistemleri yaygın olarak "dünya üniversite sıralamaları" ve "konu tabanlı dünya üniversite sıralamaları" şeklinde iki ayrı grupta sınıflandırılabilir. Bu başlıklara ek olarak genç üniversiteler sıralaması, işveren sıralaması, itibar sıralaması, araştırma gücü sıralaması gibi farklılaşan derecelendirme örnekleri de mevcuttur. Bunların ötesinde, 2019 yılından itibaren Times Higher Education (THE) tarafından Birleşmiş Milletlerin sürdürülebilir kalkınma amaçları doğrultusunda ortaya konulan etki derecelendirmesi ile artık dün-

ya üniversiteleri 17 başlık altında ve 232 parametre üzerinden de derecelendirilmeye başlanmıştır.

Küresel düzeyde gün geçtikçe daha rekabetçi hale gelen yükseköğretimle birlikte üniversitelerin derecelendirmesine yönelik rekabet de hızla artmaktadır. Özellikle 2015'ten itibaren dünya üniversite derecelendirme sistemlerine başvuran toplam üniversite sayıları 400'lerden 2000'in üzerine çıkmıştır. Ayrıca derecelendirme sistemleri belirli zaman aralıklarında metodolojilerini ve faydalandıkları veri tabanlarını değiştirebilmektedir. Metodoloji değişimi örnek olarak, puanlamalarda yayın başına alınan atıf sayısı yerine, öğretim üyesi başına düşen atıf sayısının kullanımına geçilmesi verilebilir. Benzer şekilde, bazı derecelendirme sistemlerinde 500 veya 1000 üzerinde yazarı bulunan yayınların etkisi puanlamalardan çıkarılmıştır. Ayrıca, Üniversitelerin derecelendirme sistemlerine yapacakları veri girişlerini yüksek doğruluk ve hassasiyette yapmaları da mevcut potansiyellerini tam olarak yansıtabilmeleri bakımından son derece önemlidir.

Bu yazıda derecelendirme sistemlerine genel bir bakış sunulmakta ve üniversitelerin görünürlüğünün artırılmasına yönelik çeşitli değerlendirmelere yer verilmektedir.

Derecelendirme Sistemlerinin Veri Kaynakları

Derecelendirme sistemlerinin işleyişlerini anlamak, verilerin nihai olarak sıralama sonuçlarına nasıl etki edeceğine dair bir model oluşturmak ve kestirim yapabilmek bakımından son derece önemli ve faydalıdır. 2021 yılı itibarıyla farklı başlıklarda sıralama yapan 17'den fazla küresel üniversite derecelendirme sistemi dikkatle alındığında, değerlendirme amacıyla kullanılan 730'dan fazla parametrenin bulunduğu görülmektedir. Öne çıkan derecelendirme sistemlerinin kullandıkları ölçütler irdelendiğinde, araştırma çıktıları olan yayınlar ve atıflar, eğitimin niteliği ve doktora mezunlarının oranı, tanınırlık anketleri, öğretim üyesi niteliği, öğretim üyesi ba-

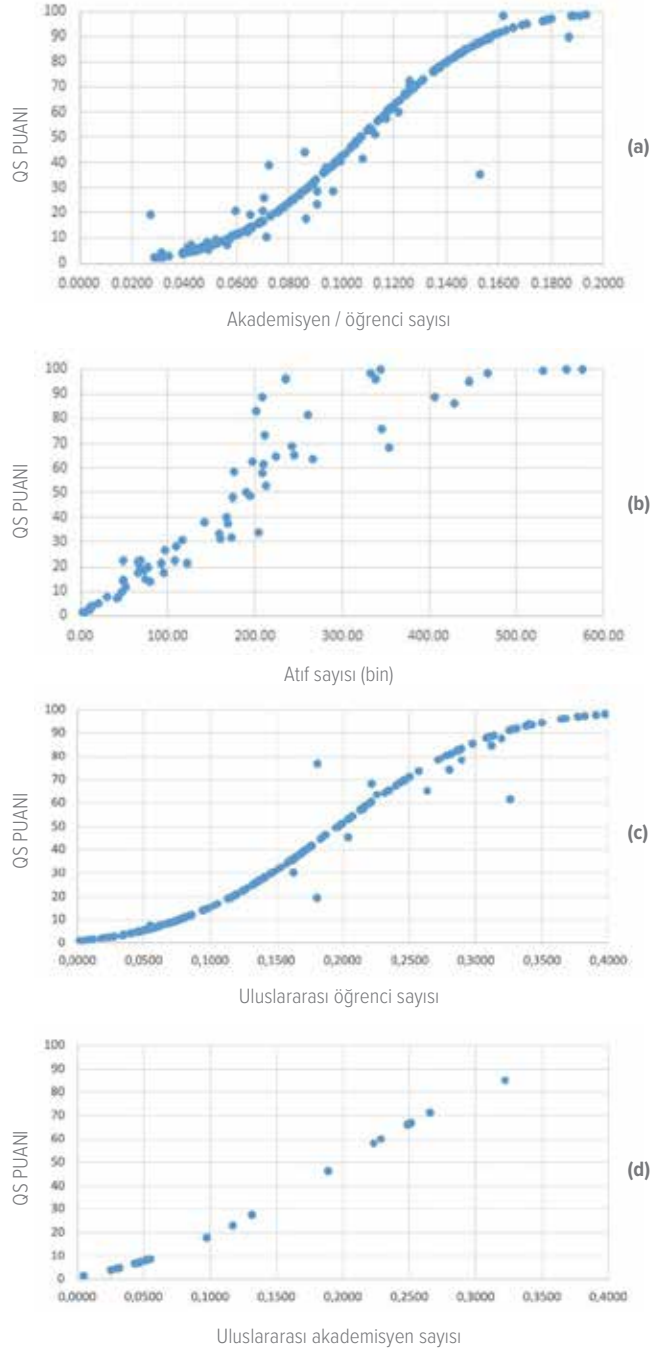
Derecelendirme Kuruluşu ve Gösterge Oranı	Araştırma (Yayınlar ve Atıflar)	Diğer	Şöhret Algısı (Tanınırlık Anketleri)	Eğitim Kalitesi ve Mezunlar	Öğretim Üyesi Niteliği
	ARWU (%40) CWUR (%20) NTU (%100) QS (%20) THE (%44,5) URAP (%100) USNEWS (%62,5) (+CWTS, SIR)	Öğrenci/Öğretim Üyesi Oranı QS (%20), THE (%4.5) Uluslararası Öğrenci ve Öğretim Üyesi QS (%10), THE (%5) Patentler CWUR (%5) (+SIR) Web Webometrics (%100) (+SIR) Kurum ve Endüstri Bütçesi THE (\$4.75) Konferanslar USNEWS (%2.5)	QS (%50) THE (%25) USNEWS (%25)	ARWU (%10) CWUR (%50) THE (%8,25) USNEWS (%10)	ARWU (%50) CWUR (%25)
Göstergelerin Genel Yüzdesi	48.38%	18.96%	13,50%	9,78%	9,38%

Şekil 2. Öne çıkan derecelendirme sistemlerinin kullandıkları gösterge sınıflandırması ve puanlamalara yansıma yüzde-leri.

şına düşen öğrenci sayısı, uluslararası öğrenci ve öğretim üyesi sayıları, patentler, web görünürlüğü, kurumsal ve endüstriyel bütçesi en yaygın göstergeler olarak görülmektedir. Ele alınan on derecelendirme sistemi için uluslararası üniversite derecelendirmesinde kullanılan göstergelerin yüzdelere ve kurumlara göre gruplandırılması Tablo 1'de bir arada sunulmaktadır. Öne çıkan başlıklar incelendiğinde, ortalamada en çok kullanılan göstergenin araştırma çıktıları olan yayınlar ve atıflar olduğu (%48,38), bunu sırasıyla şöhret algısı (tanınırlık anketleri) (%13,50), üniversite mezunları ile ilgili eğitim kalitesi ve doktora mezunları (%9,78), öğretim üyesi niteliği (%9,38) ve diğer (%18,96) göstergelerin takip ettiği görülmüştür.

Yayın ve atıflara dayalı geliştirilen parametrelere ilişkin araştırma çıktıları çeşitli akademik veri tabanlarından (Scopus, Web of Science vb.) doğrudan alınmaktadır. Öte yandan web arama motorlarının derlediği akademik verilere veya doğrudan yükseköğretim kurumlarının web görünürlüğüne dayalı geliştirilen parametreleri ele alan puanlama sistemleri de bulunmaktadır. Bu yönüyle, üniversitelerden herhangi bir veri talep etmeden doğrudan sıralama yapan çeşitli kurum ve kuruluşlar mevcuttur. Örneğin URAP, Round University Rankings (RUR), US News and World Report, CWTS Leiden Rankings, Webometrics, NTU Rankings, SCImago Institutions Rankings (SIR) ve benzer sistemler buna örnek olarak gösterilebilir.

ARWU, THE ve QS gibi derecelendirme sistemlerini oluşturan kuruluşlar ise araştırma çıktıları aldıkları veri tabanlarını kullanmanın yanı sıra, doğrudan üniversitelerden veri talep ederek, belirlenmiş veri giriş takvimleri çerçevesinde üniversitelerle iletişim kurmaktadır. Yükseköğretim kurumlarından talep edilen veriler içinde öğrenci sayıları, akademisyen sayıları, mezun edilen doktora öğrencisi sayıları, uluslararası öğrenci ve akademisyen sayıları veya bütçe bilgileri gibi çeşitli veriler yer almakta olup, bu verilerin dördünün 2019 yılı QS puanlamalarına yansımaları örnek olarak Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 3. 2019 yılı QS verilerine dayalı olarak yapılan analizler sonucunda sıralamaya giren üniversitelerin (a) öğrenci başına düşen akademisyen sayısının, (b) atıf sayısının, (c) uluslararası öğrenci sayısının toplam öğrenci sayısına oran ve (d) uluslararası akademisyen sayısının toplam akademisyen sayısına oranının ayrı ayrı 0-100 arasında puanlamalarına yansımaları grafik üzerinde gösterilmektedir.

Araştırma Potansiyeli ve Dünya Üniversite Derecelendirmeleri

Bir üniversitenin sıralamalarda yükselmesi için gerekli en temel unsur araştırma potansiyeli ve araştırma çıktılarının yüksek niteliğidir. Bunun gerçekleşmesi, uzun vadeli planlar, istikrarlı araştırma ve laboratuvar yatırımları ve nitelikli insan kaynağıyla mümkün olabilir. Akademisyenlerin alanında etki yaratabilecek nitelikte yayın yapabilmeleri ve dolayısıyla atıf sayılarını artırmaları doğrudan derecelendirme puanlarına yansımaktadır. Üniversitelerin araştırma alanlarında özelleşmesi ve belirlediği alanlarda öne çıkacak şekilde özel stratejiler belirlenmesi bu aşamada faydalı olacaktır.

Yeni bir yöntem, buluş veya perspektif geliştiren öncü yayınların çok daha fazla atıf aldığı; öte yandan diğer çalışmaları takip eden ve sınırlı katkı ortaya koyan yayınların da doğal olarak az sayıda atıf aldığı açıktır. Akademik olarak üniversitemizin tanınırlığının artması, çığır açıcı çalışmaların çoğalmasıyla ivmelenebilir. Aynı zamanda doktora mezunlarının ve doktora sonrası araştırmacıların sayısının artması da doğrudan araştırma çıktılarını etkilediği için önemlidir. Akademisyenlerin uluslararası proje çalışmalarına aktif olarak katılmaları, uluslararası konferanslarda verdikleri davetli konuşmalar ve seminerler, etki değeri yüksek konferanslarda sundukları tebliğlerin sayıca artması uluslararası tanınırlığın artmasına ve araştırma potansiyelinin de yaygınlaşmasına yardımcı olacaktır.

Uluslararasılaşma ve Dünya Üniversite Derecelendirmeleri

Birçok derecelendirme kuruluşu uluslararası öğrenci ve akademisyen sayılarını veya bu sayıların toplam öğrenci ve akademisyen sayılarına oranlarını doğrudan birer ölçüt olarak alıp, bunu puana dönüştürmekte ve sıralamalara etki ettirmektedir. Uluslararası öğrenciler mezun olduklarında, veya

araştırmacılar farklı ülkelerde akademik çalışmalarına devam ettiklerinde, üniversitedeki akademisyenlerle ortak çalışmalar yaparlarsa, orta vadede üniversiteye uluslararası araştırma ve işbirliği puanları gelebilmektedir. Uzun vadede ise her mezun gittiği ülkede kendi üniversitesinin etki alanını genişletmekte ve dünyadaki şöhretine olumlu katkıda bulunmaktadır. Zaten dünya üniversite sıralamalarına bakıldığında ilk 100'de yer alan üniversitelerin gerçek anlamıyla uluslararası birer üniversite oldukları gözlenmektedir.

Ülkemizdeki üniversitelerin küresel olarak öne çıkabilmesinin en önemli yolu önce bölgesel olarak bir çekim merkezi haline gelmeleriyle mümkün olabilecektir. Yakın bölgelerdeki veya etki alanımızdaki ülkelerin en başarılı öğrencileri ve akademisyenleri üniversitemizi tercih ederlerse, ardından ikinci bir adım olarak küresel düzeyde üst sıralara çıkılması mümkün olacaktır. Bölgesel olarak güçlü olmayan bir üniversitenin küresel ölçekte tanınır olması ve üst sıralarda yer alması beklenemez.

Şöhret Algısı ve Dünya Üniversite Derecelendirmeleri

Üniversiteleri derecelendiren bazı kuruluşlar, dünya genelinde akademisyen ve işverenler başta olmak üzere bireylere doğrudan anket uygulayarak üniversitelerin şöhretlerini ölçmektedir. Anketler üzerinden ölçülen şöhret algısı, yerel ve uluslararası anketler olmak üzere sınıflandırılarak farklı ağırlıklandırma katsayılarıyla çarpılıp, puanlamaya yansıtılmaktadır. Bir üniversite uluslararası düzeyde ne kadar yoğunlukla en başarılı üniversiteler arasında gösteriliyorsa, şöhret puanı o denli yükselmektedir. Örneğin, QS derecelendirme sistemi her yıl bu amaçla üniversitelerden anket yapabileceği 400 akademisyen ve 400 işverene ait iletişim bilgilerini talep etmekte ve son iki yıl için iletilen listeler dâhil geniş bir kitleye anket uygulayarak sonuçları doğrudan üniversitelerin sıralama puanlarına yansıtılmaktadır.

İşverenler nezdinde üniversitelerin şöhretinin artması ise ancak kaliteli bir eğitim neticesinde derecesini alıp, kendi ülkesinde veya dış ülkelerde çalışmaya başlayan mezunların tanınmasıyla mümkün olacaktır. Üniversite öğrencilerimizin uluslararası düzeyde örnek gösterilebilecek şekilde bilgi ve deneyimle donanmış, sürekli öğrenme ve gelişmeyi hedefleyen, çalışma disiplini ve etik anlayış olarak yüksek niteliklere sahip olması, uzun yıllar boyunca işveren anketlerinin sonucuna doğrudan yansıtacaktır.

Üniversitelerimizde Sürdürülebilirlik ve Etki Derecelendirmeleri

Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen 17 sürdürülebilir kalkınma amacıyla gelecek nesiller için yaşamın sürdürülebilir şekilde iyileşmesi hedeflenmekte; bu doğrultuda yoksulluğu ortadan kaldırmak, dünyayı korumak ve insanların barış ve refah içinde yaşamasını sağlamak için temel ilkeler ortaya konmaktadır. Bu kapsamda iklim değişikliği, yenilikçilik ve sürdürülebilir tüketim kavramları da öne çıkarılmıştır. Son yıllarda yaşanan önemli çevre sorunları ve 2019 yılının sonundan itibaren yüzleştiğimiz pandemi süreci, sürdürülebilirliğin küresel düzeyde önemini bir kez daha ortaya koymuştur.

Bu konuda üniversitelerin geliştirdikleri projelerin niteliği ile toplumsal ve çevresel katkılarının ölçülmesi amacıyla THE tarafından 2019 yılında yeni bir derecelendirme sistemi oluşturulmuş ve toplamda 17 başlık altında 232 parametre çerçevesinde üniversiteler sıralanmıştır. Ülkemizde üniversitelerimizin bu amaçlar doğrultusunda önemli potansiyel taşıdığı değerlendirilmektedir. Nitekim, 2021 yılında THE'nın etki derecelendirmesine göre, dünya çapında toplam 1.200 civarında üniversite değerlendirmeye alınmış ve İstanbul Teknik Üniversitesi, 9. Amaç olan "Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı" başlığında dünyada 24. sırada yer alırken ülkemizde de lider durumda yer almıştır. 4. Amaç olan "Nitelikli Eğitim"de ise dünya sıralamasında 48. olup, top-

lam altı alanda dünyada ilk 101-200 aralığında, tüm amaçlar için yapılan ortalama sıralamada ise ilk 200'de yer almıştır.

Sonuç ve Değerlendirmeler

Üniversite derecelendirmeleri sadece uluslararası öğrenci ve akademisyenlerin eğitim ve araştırma amacıyla ileriye dönük karar vermeleri için bir çıkış noktası değil, aynı zamanda üniversitelerin kalitesinin ölçülmesine dair bilgi içermeleri bakımından da gün geçtikçe önemli hale gelmektedir. Derecelendirme sistemlerinde kalıcı olarak öne çıkmanın yolu üniversitelerin doğru stratejilerle araştırma potansiyelini ortaya çıkarmaları, lisansüstü öğrenci ve doktora sonrası araştırmacı sayılarını artırmaları, araştırma çıktılarının niteliği ve sayısını artırmaları, çığır açıcı çalışmalara yönelmeleri ve uluslararasılaşma yönlerini kuvvetlendirmeleriyle mümkün olabilecektir.

Teşekkür

Bu yazıda yer alan şekillerin hazırlanmasında verdikleri emekleri dolayısıyla İTÜ Derecelendirme Komisyonu Üyesi Doç. Dr. Ömer Kemal Kinacı ve Harun Elkıran'a teşekkür ederim.

PARANIN İZİNDE İCADINDAN GÜNÜMÜZE PARANIN SEYRİ

✦ Prof. Dr. Oğuz TEKİN*

Neredeyse ilkokuldan beri paranın Lidyalılar tarafından icad edildiğini ya duymuşuzdur ya da okumuşuzdur. Para dendiğinde bir şekilde “sikke” sözcüğü de işin içine girer. Aslında icad edilen para değil, sikkedir! Çünkü parayı bir ödeme veya tasarruf (biriktirme) aracı olarak tanımlarsak, paranın tarihi, Mezopotamya, Mısır ve İndus Vadisi’nde yeşeren ilk devletlerin ortaya çıkmaya başladığı dönemlere kadar gider. Yani günümüzden neredeyse 5000 yıl öncesine (MÖ yak. 3000). Oysa -yine ödeme aracı amacıyla üretilmiş olan- ve sikke dediğimiz metalden, ufak, yuvarlak objenin ortaya çıkması ya da icadı günümüzden yaklaşık 2700 yıl öncesindedir, yani paranın kullanılmaya başlanmasından çok sonra. Peki, sikkenin henüz icad edilmediği dönemlerde para yerine ne kullanılıyordu? Büyük ve küçük baş hayvanlar, külçe veya mücevher formunda metaller, tahıl ve çeşitli metal araç gereçler. Tüm bunlar sadece ödeme aracı olarak değil fakat aynı zamanda değer ölçüsü olarak da kullanılıyordu; yani “üç öküz değerinde köle” gibi... Kuşkusuz bir paranın sikke olarak adlandırılabilmesi için illaki metalden olması, cebimizde veya kesede taşınabilir büyüklükte olması ve alışlageldiği ölçüde yuvarlak olması gerekmektedir. Bu durumda, banknot olarak da adlandırılan kağıt paralar veya para yerine kullanılabilen tahvil benzeri değerli kağıtlar ya da günümüzün bilgisayar kodlamasında vücut bulan kriptoparalar sikke olarak kabul edilmezler.

* Koç Üniversitesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü Öğretim Üyesi ve Suna & İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Merkezi Direktörü

Sikkenin icadı, çeşitli mal ve araç gereçlerin para yerine kullanılmasına son verdi ve insanoğlu standart bir ödeme aracına kavuştu. Bilim insanları sikkenin icadını Lidya Krallığı'na atfeder; bu iddia için yeterli bilimsel veri de vardır. Lidyalıların çekirdek bölgesi günümüz Manisa İli ve civarıydı ancak egemenliklerini Batı Anadolu'ya yaymışlardı. MÖ 7. yüzyıl sonlarına doğru Lidyalılar, başkentleri Sardes'in içinden akıp giden Paktolos'un (Sart Çayı) alüvyonlarında bulunan elektronu koyun postlarıyla toplayıp ve bir dizi işlemden geçirip sikkelerini bu madenden basıyorlardı. Bilindiği üzere doğal elektron, altın ve gümüş alaşımı bir madendir. Lidyalılar elektronun içeriğine müdahale edip (ayrıştırıp) altın oranını düşürüp gümüş oranını artırmışlar ve böylece suni olarak ürettikleri elektrondan ilk sikkelerini basmışlardı.

Lidya Krallığı MÖ 6. yüzyıl ortalarında Persler tarafından ortadan kaldırıldıktan sonra Batı Anadolu ve hatta Anadolu'nun önemli bir kısmı bundan böyle Pers egemenliği altına girdi. Persler, kendi ülkeleri olan İran'da sikke basmıyorlar ve kullanmıyorlardı; alışveriş ya da ticaret daha ziyade metal külçeler ve tahıl ile büyük ve küçük baş hayvanlar aracılığıyla yürütülüyordu. Ama, bu kez, Lydia Krallığı'nı ele geçirdiklerinde, Lydia sikkelerinden etkilendiler ve Krallığın başkenti Sardes'te bulunan darphane-de Lydia sikkelerini taklit eden sikkelerini bastılar. Perslerin kendi özgün sikkelerini basması ise daha geç tarihtedir. Persler, Anadolu'daki şehir-devletlerinin kendi sikkelerini basmalarına ise karışmadılar.

Kuşkusuz Anadolu'da egemenlik mücadelesi bitmek bilmiyordu. Bu sefer Makedonya'da güçlenen Makedon Krallığı, Kral Büyük İskender'in komutasında düzenlediği seferle Pers İmparatorluğu'nu yıktı (MÖ 331) ve Hindistan sınırına kadar gitti. Ancak, İskender, dönüş yolculuğunda hastalanıp Babylon'da henüz 33 yaşında hayata gözlerini yumdu. Büyük İskender'in komutanları onun ele geçirdiği toprakları paylaşırlar. İskender'in ölümünden sonra kurulan tüm bu krallıkların dönemi tarih-

Resim 1. Roma sikkesi, bronz. Ön yüzde Traianus, arka yüzde İmparator komutanlarla.

te Hellenistik Dönem (MÖ 330-30) olarak adlandırılır. Bu dönemde Anadolu'da yine iki sikke grubu tedavüdedir: Hellenistik krallıkların sikkeleri ve egemenlikleri altındaki şehir-devletlerinin sikkeleri.

Fakat, bu sırada İtalya'da giderek güçlenen bir şehir-devleti vardır: Roma. Öylesine büyür ve gelişir ki İtalya dışında da yeni topraklar kazanır ve eyaletler kurar. Hellenistik krallıklar da birer Roma'nın gücünü tanır; direnen Pontos Krallığı ile VII. Kleopatra'nın yönetimindeki Mısır'daki Ptolemaioslar Krallığı da sonunda Roma'ya yenilir. Artık, Roma, Akdeniz dünyasının tek egemendir. Öyle ki Akdeniz, Geç Antik Çağ'da Romalılarca "Mare Nostrum" (Bizim Deniz) olarak anılmaya başlanacaktır. Roma sikkelerinin ön yüzünde o sırada tahtta bulunan Roma imparatorunun portresi yer alırdı; arka yüzlerde ise Roma'ya özgü tasvirler bulunurdu (Resim 1). Sikke üzerindeki yazı, Roma'nın resmi dili olan Latince'ydi.

Ancak, sikke tedavülü açısından Anadolu'da değişen bir şey olmayacaktır. Yine iki grup sikke dolaşımdadır: Roma sikkeleri ve egemenlikleri altında tuttukları şehir-devletlerinin sikkeleri. Yani Romalılar da şehir-devletlerinin kendi sikkelerini basmalarına izin vermişlerdir. Numismatlar ya da tarihçiler, bu olguyu "hoşgörülü egemenlik ideolojisi" olarak tanımlarlar. Numismatik açıdan bakıldığında

şehir-devletlerinin Roma egemenliği altında bastığı sikkeler, dönemlerinin kültürel, dinsel, sosyal ve politik hayatını yansıtan en canlı tanıklarındırlar. Bu arada şunu da vurgulamalıyız ki şehir-devleti denildiğinde anlamamız gereken Kyzikos, Adramyteion, Lampsakos, Efes, Mylasa, Didim, Perge, Side, Aspendos gibi sayısı 400'ün üzerinde olan Anadolu'daki antik yerleşimlerdir. Bu şehir-devletlerinin tümünün bastığı sikkelerdeki yazı, o dönemin moda yazısı olan Yunancaydı. Oysa Romalıların sikkeleri kendi resmi dilleri olan Latince yazılıydı. Yani, özellikle MS 1. ve 3. yüzyıllar arasındaki dönemde tedavül eden sikkeler iki dil ve kültürü temsil ediyordu: Yunanca ve Yunan kültürü ile Latince ve Latin (Roma) kültürü. Roma egemenliğindeki şehir-devletleri MS 3. yüzyıl ortasından sonra birer birer sikke basımlarına son vermişler ve bundan böyle sadece Roma devlet sikkeleri tedavül etmiştir.

Bizans sikkelerine gelince... Aslında Bizans sikkeleri Roma sikkelerinin devamı niteliğindedir. Genelde, sikkelerin ön yüzünde o sırada tahtta bulunan Bizans imparatorunun tasviri yer alırken, arka yüzü Hıristiyan unsurlara veya sembollere ayrılmıştır. Bizans sikkelerinde Hıristiyan unsurların görülmesi Büyük Konstantin Dönemi'ne (MS 4. yüzyılın ilk yarısı) kadar gider; ancak, kutsal kişi tasvirlerinin görülmesi daha geçtir. 726-842 tarihleri arasında cereyan eden İkonaklazma Dönemi'nde ise sikkelerden kutsal kişi tasvirleri, özellikle İsa'nın tasviri, kaldırılmış, İkonaklazma Dönemi'nin son bulmasıyla kutsal kişi tasvirleri tekrar sikkelerde yer almaya başlamıştır. Ancak, 10. ve 11. yüzyıl bakır sikkelerinde ön yüzlere İmparator tasvirleri yerine İsa ve Meryem tasvirleri konur. Bu dönem Bizans numismatiğinde Anonim Follisler Dönemi olarak bilinir. 1204-1261 yılları arasında Bizans başkenti Konstantinopolis, Latinlerin işgaline uğrar ve kentten kaçan bazı aristokratlar Selanik, Nikaia gibi bazı merkezlerde devletler kurar. Ancak, VIII. Mikhael'in Konstantinopolis'i ele geçirmesiyle Bizans Devleti tekrar kurulur ve sikkeleri bundan böyle başkentte de basılmaya başlanır. Bu dönem, Sürgündeki Bizans olarak da anılır. Fatih Sultan Meh-

med'in 1453'te Konstantinopolis'i fethiyle Bizans Devleti de son bulur. Bizans Devleti'nin son zamanlarında artık altın sikke basılmaz; günümüze kalan son Bizans sikkeleri İmparator XI. Konstantinos'un gümüş sikkeleridir (stavraton).

İlk İslam sikkeleri ise Bizans sikkelerinin taklididir. Ön yüzde Bizans imparatorlarının (Heraclius ve oğulları) tasviri ve arka yüzde haçın bozulmuş bir tasviri yer alırdı; yazı Arapçaydı. 697 yılında Emevi hükümdarı Abdülmelik'in yaptığı bir reformla gerçek manada ilk İslam sikkesi doğmuştur. Bu sikkelerin her iki yüzünde de yazı bulunurdu. Örneğin dualar, Kur'an'dan ayetler, kelime-i tevhid veya hükümdarın unvanı ve adı gibi. Sikke, Emevîler'den itibaren İslâm dünyasında bağımsızlığın ve egemen bir güç olmanın sembolü olarak kabul edilmiş, devletin başına geçen hükümdarın sikke kestirip (darbedip) hutbe okutması âdetten sayılmıştır. Sikkelerdeki Emevi tarzı, Abbasi ve sonrasındaki İslam devletlerinin sikkelerinde de sürdürülmüştür. Yani Selçuklular da, Osmanlılar da sikkelerini aynı tarzda basmışlardır. Ancak İslami sikkelerde yazı dışında tasvir de kullanılmıştır. Örneğin, Selçuklular'ın yanı sıra Artuklular, Dânişmendliler, Hârizmşahlar, Zengîler, Bâbürlüler, Saltuklular, Mengüçlüklüler gibi Türk beylikleri yazı geleneğinin dışına çıkarak sikkelerinde resim de kullanmışlardır.

Osmanlı sikkelerine baktığımızda, ilk Osmanlı sikkesi Osman Gazi tarafından bastırılmıştır. Fatih Sultan Mehmed'e gelinceye değin Osmanlılar iki metalden yani gümüş (akçe) ve bakırdan (mangır) sikke basmışlardır. İlk altın sikkeler Fatih Sultan Mehmed zamanında basılmaya başlanmıştır. Bu altın sikkelerin ağırlığı için o dönemde Akdeniz dünyasında revaçta olan Venedik dükasının ağırlığı temel alınmıştır. "İki karanın sultanı ve iki denizin hakani" unvanının yer aldığı Fatih'in bastırıldığı altın sikkeler sultani olarak adlandırılıyordu. Bu arada, 18. yüzyılda, Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti Kostantiniyye'nin adının yanı sıra sikkelerde İslambol adının da kullanıldığını görüyoruz. Sikkelerin

basıldığı yerin İslambol olarak geçmesi ilk kez III. Ahmed iktidarına (1703-1730) rastlar ancak İslambol'un yoğun olarak kullanılması III. Selim (1798-1807) zamanındadır. IV. Mustafa (1807 - 1808) ile birlikte Osmanlı sikkelerinde tekrar Kostantiniyye kullanılmaya başlanır. İslambol, İslamın bol olduğu anlamına gelmez, İslam kenti anlamına gelir. Özetle, Osmanlı Devleti yaklaşık 100 yıl İslambol adını kullanmış ama daha sonra tekrar Kostantiniyye adına dönmüştür. Avrupa'da kağıt paranın basılıp kullanılması 17. yüzyıla kadar gitse de ilk Osmanlı kağıt parası Abdülmecit Dönemi'nde -hazine bonusu benzeri bir tarzda- basılmıştır (1839). Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra, 1924 yılında ilk madeni para (Resim 2a-b) ve 1927 yılında da ilk kağıt para basılır (Resim 3a-b).

Siyasi örgütlenmesini tamamlamış devletler normalde kendi paralarını basarlar. Antik Çağ'da bazen bazı şehir-devletleri bir araya gelerek bir ittifak oluşturmuşlar ve ortak bir para basımını benimsemişlerdir! Benzer bir durum günümüz Avrupa Birliği'nde karşımıza çıkar. Yani günümüzün Euro parası, 2500 yıl önce Batı Anadolu kent devletleri tarafından denenmişti. Avrupa Birliği 1999'da kuruldu ve o günden sonra çeşitli ülkelerin katılımıyla genişledi. Bugün 28 ülke Avrupa Birliği üyesi. Birliğin para birliği sağlamak için ortak bir para birimi oluşturma kararı ise 2002'ye rastlar. Yani kuruluşun birkaç yıl sonra. Birliğin parası Euro, Avrupa merkez bankası tarafından basılmaya başlanmıştır. Metal Euroların arka yüzlerinde Avrupa haritası ve birim adı var; önde ise her ülkenin kendi tasviri yer almaktadır.

Resim 2a-b. TC 25 kuruş, 1341 (1925 (nikel))

Resim 3a-b. TC 1. emisyon 1 Lira

Zaman ilerledikçe paranın nasıl bir form alacağını kestirmek de zor! Bir tür kriptopara olarak bilinen Bitcoin'in yaratıcısı olduğu düşünülen Satoshi Nakamoto'nun kimliği ya da gerçekliği tartışılır dünyada bir bitcoin çılgınlığı yaşanıyor! Bitcoin en kısa tanımla "merkezi bir kuruluşla veya bir banka ile ilişkisi olmayan dijital ortamda yaratılmış dijital bir para birimi" olarak tanımlanıyor. Paranın fiziki olarak kendisi yok; bilgisayar ortamında ya da dijital ortamda arka planda çalışan bir algoritma ya da matematiksel bir işlem var; yani bir kod var. Bilinen o ki günümüzde piyasada tedavül eden madeni veya kağıt paralar gibi basılmıyor, tedavül etmiyor; bilgisayarda üretilen bir para. Peki bundan sonra paranın seyrinin nasıl bir rota izleyeceği öngörülebilir mi? İcad edildiği dönemlerden itibaren binlerce yıldır elden ele dolaştıktan sonra 20. yüzyılın ilerleyen dönemlerinde EFT olarak kısaltılan "Electronic Funds Transfer" ile fiziki hareketi zaten ortadan kaldırılan para, öyle anlaşılıyor ki "yapay zeka"nın gelişiminden payını alıyor ve artık elle tutulan bir ödeme aracı olmaktan çıkıyor!

ENERJİ DEPOLOMA TEKNOLOJİLERİNDE YENİLİKÇİ ÇÖZÜMLER

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE SAKARYA ÜNİVERSİTESİ'NİN KATKILARI

 Prof. Dr. Hatem AKBULUT*
Doç. Dr. Tuğrul ÇETİNKAYA*
Dr. Öğretim Üyesi Mahmud TOKUR*

Enerjinin kullanımı insanlığın ihtiyaçları doğrultusunda şekillenmektedir. Çok eski tarihlere bakıldığında ısınmak için güneşten, odundan veya gübreden faydalanan insanoğlu, ulaşım için atlar veya yelkenlerden faydalanıyordu. Rüzgâr, güneş ve akarsu gibi enerji kaynakları, insan oğlunun vazgeçilemez ihtiyaçlarının merkezinde yer alıyordu. Günümüzde de durum farklı değildir. Yenilenebilir enerji kaynakları ve bunlara entegre sistemler enerjiyi istenilen forma dönüştürüp sürdürülebilir anlamda iş yapabilme kabiliyeti sağlamaktadır. Ancak bu kaynaklardan günün her saatinde eşit miktarda faydalanmak mümkün olmamaktadır. Her ne kadar yenilenebilir olsa da kararlı, stabil olmayan bu kaynaklardan daha etkin bir şekilde yararlanabilmek adına, üretilen enerjiyi depolayabilmek çok büyük önem arz etmektedir. Güneşin veya rüzgârın bol olduğu zamanlarda üretilen enerjiyi kullanıp, ihtiyaç fazlası olan enerjiyi de depolayabilmek, bu kaynakların yokluğunda ortaya çıkacak boşluğu çok iyi bir şekilde doldurabilecektir.

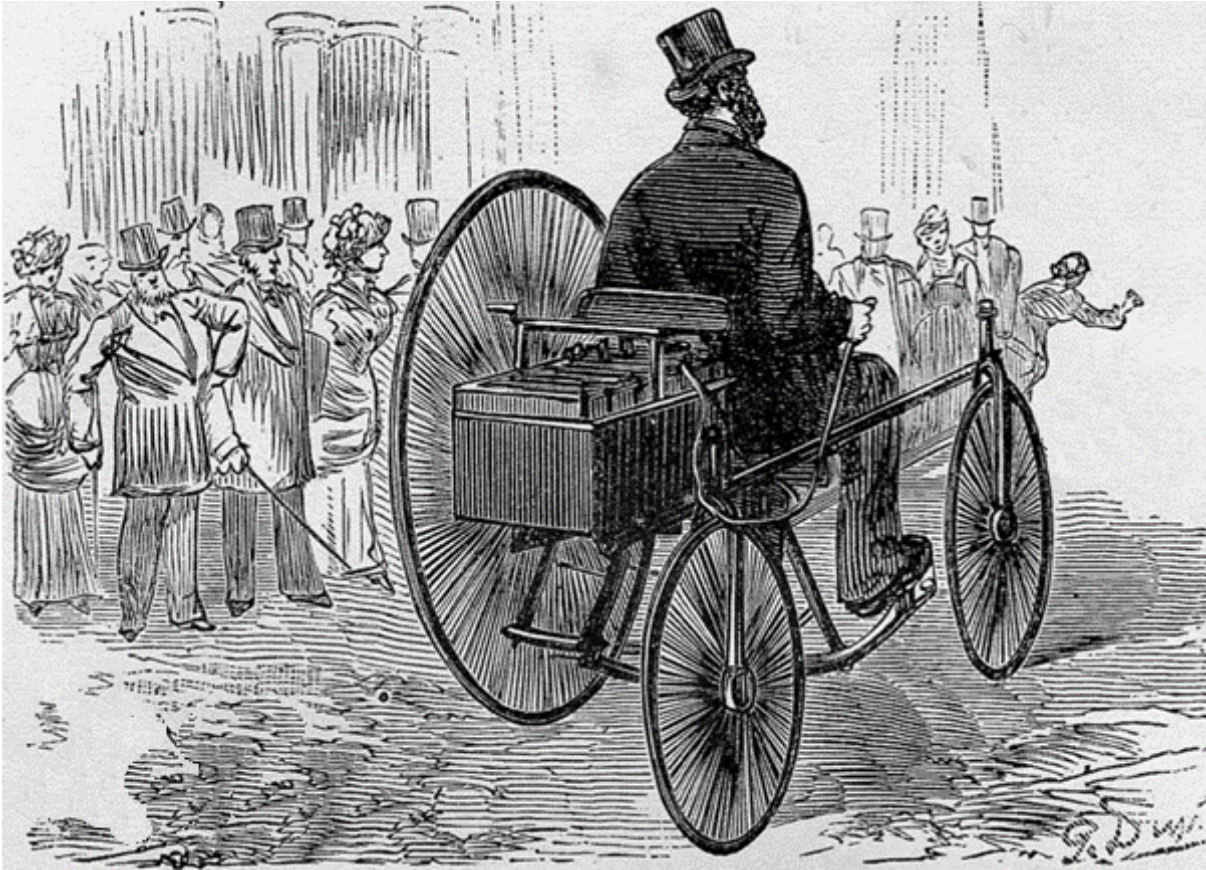
* Sakarya Üniversitesi Öğretim Üyeleri

Çoğunlukla doğal kaynakları kullanan insanoğlu, 1800'lü yılların sonunda bir sıvı yakıt olan petrolün ortaya çıkması ile alternatif kaynakları kullanmaya başlamıştır. Petrolün, bezin formuna işlenip içten yanmalı motorlara güç sağlamada kullanılmaya başlamasıyla maalesef dünyamız geri dönüşü olmayan tahribatlara maruz kalmaya başlamıştır. Oysaki daha temiz, daha çevreci olan elektrikli arabalar, benzinle çalışan arabalardan daha önce icat edilmişti. Ancak elektrikli arabalara güç sağlamada kullanılan bataryalar, sürekli üretim ve geliştirme süreçlerine muhtaç olan bir teknoloji idi.

Petrol ise, çok daha az zahmetle elde edilerek, çok daha yüksek enerji yoğunluğu sağlayabiliyordu. Hızlı bir karşılaştırma yapmak gerekirse, o zamanki batarya teknolojisinin (kurşun asit bataryalar)

enerji yoğunluğu yaklaşık 60 Wh/kg iken petrolün enerji yoğunluğu ise 12300 Wh/kg değerlerindedir. Dolayısıyla bahsi geçen rakamlar, kullanılan araçların menzili açısından farklılıkları da beraberinde getirmiştir. Aynı zamanda elektrikli sistemler için gerekli olan alt yapının olmaması da bu teknolojiyi (elektrikli araç teknolojisi), daha cazip başka bir teknoloji (benzinli araç teknolojisi) yüzünden piyasadan silinme noktasında getirmiştir.

İkinci dünya savaşı sonrası düşük maliyetli otomobiller ve elektriğin yayılması ile birlikte toplumların enerji kullanımı kontrol edilemez ve insanlık için vazgeçilemez noktaya gelmiştir. Ancak çevreye zararlı olan alternatif enerji kaynaklarının çevreyi tahribatları, araştırmaları tekrardan temiz ve yenilebilir kaynaklara doğru odaklanmaya sevk etmiş, batara-

Gustave Trouvé tarafından üretilen (elektrik motoru Siemens tarafından üretilmiştir) dünyadaki ilk elektrikli araba (1881)

ya teknolojisine olan ilgi bir kez daha üst seviyeye çıkmıştır. Çünkü elektrik enerjisini depolamanın en etkili ve verimli yolu bataryalardır. Bu teknoloji, ulaşım, savunma ve gündelik ihtiyaçlar için oldukça geniş bir yere sahiptir.

Batarya Özgürlüğü Temsil Eden Stratejik Bir Teknolojidir

Bu söz her ne kadar slogan gibi gelse de aslında işin özünde gerçeğin ta kendisidir. Bu durumu birkaç farklı açıdan açıklamak mümkündür. Gündelik kullanıma bakıldığında insanlık, hayatın hemen hemen her noktasında kablo gibi faktörlere gerek duymaksızın bağımsız çalışabilen cihazları tercih etmektedir. Daha da özel örneklerle açıklamak gerekirse, cep telefonlarımızı her gün şarj etmek zorunda kalmak veya bataryalı olan diz üstü bilgisayarlarımızı sürekli elektrik kaynağına bağlı olarak kullanmak hiç de özgürlük sayılabilecek örnekler değildir. Çok kısa bir süreliğine hayal edelim; şarj ettiğimiz telefonumuzu bir yıl boyunca bir daha şarj etme ihtiyacı hissetmiyoruz veya kullandığımız bataryaların enerji yoğunluğu kısıtlamasından dolayı şimdiki gibi yüksek hacim ve yüksek ağırlıkta değil düşme kadar ufak ve çok daha verimli bir şekilde kullanıyoruz, bu teknolojiler çok uzak

Gündelik kullanıma bakıldığında insanlık, hayatın hemen hemen her noktasında kablo gibi faktörlere gerek duymaksızın bağımsız çalışabilen cihazları tercih etmektedir. Daha da özel örneklerle açıklamak gerekirse, cep telefonlarımızı her gün şarj etmek zorunda kalmak veya bataryalı olan diz üstü bilgisayarlarımızı sürekli elektrik kaynağına bağlı olarak kullanmak hiç de özgürlük sayılabilecek örnekler değildir.

Fosil yakıtların ortaya çıkardığı çevreye zararlı atıklar

değildir. Çünkü kurşun asit bataryalar ile başlayan serüven, nikel kadmiyum ve nikel metal hidrür bataryalar ile devam etmiş ve lityum iyon bataryalar ile günümüze ulaşmıştır. Diğer batarya teknolojileri ile karşılaştırıldığında lityum iyon bataryalar, yüksek enerji yoğunluğu, yüksek güç yoğunluğu, uzun ömür ve çevre dostu özellikleri ile ön plana çıkmaktadır. Bu sebeple son otuz senede geniş bir uygulama alanı bulmuştur. Ayrıca, sürekli ısınan gezegenimizde, karbonlu yakıtların ve karbondioksit emisyonlarının orta ve uzun vadedeki etkilerini önleyebilmek adına ümit kaynağı olarak görülmektedir. Bu yüzden son derece rekabetçi ve acımasız uluslararası arenada, batarya teknolojileri ulusal ve stratejik öneme sahip en önemli araçlardan biridir. Aynı zamanda, elektriği temiz ve verimli bir şekilde depolayabilme, araştırmacılar için toplumsal ve çevresel sorunları ortadan kaldırabilmek adına büyük bir fırsattır.

Sakarya Üniversitesinin Batarya Teknolojilerindeki Çalışmaları:

İlk olarak 1990'lı yıllarda Sony tarafından ticarileştirilen lityum iyon bataryalar çok kısa bir zamanda sayısız şirket ve araştırmacının ilgi odağı haline

gelmiştir. Yüksek enerji ve güç yoğunluğu, düşük maliyet ve geliştirilmiş güvenliğe sahip bataryaları geliştirebilmek, bilimsel bir rekabet alanıdır. Üniversitemiz, batarya teknolojileri alanındaki araştırmalara 2000'lerin başında başlamıştır. Geçtiğimiz yirmi yıllık süreçte hızlı bir şekilde gelişen laboratuvar alt yapısı ve yetkin araştırmacı kadrosu ile bugün ülkemizin bu alanda çalışan en donanımlı araştırma merkezlerinden biridir. Başlarda lityum iyon bataryalar ile başlayan akademik çalışmalar, sonrasında lityum hava bataryalar, sodyum iyon bataryalar, lityum hava akış bataryaları, lityum sülfür bataryalar ve süperkapasitörlerle devam etmiştir. Çalışmalar iki boyutlu ve üç boyutlu yaklaşımları içeren inovatif üretim teknikleri, güvenlik analizleri, yaşam döngüsü fizibilite çalışmaları ve geri dönüşüm çalışmaları ile bir bataryanın hammaddeden, kullanım ömrünü tamamlamasına kadarki bütün süreçleri kapsamaktadır. Nitekim, bütün bu ihtiyaçlar göz önünde bulundularak, 2015 yılında Sakarya Üniversitesi Merkezi Araştırma Laboratuvarı bünyesinde Lityum İyon Pil Geliştirme ve Uygulama merkezi (LiPGUM) kurulmuştur.

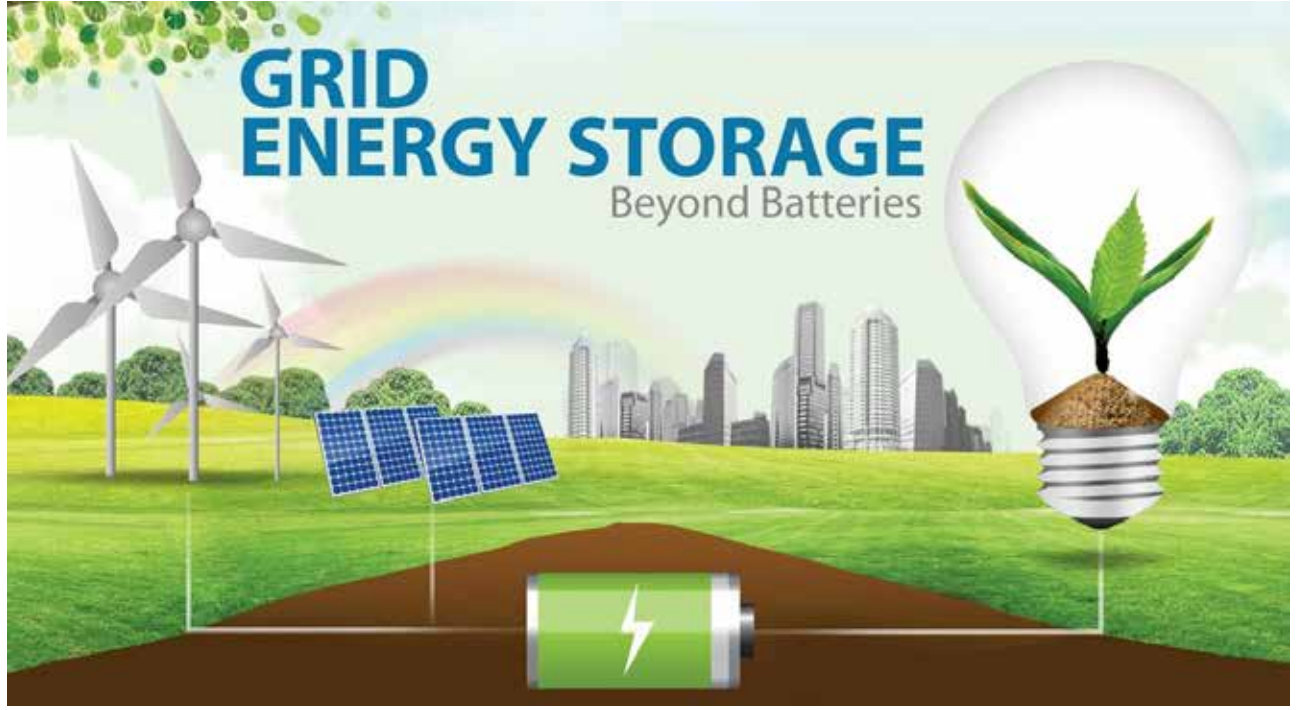
Üniversitemizden bu konuda yüzden fazla bilimsel makale yayımlanmış, onlarca ulusal ve uluslararası proje desteklenmiş, sayısız akademik tez üretilmiştir. Bütün bu yapılan çalışmaların arkasında, disiplinler arası ekosistemde yetişmiş yüzden fazla araştırmacının emeği bulunmaktadır. Araştırma merkezimizde yetişen araştırmacılar, bu ekosistemden çıktıktan sonra batarya teknolojileri alanında akademiye ve sanayiye hizmet etmektedirler.

Küresel lityum iyon pil pazarının 2020'de 40,5 milyar ABD dolarından yıllık %14,63'lük bir büyüme oranıyla 2026'da 91,9 milyar ABD dolarına çıkması beklenmektedir. İçten yanmalı motorların yerini hızlı bir şekilde elektrikli motorların alması bu talebi giderek artırmaktadır. Gündelik ihtiyaçlar için kullanılan tüketici elektroniği 2020 itiba-

Sakarya Üniversitesi Lityum Pil Geliştirme ve Uygulama Merkezi

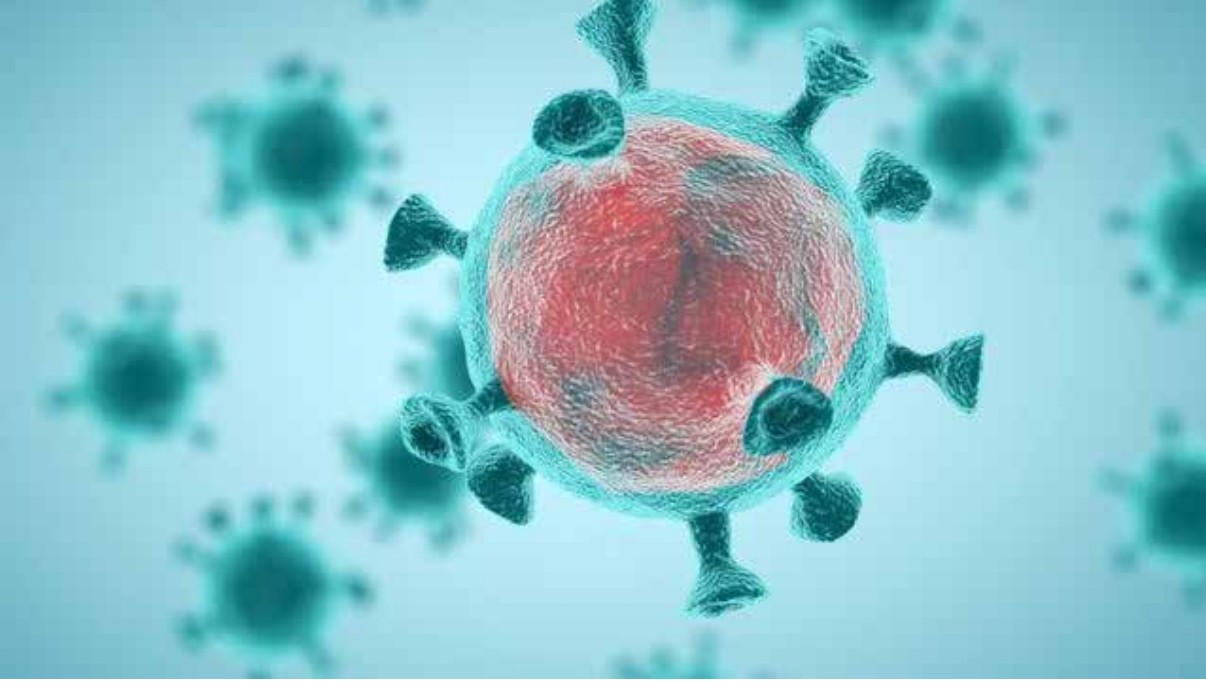
riyle %36,1'lik pazar payı ile dünya çapında halen baskın segment olmaya devam etmektedir. Uluslararası enerji ajansı almış olduğu karar doğrultusunda pandeminin ortaya çıkardığı geçici petrol krizini fırsat bilerek elektrifikasyona daha da ağırlık vereceğini açıklamıştır. Ülkemiz, dünyaya kıyasla henüz pil teknolojilerinde üretici değil tüketici konumundadır. Ancak kurşun asit bataryalar gibi sistemlerin geliştirilmesinde yıllardır süregelen bir üretim kültürü yer almaktadır. Enerji depolama genelinde bakıldığında şu aşamada 1 milyar dolarlık bir pazardan söz edilebilmektedir. Türkiye'de yenilenebilir enerji kaynaklarına olan ilginin artması önümüzdeki süreçlerde batarya teknolojilerini de tetikleyecektir. Ayrıca 2023 hedefleri ve öngörülere kapsamında Türkiye, Avrupa'da yenilenebilir enerjide en fazla büyüme gösteren 5'inci ülke olacaktır. Bundan daha da önemlisi, Türkiye'de üretim sektörünün giderek gelişmesi yatırımcıların bu alanda ilgisini çekmektedir. Yakın zamanda üretime başlayacak olan TOGG elektrikli arabanın varlığı şimdiden batarya teknolojilerindeki yatırımların ülkemize kaymasına veya hedef ülke haline getirilmesine

Batarya destekli yenilenebilir enerji sistemleri

ön ayak olmuş durumdadır. Aynı zamanda İHA teknolojisinde geline nokta, elektrikli uçan arabaların ön prototiplerinin gösterilmesi, elektrikli denizaltı, elektrikli feribot gibi alanlarda yapılan çalışmalar, birçok teknoloji devini çoktan ülkemize getirmiş durumdadır. Tabii ki bundaki en büyük pay, başarıya aç dinamik ve çalışkan genç nesil, tecrübeli iş dünyası ve Türkiye'nin jeopolitik ve stratejik konumundadır. Dünya şu anda batarya teknolojilerinde ikinci jenerasyondan üçüncü jenerasyona yani yeni nesil lityum iyon pillere yeni geçiş yapmaktadır. Sakarya Üniversitesi araştırmalarında üçüncü nesil

çalışmalarını tamamlamış, dördüncü nesil olan katı hal piller ve lityum metal piller konusunda aşama kaydetmiştir. Dahası, beşinci nesil olan lityum hava piller çalışmalarına 2012 yılında başlamış ve lityum sülfür piller konusunda da 5 yıldır çalışmalarını sürdürmektedir. Yapılan çalışmalar doğrultusunda ülkemizi bu sahada da oyun kurucu seviyesine getirebilmeyi hedeflemektedir ve teknolojiyi sadece takip eden değil, önceden mesafe kat etmiş ve takip edilen bir Türkiye yapma yolunda çaba sarf etmektedir.

COVID-19

HAYATIMIZA NELER YAPTI?

Prof. Dr. Ali ERGUR*

COVID-19 Pandemisi, beklenmedik bir şekilde toplum hayatını askıya almıştır. Salgının küresel bir nitelik arz etmesiyle birlikte, alışkanlıklar, norm ve değerler, toplum hayatını ayakta tutan bütün öğelerin çok kısa sürede eski geçerliliklerini yitirdikleri bir belirsizlik sürecine girilmiştir.

* Galatasaray Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi.

Aslında COVID-19, sanıldığı kadar öngörülemeyen ve şaşırtıcı bir doğal afet değildir; konunun uzmanı sağduyulu bilim insanları, uzun zamandır kamuoyunu ve karar alıcıları böyle bir olasılığa karşı uyarıyordu. Bu uyarı temelsiz ve spekülasyon değildi; zira doğayı sınırsızca ve tüketme arzusuyla hareket eden küresel kapitalizm, devletleri olduğu kadar bireyleri de tüketerek var olmaya teşvik eden bir ekonomik düzen tesis etmişti. Bu düzen pandemi koşullarına karşın bugün hâlâ sürdürülmeye çalışıl- sa da birçok kişi ve kurum, tüketim-eksenli bir var olma biçiminin hem insan uygarlığını hem gezege- ni ciddi anlamda tehdit ettiğini idrak etmeye baş- lamış görünmektedir. Pandemi sırasında ve son- rasında, bu saldırgan ve tüketici politikalara karşı bir küresel bilincin oluşması beklenir. Finans sek- törünün dünyanın tamamını bir bütünleşik pazar hâline getiren iletişim ağları, aynı zamanda onun eleştirisinin de yapılabildiği yeni bir politika yapma biçiminin yükselişini olanaklı kılmaktadır. Demok- rasi mücadelesi enformasyon toplumunda yeni bi- çimler alacaktır; bunun tetikleyicisinin de COVID-19 Pandemisi olması yüksek olasılıktır.

COVID-19, öncelikle kurulu toplumsal yapıları önemli ölçüde sarsmıştır. Bunun önemli bir sonucu güven sistemlerinin zedelenmesidir. Toplumlar her şeyden önce güven sistemleri etrafında örgütlenir- ler. Pandemi koşullarında hem toplumsal normlar, alışkanlıklar ve kurumlar etkilerini yitirmiş hem si- yasi sistem zorlu bir sürece girmiştir. Gündelik ha- yatta maskeli olma ve fiziki mesafe koruma zorun- luluğu, kişiler arası anlam alış-verişinin biçimlerini, güven tesisine yönelik eylemlerin mahiyetini ciddi anlamda dönüştürmüştür. Örneğin karşımızdakiyle yalnızca gözlerle iletişim kurma zorunluluğu, yeni ifade yöntemleri geliştirmeyi gerekli kılmıştır.

Diğer yandan pandemi, toplumsal düzeyde bü- yük eşitsizliklerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu eşitsizlikler, küresel kapitalizmin ve bununla uyum- lu kamu yönetimi politikalarının kaçınılmaz olarak varmış olduğu toplumsal eğilimler olarak zaten

mevcuttu. Ancak pandemi koşullarında eşitsizlik- ler ve adaletsizlikler hem artmış hem görünür hâle gelmiştir. Bu eşitsizliklerin kökeninde güvencesiz- lik, işlerin geçici niteliği, enformel çalışma biçim- lerinin çeşitli düzeylerde mevcut olması, zikredi- lebilir. Nitekim pandemi kapanmaları sırasında en çok bu eşitsizlikler ekseninde toplumsal sorunlar ortaya çıkmıştır. Salgın karşısında en korumasız ve kırılgan olanlar eğreti çalışma düzeninde yaşamak zorunda olan yoksul kitleler olmuştur. Ayrıca pan- deminin yoksulluğu derinleştiren, güvencesizliği artıran bir etkisi olduğu tartışılmazdır. İşte bu aş- mada, pandemi gibi hayatı tamamıyla alt-üst eden geniş çaplı olağanüstü durumlar karşısında dona- nımlı ve hazırlıklı olmanın ne denli önemli olduğu çarpıcı bir şekilde ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda, dünyada piyasacı kamu politikalarının (1) somut üretimi (sanayi, tarım) göz ardı eden, (2) sürekli bir borçluluk döngüsünde var olmaya çalışan, (3) küresel anlamda mutlak bir bağımlılık durumunu gerektiren sanal ekonomisinin ne kadar kırılgan ol- duğu pandemi koşullarında kanıtlanmıştır.

COVID-19 salgını, son kırk yıldan beri hızla geliş- mekte olan enformasyon toplumunun gerektir- diği yapısal ve düşünsel dönüşümler karşısında- ki dirençleri, doğal bir süreçten daha hızlı, hatta epeyce âni bir şekilde dönüştürmüştür. Elektronik iletişimin, uzaktan iş yapma ve eğitim biçimlerinin pandemi sonrasında da hızla yaygınlaşması şaşırtı- cı olmayacaktır. Birçok işkolunda uzaktan çalışma yaygınlaşmıştır. Dolayısıyla COVID-19 toplumsal alanda büyük değişmelerin tetikleyicisi olurken olumlu ve olumsuz özellikler bir arada ortaya çık- maktadır.

Pandemi, ekonomik anlamda hazırlıklı olmayanlar üzerinde ne kadar yıkıcı etki yaptı ve yapacaksa, bilimsel düşüncüyü göz ardı edenlerin de o oran- da her şekilde kaybeden olmalarına yol açacaktır. Kamu politikaları ve onların getirdiği derin eşitsiz- liklere dayalı toplum düzeni, aynı zamanda bilimsel gerçekleri yadsıma raddesine varan bir tepkisellik

içindeki birey ve grupların ortaya çıkmasına neden olmuştu. Pandemi koşullarında bu bilim-dışı ve akıl-dışı reddiyeci tepkisel tutumlar hem daha çok varlık gösterebilir olmuş hem, paradoksal olarak, bilimsel düşüncenin nimetlerinden yararlanmayı arzular hâle gelmişlerdir. Aşırı-karşıtlığı tutumu benimsemek, bizatihi COVID-19'un aslında var olmayan bir tehdit olduğunu ileri sürmek, maske ve kapanmanın özgürlükleri engellediği iddiasıyla akıl-dışı bir şekilde direnmek gibi tutumlar, her ne kadar varlık gösterecek de bilimsel bilgi karşısında kaybetmeye mahkûm duygusal tepkiler olarak kalacaktır. Bu açıdan pandemi, hem insanlar hem devletler için bir sınav niteliği arz etmektedir.

Pandemi, hayatın bütün boyutlarını âniden askıya alarak bireysel çıkar peşinde koşma ve tüketerek var olmanın ne denli çıkmaz bir yol olduğunu, üstelik dünyayı bir iklim felaketine doğru ittiğini açıkça göstermiştir. Bu nedenle pandeminin verdiği en temel ileti, örgütlenme ve üretmenin önemidir. Tüketmeyi teşvik edecek olan kamu politikaları pandemi sürecinde ve sonrasında kaçınılmaz bir kaybedişe mahkûmdurlar. Bireylerine, sahip olunan kaynakları âdil bir şekilde dağıtamayan bir siyasi düzen, üretmenin ve örgütlenmenin önem arz edeceği yeni olası küresel ortamda var kalmakta çok zorlanacaktır.

COVID-19 tarihteki hiçbir pandemiye benzemektedir; zira hiçbir salgın tarihte böyle küresel anlamda bütünleşik bir dünyada ortaya çıkmamıştır. Doğal olarak yayılımı, hiçbir zaman olmadığı kadar hızlı olmuştur. Diğer yandan, aynı nedenle, pandemiye karşı mücadele de iletişim ağlarının etkili kullanımı sayesinde hiçbir zaman olmadığı kadar gelişkin bir bilgi akışı sistematini mümkün kılmıştır. Pandeminin tarihsel özgünlüğünün ikinci önemli nedeni bugün insanlığını sahip olduğu bilimsel bilgi, araç, yöntem gelişkinliği ve bunları paylaşma kanallarının mevcudiyetidir. Tarihte ilk kez bu kadar hızla yayılan bir virüs söz konusu olsa da, ona karşı mücadelede kapsamlı bir bilimsel bil-

gi birikimi söz konusudur. Pandemiyle mücadele, virüsün çok karmaşık bir yapısı olması ve yol açtığı hastalığın birçok bilinmez içermesi nedeniyle çok zor olacak görünüyor. Bununla birlikte, tarihte hiçbir dönemde hiçbir toplumun sahip olmadığı bilimsel bilgi ve araçlarla donanmış durumdayız. O nedenle bilim insanlarının yol göstericiliğine güvenilmesi gerekmektedir.

COVID-19 sonrası dünyanın, eskisinden farklı bir görünüm arz edeceği kolayca tahmin edilebilir. Ancak erken dönemde, pandeminin hemen ardından, ciddi bir toplumsal ve ekonomik yıkımla karşı karşıya kalınacağı büyük öngörü olarak düşünülmemelidir. Bu enkazdan toplumların hangi hızda çıkabilecekleri yine üretime verecekleri öneme bağlı olacaktır. Pandeminin bu yıkıcı etkisinden önemli dersler çıkarılabilir kadar çıkarmayanlar da olacağını düşünebiliriz. Ancak pandemi-sonrası dünyada tüketerek ve ayrışarak var olmaya devam etmenin olanağı kalmayacak gibi görünmektedir. Nitekim bu yıkımı onarmak için kamu politikalarının çok daha dayanışmacı bir anlayışla yeniden tasarlanması gerekecektir. Elektronik iletişimin yaygınlaşması, bunun olumlu (küresel bir dayanışmacı bilinç oluşması) ve olumsuz (sömürünün zaman ve mekâna çok daha fazla yayılması) sonuçlarının deneyimlenmesi, pandemi-sonrası dünyada olasılıkla en yaygın şekilde gözlemlenecek eylem mantığı olacaktır. Nihayet, toplumsal normlar değişecek, bir araya gelmenin kuralları ve mantığı önemli değişikliklere uğrayacaktır. Bu dönüşümün, aslında enformasyon toplumunun zaten gelişmekte olan yeni örgütlenme biçiminin hızla kurumsallaşmasına yardımcı olacağı düşünülebilir.

COVID-19 Pandemisi, yol açtığı yıkımlar kadar, yeniden inşa etmekte olduğu sosyo-ekonomik düzen ve siyaset yapma biçimiyle de merkezi önemde bir tarihsel olay, bir dönüm noktası niteliği taşımaktadır.

TÜRKİYE'DE KÜRATÖRLÜK UYGULAMALARININ KISA TARİHİ

 Dr. Yıldız ÖZTÜRK *

Sanat ürünleri, 18. yüzyıldan itibaren resmi olarak kamuya sunulmaya başlanmıştır. Bu süreçten itibaren sergileme uygulamaları ile doğrudan ilgilenen uzmanlar sergi kurgusu, mekânsal tasarım, estetik temsil gibi meseleleri ön plana çıkarmıştır. Biriktirilen ve gösterime sunulan bu nesnelere aynı zamanda gücün ve ihtişamın da simgeleri sayılmıştır. Bu nedenle, müzeler çağı olarak anılan 19. yüzyılda ülkeler birbiri ardına müzeler açmış ya da bazı mekânları müzeye dönüştürmüştür. Kurumsal sergileme çalışmaları küratöryal uygulamaları da gündeme taşımıştır.

Küratör kelimesi, Latince curare (to care)'den türemiş olup iyileştirmek, korumak, özen göstermek, ilgilenmek şeklinde tarif edilir. Sanat bağlamında küratör, sergi düzenleyicisi anlamında kullanılır. Küratörler, 1960'lı yıllara kadar eserlerin korunması, koleksiyon yönetimi ve sergileme uygulamaları ile ilgilenen uzmanlar olarak tarif edilmiştir. Küratörlük mesleğinin 1960'lardan itibaren güncel anlamına büründüğünü söylemek mümkündür. Jane R. Glaser ve Artemis A. Zenetou'nun da ifade ettiği gibi, günümüzde küratörler eskiden olduğu gibi sadece müze koleksiyonunu koruyan kişiler olmak-

* İstanbul Aydın Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Sanat ve Kültür Yönetimi Bölüm Başkanı

tan çıkmıştır. Artık küratörden, kapsamlı araştırmalar yapmaları, akademik ve popüler monografiler ve kitaplar yazmaları, sergi için metin yazmaları, nesnelere toplamaları ve bunu yaparken de kurumdaki diğer personele yakın bir şekilde çalışmalarını beklenmektedir. Dolayısıyla bir müze küratöründe olması gereken mesleki niteliklere ek olarak, müze koleksiyonunun bir alanında uzmanlaşma; seçme, değer biçme, koruma ve restorasyon konularında teknik bilgi sahibi olma; güncel sanat piyasası ve gümrük mevzuatı hakkında bilgili olma; koleksiyonun dijital ortama aktarılmasını sağlama, sözlü ve yazılı iletişimde güçlü olma; personel ve finansal konularda yönetim becerisi ile bütçe yönetimi konularında yeterli olmaları beklenmektedir.

Türkiye’de çağdaş küratörlüğün kurumsal bir nitelik kazanmasından önce, güncel anlamda küratörün yaptığı işleri yapan uzmanların “sergi yapımcısı”,

“genel koordinatör”, “yönetici” gibi adlandırmaları kullandıkları görülmektedir.

Güncel anlamıyla küratörlük kavramının Türkiye sanat ortamında dolaşıma girmesi 1980’li yılların ikinci yarısından itibaren düzenlenen uluslararası etkinlikler, özellikle İstanbul Bienali; 1990’lı yılların başında sosyoloji, sanat, siyaset gibi farklı disiplinlerden gelen kişilerin ve profesyonel küratörlerin sergileme uygulamalarında etkin rol almaları sayesinde olmuştur. Düşünsel ve tarihsel bağlarıyla bir tema etrafında kurgulanan ve küratörlük kurumunun tanınmasında etkili olan sergiler arasında yer alan 1984-1988 yılları arasında beş kez organize edilen Öncü Türk Sanatından Bir Kesit Sergileri; 1989, 1991, 1992 ve 1993 yıllarında gerçekleştirilen “10 Sanatçı 10 İş: A”, “8 Sanatçı 8 İş: B”, “10 Sanatçı 10 İş: C” ve “10 Sanatçı 10 İş: D” (“A-B-C-D”) sergileri ile Anı / Bellek I (1991) ve Anı / Bellek II

Fotoğraf 1: Sabancı Müzesi (Fotoğraf: Shutterstock/İlker Murat Gürer)

(1993) de Türkiye küratörlük tarihi açısından önemli sergi serileri arasında yer almaktadır. Bu dönemden itibaren sergilerde güncel toplumsal meseleler tematik çerçevede ele alınmaya başlanmıştır. Sergilenen eserlerin tek başına ve diğer eserlerle ilişkisi, mekân tasarımı, sanat izleyicisinin sergileme uygulamalarındaki rolü gibi konular da küratöryal metotları belirleyen unsurlar arasında yer almıştır.

Bununla birlikte Türkiye’de küratörlüğün meslek olma süreci bu mesleğe yöneltilen eleştirileri de gündeme taşımıştır. Bu konudaki tartışmalarda iki ana eleştiri ekseninin olduğu görülür. Birincisi, küratörün tanımına ve mesleki formasyonlarına yönelik eleştirilerdir. İkinci tartışma noktasının ise küratörün sanatçıyla ilişkisi çerçevesinde şekillendiği söylenebilir. Buradaki temel sorunun küratörün yetkilerinin sorgulanmasına ilişkin olduğu görülmektedir. İkinci eleştiri alanında, “küratörün

sanatçıya müdahalesi ve / veya yaptırımı olabilir mi?”, “müdahalenin sınırları ne şekilde belirlenir?” soruları ön plandadır. Literatürde yer alan eleştiriler değerlendirildiğinde ise aşağıdaki konuların öne çıktığı görülmektedir:

- küratörün sanatçı üzerinde baskılayıcı etkisi var mıdır,
- sanat kurumlarının projelere ve sanatçı seçimine yönelik müdahaleleri olmakta mıdır,
- sanatçı seçimi ile sanat camiası arasında gruplaşma var mıdır,
- küratörün yıldızlaşması ve/veya sanatçılışması.

Günümüzde dünyada ve Türkiye’de galeri ve müzelerin çok katmanlı ve etkileşime daha fazla olanak tanıyan yapısı sergilemede katı bir çerçeve sunmaktan ziyade, akışkan ve izleyicinin sürece dâhil

Fotoğraf 2: Singapur Ulusal galerisi (Fotoğraf: Shutterstock/R. Nagy)

Fotoğraf 3: İstanbul Lütfi Kırdar Kongre Merkezi Contemporary İstanbul 2019 (Fotoğraf: Shutterstock/Yasemin Yurtman Candemir)

edildiği deneysel alanların açılmasına zemin hazırlamıştır. Böylece katılımcılığın teşvik edildiği, her kesimden bireyin sanat etkinliklerde yer almasına olanak tanıyan sergileme metotları geliştirilmiştir. Güncel müze yönetimi öğrenim birimlerindeki kamu programları aracılığıyla herkesle iletişim kurmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda Türkiye’de devlet müzeleri ve özel müzelerin web siteleri ve sosyal medya kanalları aracılığıyla maksimum sayıda ve çeşitlilikte izleyiciye ulaşmayı hedefledikleri görülmektedir.

Dolayısıyla bir kuruma bağlı çalışan küratörlerin, sergi planlaması kapsamında çalıştığı kurumundaki öğrenim birimiyle yakın temasta olması beklenmektedir. Karsten Schubert (2004: 87), günümüzdeki müze küratörlerinin çok farklı yeteneklere sahip olması gerekliliğini vurgulamıştır. Schubert’e göre, küratör; “sanatçının kendine özgü sesinin garantörlüğünü yapan, politikacının kültürel amaçlarını yerine getiren, başlılara aracılık eden, müzesini

ve o müzenin koleksiyonunu geliştiren, kurumsal özgünlükten ödün vermeden sponsora kapı açan ve izleyicinin eğitim ve eğlence gereksinimlerini yorumlayan biridir. Küratör; diplomat, akademisyen, eğitimci, muhasebeci, politikacı ve eğlence yeri sorumlusudur.” Sonuç olarak, geçmiş dönemlerde bu mesleğe yönelik tereddütlü yaklaşımlar olsa da günümüzde küratör mesleğindeki uygulamaların vazgeçilmez öznesi konumundadır.

Okumalar

Glaser, J. R., Zenetou, A. A. (1996). Museums: A Place To Work Planning Museum Careers. New York: Routledge.

Schubert, K. (2004). Küratörün Yumurtası. çev. Rana Smith. İstanbul: İstanbul Sanat Müzesi Vakfı.

TÜRK D'OKUMA KÜLTÜRÜ

✍ Doç. Dr. Mustafa GENÇ*

**"Ya okuyup duracan,
Ya dokuyup duracan."**

* Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü.

D'OKUMA

Toplumlar kendisine gerekli olan herhangi bir nesneyi üretirken ona biçim vermenin yanı sıra ona farklı anlamlar yüklemeye çalışmıştır. Bu anlam verme işiyle birlikte sürekli olarak kültürel değerler üretilmiştir. Halı ve diğer dokumalar bir kültür nesnesi olduğundan doğal olarak onu üreten toplumun değerlerini de yüklenmiş olur. Bu sürece elyafın elde edilme aşamalarından, boyanmasına, yanış ve desenin uygulanmasına kadar her aşamada rastlarız. Üretim her sürecinde karşılaştığımız bu kültürel değerler, birer veri veya daha doğrusu göstergedir. Yani bu dokumalar toplumsal, ekonomik ve sanatsal göstergeler bütünüdür.

Dokumalarımız Yörüklerin sade dünyasından sarayların görkemli ortamına yolculuk yaparken kimi zaman yere serip çevresini bezediği en önemli unsur, yatağı, yorganı, kent evinde bir döşeme eşyası, başköşedeki sedirin yaygısı, yol halısı, karyola ya da masa örtüsü, köşe ya da sırt minderi veya bir Müslümanın namaz kıldığı seccadesi oldu. Avrupa'da kral ve prenslerin sarayları, soyluların şatoları kadar burjuvaların, seçkinlerin evlerini de bezedi.

Dokuma ve diğer kültür ürünleri genelde iki nedenle yapılırlar. İlki işlevselliktir yani gündelik hayatta kullanılan her nesne bir ya da birkaç fonksiyon için üretilir. Her farklı fonksiyon onun değişik bir biçim almasına neden olur. Tarih boyunca dokumalarda görülen çeşitli biçimler onun kullanım zenginliğinden kaynaklanır. Bu çeşitlilik içerisinde ortaya çıkan kullanım kişisel bir istekten çok, topluma özgü bir ihtiyaç, beğeni ve seçimden geçer. Dokumayı yapan anlayış sadece kullanımı düşünseydi yapılan dokumaların sadece tek renk ve aynı malzeme ile yapılması yeterli olurdu.

Türk boyları Orta Asya'dan Avrupa ortalarına kadar geniş yayla ve ovalarda kendi kültürünü geldiği coğrafyadaki kültürle birleştirerek sanat üretimlerini gerçekleştirmişlerdir. Buradaki önemli husus,

kendi geleneksel üretim ve değerlerini kaybetmeden üzerine ekleme yapmalarıdır. Her yeni sanat biçim ve tekniği gelene ektir. Orta Asya'dan günümüze kesintisiz gelebilen geleneksel sanatlarımızdan biri de Türk dokuma kültürünün çok özel kültür mirasını oluşturan halı, kilim ve kumaşlarımızdır.

Türk kültür tarihi ilgi alanına giren bütün diğer unsurlar gibi dokumalarımız da yazılı tarihin kayıtları arasındaki yerini aldı. Yörük yaylaları kirkiz seslerini hem mistik biraz da gizemli biçimde yaşatarak bir anlamda ebedileştirdi. Belki de bu yüzden halı, kilim ve kumaşlar, dokunduğu tarihsel herhangi bir kesitin sosyokültürel, sosyoekonomik, sosyoestetik ve dahası sosyoekonomik verilerini "hissettirebilme" özelliğiyle, bu toprakların ve özelde de Türk etnografyasının değerlendirilmesinde çok önemli yapı taşlarından kabul edilebilir.

Dokumalarımız kullanım eşyası olmanın ötesinde binlerce yıllık kültürel birikimimizin günümüze taşınması, üretiminde kullanılan hammaddenin elde edilme aşamasında kullanılan teknikler, dokuyanın muhayyilesi ve sözsüz anlattıkları ile de değerlendirilmelidir. Türk dünyası estetiği anlayanın dilindedir. Anlatılmak istenen her imge hem vardır, hem de direk gösterilmeden ve hissedebilenlerin anlayabildiği derinliklerdedir.

Konargöçer Türk toplumları yazıdan ve sözden daha derin "mana"ları keşfettiler. 21.yüzyılın teknoloji dehalarıyla yarışırçasına 3000 yıl önce koyunları, keçileri kırkıp, yıkayıp arındırdılar. Taraklarda tarayıp, kirmanlarıyla eğirip ip yaptılar. Bozkırın kökboyası, cevizi, sütleğeni, çivitotu ve börtü böceğiyle boyadılar. Istarlarını tuval yapıp başına geçtiler ve ilmek ilmek, sıra sıra dokudukları halı, kilim ve kumaşlarla empresyonizmi, ekspresyonizmi, kübizmi, sürrealizmi kışkırtan dokumalar yaptılar. Yaptıkları bir dokumanın ötesinde, üzerinde taşıdıkları kültürel değerlerle de kadim uygarlığımızın şifrelerini belirlediler.

Dokumalarımız üç boyutlu ve olaylarla karmaşık bir dünyayı iki boyutlu ve elle tutulur bir düzleme, renkler ve şekillerle sadeleştirerek ve manaları gizleyerek indirgeyebilme kabiliyeti, bu muhteşem estetik, kadim medeniyetimizin hamurunda yoğrulmuş durumdadır. Halı, kilim ve kumaşlarımız diğer estetik alanlarımıza göre daha farklı bir üretim süreci içerir. Malzeme elde etme ve uygulama süreçleri tek başına yapılabildiği gibi genellikle imcece usulü ile yapılırlar. Aynı zamanda kadim bir uygarlığın tüm estetik kalıplarını ve birikimlerini anlatabilecek DNA'ları içinde barındırır.

Milattan Önce 700'lerden itibaren yazılı kaynakları gün yüzüne çıkmaya başlayan "Hun" ve "Uygur" eserleri araştırıldığında çok enteresan dokumalar, keçe parçaları, gösterişli ve muhteşem desenli bir halı, eğer takımı ve birçok buluntu; toplam olarak değerlendirildiğinde gizemli, fazlasıyla estetik, muhteşem bir erken doğu uygarlığıyla karşı karşıya olduğumuzu gösterdi. Bu ise bizim Yörük yaşam tarzında bile geleneği, kültürü ve sanatsal üretimleri olan yerleşik hayata geçince de bunları geliştirip tüm dünya kültürüyle paylaşan yönümüzün göstergesidir denilebilir.

YAYLALARIN RAHMETİ YANIŞLAR

"Ne okudumsa, onu dokudum".

Bizim kültürümüzde insan dünyaya gözlerini bir dokuma üzerinde açar. Kundağı, örtüsü, yaygısı dokumadır, hayatı bir dokumanın üzerinde devam eder. Kendini okuma süreci ve bulma süreci de yine dokumadadır. Bu dünyadan geçerken de bir dokumanın altında veda eder. Modern çağımızla bu derin tarihi kesit arasına kurulabilecek en anlamlı ve izahı mümkün olmayan köprü, dokumaların tam da sözünü ettiğimiz "derin mana" dünyası olmalıdır.

Yörük ve Türkmen boylarının doğal yaşam tarzı, halı ve diğer dokumalarda hayat bulmuştur. Aslında bu kendini ifade etme şekli, Yörük grupları ara-

sındaki tatlı farklılıklarla değişik motif ve renk zenginliğini günümüze taşımıştır. Yörük dokuyucusu, sosyal konumunu veya geleneğini, yaşadığı Yörük grubunun veya oymağın im, damga veya formunu, coğrafyadan aldığı ve güzel gördüğü birçok objeyi doğal boyar maddelerle renklendirerek sembolize etmiş, kendi üsluplaştırma algısı ile sadeleştirmiş ve gördüğü olaylarla birlikte yorumlayarak dokumasına aktarmıştır. Türk Halı ve diğer dokumalarda kimlik kazanmış motifler ve renkler, daha geleneksel ifadesi ile yanırlar, dokuyan kişinin çevresinin bir anlatım aracıdır. Bu bir bakıma hayatının bir mektubudur. Yörük yaylaları yanırlarla konuşup, renklerle anlaşılır, dokumaları ile hissederler.

Yörük kadını kendisini, çevresini, mutluluk ve hüznünü, anılarını, isteklerini ve hayallerini sembolik değerlerle dokumalarına aktarmıştır. Dokumadaki yanırlar, onu yapanın tasarladığı, aktarmayı planladığı olayın veya nesnenin sembolik karşılıkları olmalıdır. Sevdalar, acılar, istekler kullanılan motiflerle ve seçilen renklerle anlatılmaya çalışılmıştır.

Türk dokumalarının önemli olan başka bir özelliği bu öykünün, halı, kilim ve kumaşlardaki stilizasyonu ve aktarma biçimidir. Objelere yüklenen bu sembolik anlatımlar halı ve diğer dokumalarda stilize edilerek uygulanırlar. Dokuma tekniğinden kaynaklanan kolaylıklarla da oluşturulan formlar gerçeği değil de gerçeğin sadece hatırlanması istenircesine stilize edilirler. Böylece anlatılacak her mesaj, anlam dokumalarda hem vardır, hem gizlidir, hem anlayanın dilindedir, gönlündedir.

Estetik kültürel değerler ve sanat durağanlığı kabul etmiyor. Avrupalı aristokratlar 13-14.yüzyıldan itibaren hiçbir önyargıya kapılmadan evlerinde bir Türk halısı bulundurmak için kıyasıya yarıştılar. Bir yüzyıl sonra ise müzayedelerde el değiştirirken yüzlerce kat fazla değerini ödediler. 19.yy. başında da ellerindeki Türk halılarını bilimsel bir disiplinle incelemeye başladılar. 1873 te taşbaskıyla yayınlanan, Frederic Sarre'nin Doğu Halıları kitabı bu

değerli incelemelerden biridir. XX. Yüzyıldan XXI. yüzyıla kadar olan süreç Anadolu Türk dokumalarının tespit ve belgelemesi ile geçmiştir. Yapılan araştırmalar ise genelde biçim analizidir. Dokumanın estetik ve kültürel felsefesini sorgulamak yerine onu betimleme kolaylığına gidilmiştir.

Halı, kilim, heybe, torba, yük örtüsü, namazlağ, çadır, bohça, tılsımlı göyneklerde kullanılan eli belinde, koçboynuzu, pıtrak, ejder, akrep, göz, el ve birçok yanlışla anlatılmak istenen “bu el benim elim değil evladım Hz. Fatıma'nın eli” kültürünün bir yansımasıdır. Aslında dokuma kültürümüz bir Fatıma kültürüdür. Bu bereket ve inançla okuma ve dokuma yani bilim ve sanatın bu coğrafyada aynı değerlendirilmesinin sonucudur. Yörük kadını bereket dediği zaman bize bir şey söylüyor. Biz bu dille yaşamıyorsak bunu çözemiyoruz. Çözmek için önce anlamamız gerekiyor.

Tarihsel süreçten gelen bütün belgeler gibi halı ve diğer dokumalarımız yapıldığı sürecin siyasi, coğrafi, sosyal, estetik, ekonomik kriterlerini yansıtmaya özelliğine sahiptirler. Türk dokuma ve kültür coğrafyasının değerlendirilmesinde kültürel ve ticari belgelerden olduğu unutulmamalıdır. Bugün sadece yaygın olarak algıladığımız el dokumalarımız; bu görseelliğinin arkasında büyük bir kültürel ve tarihsel sürecin, anonim Yörük estetiğinin, Anadolu Türk etnografyasının ve ekonomisinin tezgâhlardan günümüze yansıyan kendine özgü dünyası denilebilir.

Günümüzde Geleneksel Türk Sanatları sadece kitap sanatlarına indirgenmiştir. Gelene eklenme sürecinin bütünlüğü bozulmadan kendimizin dokuma sürecini tamamlayabiliriz.

Bu makale, Doç. Dr. Mustafa, Genç'in, (2016). Anadolu Türk Halılarının (14-15. YY Hayvan Figürlü Halılar) Motif ve Renk Özelliklerinin İncelenmesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsündeki doktora tezinden üretilmiştir.

250 YILLIK BİRİKİM

İTÜ

Geleceği İnşa Edenlerin Üniversitesi

İstanbul Teknik Üniversitesi, bugün iki buçuk asra yaklaşan köklü birikimi ve deneyimiyle ülkemizin ilk teknik üniversitesi konumundadır.

İTÜ, Osmanlı döneminde yenileşme hareketlerinin öncülüğünü üstlenmiş; Cumhuriyet döneminde ise ülkemizin imarına, modernizasyonuna ve yönetimine damgasını vurmuştur.

Türkiye'nin yollarından köprülerine, barajlarından fabrikalarına, enerji santrallerinden haberleşme ağlarına kadar köyden kente her yerde İTÜ'lülerin emeği vardır. Yetiştirdiği beyin gücü ile iki buçuk asrı aşkın süredir ülke gelişimine yaptığı katkının yanı sıra sayısız devlet adamı, iş insanı, girişimci, bürokrat ve bilim insanı yetiştirerek birçok alanda iz bırakmıştır.

İTÜ'nün İlklerinden Bazıları

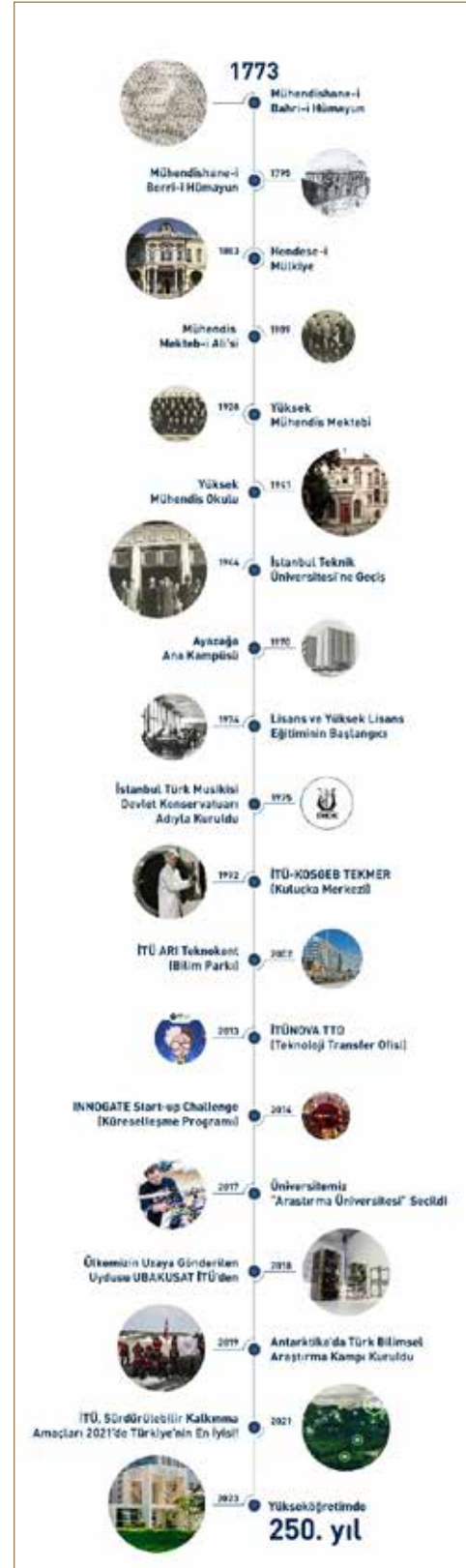
- İlk yerli bilgisayar
- Türkiye'nin ilk güneş enerjisiyle çalışan arabası
- Türkiye'nin ilk üniversite radyosu
- İTÜ TV ile Türkiye'de ilk televizyon yayını
- İlk Türk müziği konservatuvarı
- İlk müzik kütüphanesi
- Türkiye'nin ilk küp uydusu
- Türkiye'nin ilk elektrikli minibüsü
- Türkiye'nin ilk hidrojenle çalışan teknesi: "Martı"
- Türkiye'nin ilk insansız otomobili: "Otonobil"
- Türkiye'nin ilk enerji temalı teknoloji parkı
- Güneş enerjisiyle çalışan ilk aile arabası: "Aruna"
- Bölgesindeki ilk teknokent: ARI Teknokent
- İçinde laboratuvar bulunan tek kuluçka merkezi: İTÜ Çekirdek

OSMANLI'DAN BUGÜNE İTÜ

İstanbul Teknik Üniversitesi, Osmanlı Devleti'nde ilk kez müspet ilimlerde mühendislik eğitimi vermek amacıyla, III. Mustafa döneminde Mühendishane-i Bahri-i Hümayun (tersane Mühendishanesi) adıyla 1773 yılında kurulmuştur. "Fenn-i İnşa" ve "Fenn-i Harita ve Coğrafya" adında iki şube olarak öğretimi yapan bu kurumdan sonra, kara ordusunun teknik kadrosunu yetiştirmek amacıyla 1795'te Mühendishane-i Berri-i Hümayun (Kara Mühendishanesi) oluşturulmuştur. Bu okul, 1847'de mühendislik eğitiminin yanı sıra mimarlık alanında da eğitim vermeye başlamıştır. 1883 yılında Hendese-i Mülkiye'ye dönüşen Mühendishane-i Berri-i Hümayun, 1909'da Mühendis Mekteb-i Âlisi adını alarak, sivil mimar ve mühendislerin yetişmesi konusunda eğitim vermeye başlamıştır.

Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte, mühendislik ve mimarlık eğitimi yeniden düzenlenmiştir. Mühendis Mekteb-i Âlisi; yol, demiryolu, su işleri ve inşaat-mimarlık dallarını kapsayacak şekilde eğitim veren bir okul olarak örgütlenmiştir. Mühendislik ve mimarlık öğretimi, 1928'den itibaren Yüksek Mühendis Mektebi'nde sürdürülmüştür. Yüksek Mühendis Mektebi, 1944'te İTÜ'ye dönüşmüş ve 1946'da İnşaat, Mimarlık, Makina ve Elektrik Fakültelerinden oluşan özerk bir üniversite olmuştur. Daha sonra; Maden, Kimya-Metalurji, İşletme, Gemi İnşaatı ve Deniz Bilimleri, Fen Edebiyat, Uçak ve Uzay Bilimleri, Denizcilik, Tekstil Teknolojileri ve Tasarımı, Bilgisayar ve Bilişim Fakültelerinin kurulması ile büyümüş, tüm fakülteler bölümlere ayrılmış ve diploma veren programlar geliştirilmiştir. İTÜ'de 1974-1975 öğretim yılında iki kademeli eğitime geçilerek, dört yıllık lisans eğitimine ilave olarak iki yıllık lisansüstü programları ile birçok uzmanlık alanında üst düzey eğitim vermeye başlanmıştır.

Berri-i Hümayun, 1909'da Mühendis Mekteb-i Âlisi adını alarak, sivil mimar ve mühendislerin yetişmesi konusunda eğitim vermeye başlamıştır.

Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte, mühendislik ve mimarlık eğitimi yeniden düzenlenmiştir. Mühendislik Mektebi-i Âlisi; yol, demiryolu, su işleri ve inşaat-mimarlık dallarını kapsayacak şekilde eğitim veren bir okul olarak örgütlenmiştir. Mühendislik ve mimarlık eğitimi, 1928'den itibaren Yüksek Mühendis Mektebi'nde sürdürülmüştür. Yüksek Mühendis Mektebi, 1944'te İTÜ'ye dönüşmüş ve 1946'da İnşaat, Mimarlık, Makina ve Elektrik Fakültelerinden oluşan özerk bir üniversite olmuştur. Daha sonra; Maden, Kimya-Metalurji, İşletme, Gemi İnşaatı ve Deniz Bilimleri, Fen Edebiyat, Uçak ve Uzay Bilimleri, Denizcilik, Tekstil Teknolojileri ve Tasarımı, Bilgisayar ve Bilişim Fakültelerinin kurulması ile büyümüş, tüm fakülteler bölümlere ayrılmış ve diploma veren programlar geliştirilmiştir. İTÜ'de 1974-1975 öğretim yılında iki kademeli eğitime geçilerek, dört yıllık lisans eğitimine ilave olarak iki yıllık lisansüstü programları ile birçok uzmanlık alanında üst düzey eğitim vermeye başlanmıştır.

BİR ARAŞTIRMA ÜNİVERSİTESİ

İTÜ; geçmişi günümüze bağlayan, gelecek için projeler üreten bir bilim merkezidir. İstanbul'un merkezi noktalarına konumlanmış 5 ayrı kampüste Fakülte, 6 Enstitüde, 1 Yüksekokul ve 1 Konservatuvarda olmak üzere; 99 Lisans, 123 Yüksek Lisans ve 69 Doktora programında eğitim vermektedir. Ayrıca, bir teknik üniversite olarak toplam 36 Uygulama-Araştırma Merkezi vardır.

Ayrıca 2011-2012 döneminde Eğitim faaliyetlerine Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde başlayan İTÜ-KKTC kurulmuştur. Gazimağusa yerleşkesinde faaliyetlerine devam eden İTÜ-KKTC 2020-2021 dönemi itibari ile 473 öğrenciye sahiptir. Yeni Erenköy yerleşkesinin faaliyete başlamasıyla öğrenci kapasitesi 7000 sınırlarına erişmesi planlanmıştır.

SAYILARLA İTÜ

5
Yerleşke

99
Lisans
Programı

6
Enstitü

36
Uygulama
Araştırma
Merkezi

69
Doktora
Programı

123
Yüksek
Lisans
Programı

13
Fakülte

35.527
ÖĞRENCİ

25.395 *
Lisans öğrencisi

6.664
Yüksek lisans öğrencisi

3.468
Doktora öğrencisi

*Uluslararası Ortak Lisans Programları (UAOLP) öğrencisi olan 777 kişi toplama dâhildir.

ABET AKREDİTASYONUNDA DÜNYA LİDERİ

İTÜ'de; 400'den fazla Ar-Ge Laboratuvarı bulunmaktadır. 25 ABET akrediteli Mühendislik programı ile dünyanın en fazla akreditasyonuna sahip üniversitesidir. Ayrıca, uluslararası Ortak Lisans Programına katılan öğrenciler eğitimlerinin yarısını ABD'deki anlaşmalı üniversitelerde tamamlayarak çift diploma almaya hak kazanmaktadır. Birçok bölümde çift anadal (ÇAP) ve yandal imkânı sunan İTÜ, dünya çapında 140'dan fazla kurumla işbirliği içerisinde birlikte çalışmaktadır.

İTÜ, bünyesindeki ARI Teknokent'te yürütülen 2.700'den fazla Ar-Ge projesi ile bir bilim-sanayi-teknoloji yuvasıdır. Çeşitli proje türlerinde 2005-2021 döneminde devam eden ve tamamlanan proje sayıları ve toplam bütçeleri Tablo 2'de verilmiştir. Proje sayıları ve bütçeleri İTÜ'nün araştırma altyapısını ve gücünü gösteren en önemli göstergedir. Bir girişimcilik ekosistemi olan İTÜ Çekirdek ile girişimci öğrenciler desteklenmektedir.

İTÜ, EN ETKİLİ BİLİM İNSANLARI LİSTESİNDE DÜNYADA BİRİNCİ SIRADA

2020 yılında Stanford Üniversitesi'nde yapılan ve sonuçları PLOS Biology dergisinde yayımlanan bir araştırma makalesinde, 2019 yılı özelinde yapılan akademik çalışmaların değerlendirilmesine göre, dünyanın en etkili bilim insanlarının sıralandığı bir listeye yer verildi. İTÜ, 45 bilim insanıyla Türkiye'den en fazla akademisyenle listede en üst sırada yer bulan üniversite oldu.

QS 2021 ALAN BAZLI SIRALAMADA 10 ALANDA TÜRKİYE'DE LİDER

Mart ayında açıklanan QS (Quacquarelli Symonds) verilerine göre, alan bazlı sıralamalarda İTÜ, Yer ve Deniz Bilimleri, İnşaat ve Yapı Mühendisliği, Elek-

Proje Türü	Devam Eden Projeler		Tamamlanan Projeler	
	Sayı	Toplam Bütçe	Sayı	Toplam Bütçe
UDAP	0	-	3	826.485,00
BOREN	2	621.775,00	1	270.000,00
TUJJB	1	98.000,00	9	1.038.137,42
TÜBİTAK	138	226.189.825,20	918	117.918.498,97
BAKANLIK	6	18.220.000,00	81	915.396.019,29
SANTEZ	0	-	72	15.974.079,78
İSTKA	0	-	34	38.477.412,52
Uluslararası*	29	4.040.001,19	83	13.210.025,57
BAP	419	17.420.576,00	4152	50.357.025,00

2005-2021 Projeleri

trik-Elektronik Mühendisliği, Makina, Havacılık ve Üretim mühendisliği, Yapı Bilimleri, Kimya Mühendisliği, Mimarlık/Yapılı Çevre, Kimya, Jeoloji ve Jeofizik olmak üzere toplam 10 alanda Türkiye’de 1. sırada yer aldı. Geçen yıl 218. sıradan girdiği genel sıralamada bu yıl başarı çitasını yükselterek “Mühendislik ve Teknoloji” alanında dünya sıralamasında 202. oldu. Üstelik QS’te yer aldığı toplam 19 başlıkta, dünyada ilk 400 üniversite arasında kendine yer buldu.

İKİ ALANDA DÜNYA ÇAPINDA İLK 50’DE

İstanbul Teknik Üniversitesi, Mineral & Maden Mühendisliği ile Petrol Mühendisliği alanlarında dünyada ilk 50 üniversite arasında yer alarak büyük bir başarıya imza attı. Özellikle Mineral & Maden Mühendisliği alanında geçen yıl dünyada 48. sıradayken, bu yıl 42. sıraya yükseldi. Petrol Mühendisliği alanında ise dünya sıralamasında 36. sırada yer aldı.

YEŞİL KAMPÜS İLE SÜRDÜRÜLEBİLİR YERLEŞKELER

İTÜ, akademik yerleşkelerin yeşil alan oranı ve sürdürülebilirlik açısından değerlendirildiği UI Green-Metric sıralamasında;

- Türkiye’de 1.
- Avrupa’da 37.
- Dünyada ise 71. oldu.

İTÜ, dünya sıralamasında ilk 100’de bulunan tek üniversite unvanını da elinde bulunduruyor.

DÜNÜN, BUGÜNÜN VE YARININ ÜNİVERSİTESİ

İTÜ, bir teknik üniversite olmasının yanı sıra müzik, sanat, girişimcilik ve ekonomi gibi farklı alanlarda eğitim de vermektedir. İTÜ hem öğrencileriyle hem de akademisyenleriyle benzersiz bir “İTÜ deneyimi”ni paylaşmayı önemser.

Cumhuriyetimizin 100. yılı olan 2023’te 250. yaşına girecek olan İTÜ, dünyanın en iyi teknik üniversiteleri arasında olma yolunda emin adımlarla ilerlemektedir. 250. yılına heyecan içinde hazırlanırken, bir eğitim kurumu olarak dijitalleşme/teknolojik dönüşüm, uluslararasılaşma, Ar-Ge ve üniversite-sanayi işbirliği alanlarında dünyanın en iyileri arasındaki yerini her geçen gün sağlamlaştırma hedefindedir.

İSTANBUL
GELİŞİM
ÜNİVERSİTESİ

İSTANBUL **GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ**

İstanbul Gelişim Üniversitesi, 2008 yılında Meslek Yüksekokulu olarak başlayan hayatına 2011 yılından itibaren “Ekolojik, Ekonomik ve Sosyal Sürdürülebilirlik” mottosu ile İstanbul Gelişim Üniversitesi olarak devam etmektedir.

100'ün üzerinde dünya üniversitesi ile iş birliği içerisinde olan İstanbul Gelişim Üniversitesi ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri ile sürekli gelişen ve değer üreten üniversitelerden biri olma vizyonunu benimser.

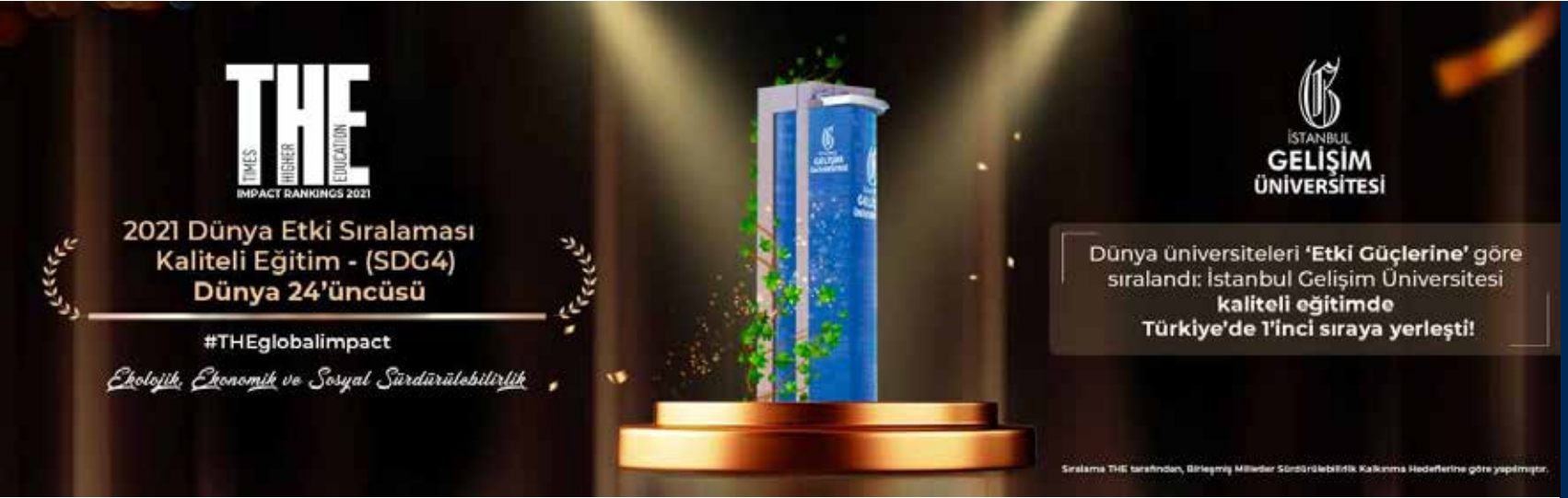
Üniversitemiz 63 akredite edilen programı ile Türkiye'nin en çok uluslararası akredite edilmiş programa sahip üniversitesidir. Uluslararası 3 bin 47 öğrencisi ile beraber toplam 31 bin 590 öğrenciye sahip olan üniversite, bugüne kadar benimsediği ilke ve esaslara uygun, lider vasfı ile yetişmiş 35 bin 781 mezun vermiştir.

Türkiye'nin ve dünyanın, finans ve ticaret merkezlerinden biri olan İstanbul'da yer alan kampüs alanında; 125 laboratuvar, atölye ve stüdyolar, 22 ara-

tırma merkezi ile öğrencilerin ders dışında sosyal, kültürel, bilimsel ve sportif faaliyetlerde bulunabilmelerine olanak tanıyan 63 öğrenci kulübü mevcuttur. Üniversitenin, ulusal ve uluslararası başarılarına imza atmış, aralarında Aerobik Cimnastik Dünya Şampiyonu Ayşe Begüm Onbaşı'nın da olduğu 31 milli sporcusu bulunmaktadır.

571 patent ile 2020 yılında Türkiye'nin en çok patente sahip lider üniversitedir.

2014 yılında İstanbul Gelişim Üniversitesi bünyesindeki öğrenciler ve akademisyenler ile birlikte hazırlanan, İstanbul trafiğine çözüm getirmeyi hedefleyen, TÜBİTAK'ın desteklediği elektrikli otomobil 'Babayiğit' projesi; kaza esnasında araçlarda çarpışma şiddetini azaltan ve daha güvenli bir

ortam oluşturmayı amaçlayan “Çarpışma Şiddetini Azaltıcı” sistemi ile İstanbul Gelişim Üniversitesi tarafından üretilmiştir.

Dünya üniversiteleri sıralama kuruluşu; Times Higher Education (THE) 2021 etki sıralamasında ‘Nitelikli Eğitim’de dünyada 24’üncü, Türkiye’de 1’inci seçilen İstanbul Gelişim Üniversitesi, kuruluşun Türkiye sıralamasında; ‘Erişilebilir ve Temiz Enerji’ kategorisinde 2’nci, ‘Amaçlar için Ortaklıklar’ kategorisinde 3’üncü, ‘Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam’ kategorisinde 4’üncü, ‘İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme’ kategorisinde 10’uncu sırada yer almıştır. Dünyaca tanınan İngiliz derecelendirme kuruluşu “QS EECA 2021” sıralamasında da ilk 300 üniversite arasına giren İstanbul Gelişim Üniversitesi, “Uluslararası Akademisyen” kategorisinde 58’inci

sırada yer alırken, “Makale Başına Atıf” kategorisinde ise ilk 100 üniversite arasında gösterilmiştir.

Eğitim, araştırma gibi topluma hizmet faaliyetlerini de asli görevi sayan İstanbul Gelişim Üniversitesi’nde 2021’de açılan yeni bölümler; Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Antrenörlük Eğitimi (İngilizce), Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı (İngilizce), Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Uçak Mühendisliği (İngilizce), Yazılım Mühendisliği ve Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu bünyesinde Elektronik Ticaret ve Yönetimi bölümleridir.

İstanbul Gelişim Üniversitesi gelişime açık yolculuğunda ülkemize, insanımıza ve bilime hizmet etmeye tüm gücüyle devam etmektedir.

ÜNİVERSİTELERİMİZDEN HABERLER

SÜRDÜRÜLEBİLİR VE YEŞİL KAMPÜS: MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ

◆ **Dr. Vesile Hatun AKANSEL***

Dr. Nur Çelik İLAL*

Küresel ölçekte yaşanan hızlı kentleşme, sanayileşme ve nüfus artışı son yıllarda ciddi çevresel sorunlara yol açmaktadır. Birleşmiş Milletler (BM) tarafından geliştirilen Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (2016), ortaya çıkan sürdürülebilirlik temelli bu çevresel sorunlar için tedbir alınması gereken noktaları vurgulamaktadır. Ancak bu tedbirlerin küresel boyutta olumlu bir yaygın etki meydana getirmesi, bireysel farkındalıklar ve gerçekleştirilecek eylem planları ile mümkün olmaktadır. Bu noktada Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (MSKÜ), bu konunun bilimsel bir sürdürülebilirlik anlayışıyla; kapsamlı ve planlı bir iş birliğiyle üstesinden gelenebileceği bilinciyle, yerleşkelerindeki altyapının, enerjinin, su kaynaklarının ve ulaşımının sürdürülebilir olması için titizlikle çalışmaktadır.

* Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi öğretim üyeleri

Sürdürülebilirlik Yaşam Felsefesi Haline Geldi

Sürdürülebilir Yeşil Kampüs girişimi, 2019 yılında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, akademik ve idari personelden oluşan Koordinasyon Kurulu ile öğrenci topluluklarını da sürece dâhil eden bir sorumluluk çalışması olarak hız kazandı ve MSKÜ'nün öncelikli hedefleri arasına dâhil edildi. Bu çerçevede üniversite öğretim elemanları ve öğrencilerinin de katılımı ile çevre kirliliğinin önlenmesine, enerji ve doğal kaynak yönetiminin iyileştirilmesine, iklim değişikliğine dikkat çekilmesine, atık oluşumunun azaltılmasına ve ekolojik ayak izinin azaltılmasına yönelik kapsamlı tedbirler alındı ve farkındalık çalışmaları gerçekleştirildi. Bu kapsamda 2020 yılının Eylül ayında kurulan Sürdürülebilir Yeşil Kampüs Koordinatörlüğü, "Sürdürülebilir Yeşil Kampüs Politika" belgesini yayımladı. Artık MSKÜ mensupları,

sürdürülebilirlik anlayışını yaşam felsefesi hâline getirerek; gelecek nesillere daha yaşanabilir bir dünya bırakma öğretisini benimsemektedir.

Yeşil Ölçüm Değerlendirmeleri (GreenMetric) Onaylı Başarı

Üniversitemiz, Talloires Deklarasyonu (1990), Kyoto Protokolü (2005) ve BM tarafından geliştirilen Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarını (2016) gözeterek, yaşam kalitesi yüksek, çevre dostu kampüs oluşturmak ve bu konuda topluma örnek olmak için sürdürülebilirliği desteklemekte; etkinlikler ve eylemlerle bunu gerçekleştirmektedir. Geçtiğimiz yıl tüm dünyadan bir çok üniversitenin katıldığı; uluslararasılaşmayı teşvik eden, sürdürülebilirlikle ilgili konulara dikkat çeken ve çevre bilinci konusunda küresel farkındalık yaratmayı amaçlayan bir

SÜRDÜRÜLEBİLİR YEŞİL KAMPÜS KOORDİNATÖRLÜĞÜ olarak;

Sürdürülebilirlikle ilgili konulara dikkat çekerek üniversitelerde çevre konusunda küresel farkındalık yaratmayı amaçlayan **UI Green Metrics**'e başvurduk.

Çevre ve sürdürülebilirlik konularında farkındalık yaratmak amacıyla Ekim-Aralık ayları süresince her hafta farklı konularda "**Sürdürülebilirlik Eğitimleri Webinar Serisi**" düzenledik.

Üniversite için "**Sıfır Atık Yönetim Planı**" hazırladık. Her birimde atık sorumlularından oluşan bir ekip oluşturduk ve "**Sıfır Atık Eğitimi**" verdik.

Üniversitemizin Sürdürülebilir **Yeşil Kampüs Raporu**'nu hazırladık.

"**Sıfır Atık Yönetimi**" birimini kurduk.

Üniversitemizin personelinin ve öğrencilerinin katkısı ile faaliyetlerini sürdüreceğ olan **Kampüs Bostanı**'ni kurduk

Üniversitemizin ekolojik ve karbon ayak izini azaltmaya yönelik "**Sürdürülebilir Kampüs Politikaları**" yayınladık. Böylelikle Enerji ve İklim Değişikliği, Atık, Su, Yerleşke ve Altyapı ile Ulaşım konularında Sıfır Atık ve Sıfır Karbon ayak izi için yol haritası belirlenmiş olduk. Bu politikaları dönem içine yayılan "**Eğitim Etkinlikleri ve Faaliyetleri**" ile desteklemeye devam ediyoruz.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığından "**Sıfır Atık Belgesi**" aldık.

platform olan UI Green Metrics başvurusunda bulunulmuştur. MSKÜ UI Green Metrics sıralamasında ilk başvurusunda dünyadaki tüm üniversiteler arasında 408'inci, Türkiye'deki üniversiteler arasında ise 22'nci sırada yer almıştır. Türkiye'deki üniversiteler arasında en büyük başarıyı ise Enerji ve İklim Değişikliği kategorisinde diğer iki üniversite ile birinciliği paylaşarak elde etmiştir.

Sürdürülebilirlik Çalışmalarına Eğitim ve Bütçe Desteği

Sürdürülebilirlik faaliyetlerinin sürekliliğini sağlayabilmenin ancak personel ve öğrencilerin katkıları, farkındalıkları ile mümkün olabileceğinden hareketle eğitim faaliyetleri gerçekleştirildi. Bu kapsamda Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü tarafından, Üniversite bünyesinde her binaya atanan toplam 110 kişiden oluşan atık sorumlularının katılımıyla, atık yönetimine yönelik eğitim programı düzenlendi. Bu eğitimin yanı sıra *Sürdürülebilirlik, Karbon Ayak İzi, Sürdürülebilir Kalkınma, Sürdürülebilir Turizm, Türkiye'nin Eko Verimliliği, Sürdürülebilir Üniversite Nedir, Muğla Kirlilik Haritası, Eko Köyler, Organik Tarım ve Sürdürülebilir Kentler* başlıkları altında webinarlar düzenlendi. Bu eğitimlerin yanı sıra sürdürülebilirlik ve çevre ile alakalı 1192 adet ders farklı bölümlerde verilmektedir. Tüm bunlara ek olarak, **araştırma bütçelerinin** önemli bir kısmının sürdürülebilirlik konusuna ayrılması, kendi enerjisini kendi yaratan yeşil bir kampüs olmanın önemli bir adımıdır. MSKÜ, araştırma bütçesi içerisinde önemli bir payı (% 9,54) sürdürülebilirlik çalışmalarına aktararak, bu konuya gösterdiği önemi ortaya koydu. Aynı zamanda son 3 yıl içinde çevre ve sürdürülebilirlik ile alakalı 300 yayın basıldı ve yıllık ortalama 28 etkinlik gerçekleştirildi. Sürdürülebilirlik ve çevre ile alakalı ise toplam 29 öğrenci topluluğu bulunmaktadır.

Sürdürülebilir Yeşil Kampüs Koordinatörlüğünün yürüttüğü bir diğer çalışma ise "Kampüs Bostanı"dır. Öğrencilerin aktif ve gönüllü katılımıyla

la çalışmalarını gerçekleştiren Kampüs Bostanı'nın temel hedefleri arasında; öğrencilerin "yaparak ve yaşayarak öğrenme" ilkesini benimsemelerinin sağlanması, sürdürülebilir bir dünya için vazgeçilemez olan yerel tohumların önemini kavramaları, toprakla ilgilenmeyi, ekme dikme süreçlerini öğrenmeleri, sürdürülebilir kalkınma, ekolojik yaşam ve tarım konularında farkındalık sahibi olmalarıdır.

İklim krizi olarak adlandırılan ve çağımızın en büyük sorunlarından olan küresel ısınmanın en önemli nedeni atmosferdeki karbon emisyonları ve sera gazı emisyonunun artmasıdır. Üniversitemiz, yıllar içerisinde mevcut aydınlatma elemanları enerji verimli aydınlatma sistemleriyle ve ofis cihazları Energy Star derecelendirmesi olan enerji verimli ekipmanlar ile değiştirilmiş, daha yüksek verimlilik amacıyla geliştirilmiş iletim altyapısı ile elektrik tüketimi azaltılmıştır. Bununla birlikte enerji ve iklim değişikliğini ele almanın bir başka yönünün sadece enerjiyi nasıl kullanıldığına değil, aynı zamanda enerjinin nasıl üretildiğine dikkat çeken MSKÜ, ana kampüs binalarından birine ve ana kampüs sınırları içinde bulunan bir restorana sabit bir güneş paneli (PV) sistemi kurmuştur. MSKÜ, yıllar içinde kapasitelerini daha yüksek kapasiteli güneş panelleriyle (PV) değiştirmiş; yakın gelecekte kapasitesi artıracak bir rüzgâr türbini sistemi kurarak yenilenebilir enerji üretimini çeşitlendirecektir.

Gezegimizin iklim değişikliğine karşı savaşmasına yardımcı olmak için karbon ayak izinin azaltılması noktasında da Koordinatörlük bünyesinde çalışmalar yürütülmektedir. Bu kapsamda fosil yakıt tüketim miktarını azaltabilmek için binaların ısı yalıtımında iyileştirmeler yapılmış; eski ısıtma sistemleri verimli olanları ile değiştirilmiş ve kampüs içerisinde bulunan 5 bina Enerji Verimlilik Belgesi almıştır. Sürdürülebilir bir kampüs olma yolunda karbon ayak izini azaltmak için kampüs içindeki bisiklet yolları iyileştirilmiş ve kampüste taşıt hızını düşürmek için yollara hız tümsekleri eklenmiştir.

Aynı zamanda tüm yerleşkelerdeki okullarımızda ücretsiz bisiklet dağıtımı yapılarak, bisiklet turnuvalarına katılım gibi etkinlikler düzenlenerek, öğrencilere ve tüm üniversite personeline kampüs içinde ve şehirde bisiklet kullanımı özendirilmektedir.

MSKÜ'nün "Sıfır Atık" politikası, "Kâğıt ve Plastik Azaltma Programı" bulunuyor. Kampüs içerisinde kağıt tüketimini azaltmak için alınan tedbirlerden bazıları; ağ üzerinden çalışan ve kullanımı sınırlandırılan yazıcıların kullanılması, resmi yazışmaların gerçekleştirildiği elektronik belge yönetim sistemi kullanımı, derslerin daha az çıktı ile yürütülmesini sağlayan ders yönetim platformu, kağıt ve plastik tüketiminin azaltılmasına yönelik düzenlenen bilgilendirme afişleri, webinarların düzenlenmesi olarak sıralanabilir. Ekolojik ayak izimizi azaltmaya yönelik enerji, atık, su, ulaşım alanlarında alınan tedbirler MSKÜ Senatosu onaylı Sürdürülebilir Kampüs Politika Belgesi ile resmileştirilmiştir. Ayrıca MSKÜ tehlikeli atık toplama deposu ile kampüs içinde ortaya çıkan her türlü tehlikeli atığın envanteri tutulmakta ve uygun koşullarda saklanması sağlanarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığından onaylı anlaşmalı şirketler aracılığıyla bertarafı sağlanmaktadır.

Kampüs içinde ağaç budama, çim biçme ve peyzaj çalışmalarından elde edilen atıkların komposta dönüştürülerek yeniden gübre olarak kullanılabilmesi için fizibilite çalışmaları, toprak ve malzeme analizleri gerçekleştirilmekte ve alınan parçalayıcı, karıştırıcı ekipmanlar ile birlikte yakın zamanda kampüs içinde kompost üretimine başlanması planlanmaktadır.

Dünyada Sayılı "Entegre Yağmur Suyu Derleme Altyapısı" Kuruluyor

Yağmur Vadisi, dünyada sayılı olduğu düşünülen kampüs içi entegre yağmur suyu derleme altyapısıdır. Yağmur Vadisi Projesi, üniversitemizin kam-

püsü ve bu kampüsü besleyen havzalardan gelen yağmur sularını derleyerek, artan kuraklık etkisini azaltmak ve su arzında meydana gelen sorunların çözümüne katkı sağlamak amacıyla, kampüs içi sulama suyu ihtiyacının karşılanmasını ve böylece kampüs içi içme suyu kaynaklarının etkin kullanılmasını hedeflemektedir.

Muğla ülkemizin en fazla yağış alan illerinin başında yer almaktadır. İl genelinde yeraltı suları karstik zemin yapısı nedeniyle genellikle yeterli değildir. Projeye, farklı mevsim, ay ve günlerde kampüs alanına düşen yüzeysel akış sularının Yağmur Vadisi'nde derlenmesi amaçlanmaktadır. Vadiyi besleyen yamaçlardan gelen yüzey altı akışı, vadi boyunca üniversite binalarının çatılarında derlenen sular, kampüs içi geçirimsiz yüzeylerin yollarda oluşturdukları yüzeysel akış suları, vadi içerisindeki göletlerde sulama ve rekreasyon amaçlı kullanılmak üzere toplanacaktır. İlk etap çalışmalarında, mevcut göletlerle beraber irili ufaklı 6 adet gölet oluşturulması planlanmaktadır. Göletlerde toplanan sular, oluşturulan yapay derelerle birbirine bağlanarak farklı noktadaki sulamalarda kullanılacak, üst kottan en alt kota doğru hareketli bir su hacmi elde edilecektir. Göletler arasındaki su hareketi ve alınacak filtrasyon önlemleriyle, sudaki çözünmüş oksijen miktarı artırılarak su canlıları ve bölgedeki canlılar için doğal bir yaşam alanı oluşturulması hedeflenmektedir.

Yağmur Vadisi, öğrenci ve çalışanlarımızın kampüs alanı içerisinde daha fazla ve verimli vakit geçirmesini sağlayacaktır. Böylece, şehir hayatından kaynaklı olarak öğrencilerimizin maruz kalabileceği olumsuz etkilerin azaltılmasında önemli bir katkı sağlaması beklenmektedir.

KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ

CERN'deki Çalışmaları ile Genç Kadın Araştırmacılara Örnek...

AA | 10 Şubat 2021

CERN'de 16 yıldır Türkiye'yi temsil eden KTO Karatay Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ayben Karasu Uysal, başarılarıyla örnek olduğu kadın araştırmacılara ekibinde daha çok yer veriyor.

Avrupa Nükleer Araştırma Merkezi'nde (CERN) 16 yıldır Türkiye'yi temsil eden ve CERN kurullarından PECFA'nın Türkiye adına genel kurul üyesi olan Konya Ticaret Odası (KTO) Karatay Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ayben Karasu Uysal, akademide genç öğretim araştırmacılara örnek oluyor. Uysal, Yıldız Teknik Üniversitesi Fizik Bölümündeki lisans eğitiminin ardından doktorasını İsviçre'de tamamladı, halen CERN bünyesinde çalışmalar yürütüyor ve ALICE Deneyi Türkiye Takımı'nın liderliğini yapıyor. 2012'den beri CERN-ALICE Deneyi ile Karatay Üniversitesi arasındaki iletişimi sağlıyor.

CERN'de veri analizcisi olarak görev yapan Uysal, "Işık hızına çok yakın hızlarda çarpışan atom altı parçacıkların analizlerini yapıp evrenin oluşumuyla ilgili bilgiler üretiyor. Aynı zamanda üniversitenin takım lideri olarak Türkiye ile ALICE Deneyi arasında da iletişim sağlıyor.

"CERN'de de kadın bilim insanı az"

Prof. Dr. Uysal, bütün dünyada olduğu gibi CERN'de de kadın bilim insanı oranının yüzde 20 seviyelerinde bulunduğunu ve bu sayının artırılmasının önem taşıdığını vurgulayarak şunları kaydetti:

"Bilim ve teknoloji alanlarında çalışan kadınların sayısı tüm dünyada arttırılmaya çalışılıyor. Tabii ki bu çok önemli. Temel bilim alanında 16 yıldır çalışan bir bilim insanı olarak, kız öğrencilere pozitif ayrımcılık yapıyorum. Ben de kadın öğrenciler özellikle yüksek enerji fiziği çalışmalarında çok daha detaycı olabiliyorlar. Kadınların kişilik özellikleri, özellikle fizik ve yüksek enerji fiziği alanına çok uyumlu. Bu nedenle, kadın öğrencilerin özellikle yüksek enerji fiziği alanında yetişmesini çok istiyorum. Deneysel yüksek enerji fiziği çalışmalarında dünyadaki en gelişmiş donanım ve yazılım teknolojileri öğrenilip kullanılmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmaların yapay zeka teknolojilerinden tıbbi tanı ve tedavi yöntemlerine kadar birçok alanda uygulamaları vardır. Türk bilim insanlarının ve özellikle kadınların bu alanlarda tecrübe sahibi olmaları, ülkemizin refah ve gelişmişlik düzeyini yükseltecektir."

Dünyada da bilim alanında kadınlara pozitif ayrımcılık yapıldığını ifade eden Uysal, ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin kadınların iş yaşamının her alanında olduğu gibi bilimsel çalışmalarda da yer almasıyla yükseleceğini söyledi.

BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

Buğdayın atası 'ıza'yı laboratuvar ortamında ürettiler...

AA | 01 Nisan 2021

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesinde bilim insanları, "buğdayın atası" olarak adlandırılan ızayı, tohum kullanmadan kendi dokusuyla laboratuvar ortamında üretmeyi başardı.

"Geleneksel tarımda biyoaktif bileşiklerin yetersiz üretimi nedeniyle laboratuvar koşullarında bitkileri ve sahip oldukları bu bileşikleri büyük ölçekli üretmek için kullanılan doku kültürü tekniklerinin alternatif yöntemlerden biridir."

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi (BAİBÜ) Fen-Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Günce Şahin, "yaptıkları çalışmalarla laboratuvar ortamında hiçbir dış etkene maruz kalmamış ıza üretebildiklerini, ıza buğdayıyla ilgili birçok uluslararası çalışmanın bulunduğunu," ifade ederek, "Izayı laboratuvar koşullarında çoğaltma imkanı yakaladık. Bunu tohumdan da yapmadık. Izanın koleoptil denilen parçasını kullanarak laboratuvar koşullarında üzerinde denemeler yapmak için bir sürü ıza bitkiciği elde edebildik. Daha sonra bunun etken maddelerini analiz ettik. B vitamini, lutein ve E vitamini gibi içeriklerine baktık." Değerlendirmesinde bulundu.

3 ÜNİVERSİTE BİYOTEKNOLOJİ ALANINDA İŞ BİRLİĞİ YAPTI

AA | 29 Nisan 2021

YTÜ, İÜ-Cerrahpaşa ve Marmara Üniversitesi arasında yapılan iş birliği kapsamında, yapay zeka teknolojileri, doku mühendisliği, insan ve hayvan moleküler biyoloji ve genetiği gibi alanlarda ortak Ar-Ge faaliyetleri gerçekleştirilecek.

Yıldız Teknik Üniversitesi (YTÜ), İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa ve Marmara Üniversitesi, Türkiye ekonomisi açısından stratejik öneme sahip olan "biyoteknoloji" alanında ortak Ar-Ge faaliyetleri yürütülmesi amacıyla iş birliğine imza attı.

İş birliği kapsamında her 3 üniversitenin alanında uzman öğretim üyelerinin katılımıyla yapay zeka teknolojileri, doku mühendisliği, insan ve hayvan moleküler biyoloji ve genetiği gibi alanlarda ortak Ar-Ge faaliyetleri gerçekleştirilecek. "Biyoteknoloji" alanında yetkin öğretim üyelerinin bilgi birikimi ve potansiyellerinin kullanıldığı ortak bir yapı oluşturulacak. Böylece akademik alanda Ar-Ge ve uygulama birlikteliğinin sağlanması ve üniversite-sanayi iş birliğinin sistematik şekilde gerçekleştirilmesi amaçlanıyor.

Protokole göre, diagnostik tedavi ve translasyonel tıp, viroloji ve mikrobiyoloji, malzeme üretimi, doku mühendisliği ve hücre kültürü, biyoinformatik, insan ve hayvan moleküler biyolojisi ve genetiği, biyomedikal cihaz, medikal robotik sistemler ve yapay zeka teknolojileri, opto-mekatronik ve görüntüleme teknolojileri alanlarında da akademik iş birliği kurulması ve geliştirilmesi hedefleniyor.

Ayrıca, üniversite-sanayi iş birliğini güçlendirmek amacıyla ortak çalışmalar gerçekleştirilecek ve üniversite öğrencilerinin mesleki gelişmelerini desteklemek amacıyla staj olanağı sağlanacak.

KAFKAS ÜNİVERSİTESİ

Donmuş Beefmaster Etçi Sığır Embriyoları Transfer Edilmek Üzere İlk Kez Türkiye'ye ve Kars Kafkas Üniversitesine Getirildi

Amerika Birleşik Devletleri Texas Eyaletinde bulunan Beefmaster Sığırırkı Yetiştiricileri Birliği (Beefmaster Breeders United (BBU) ve DBL D BAR Beefmaster Ranch, Industry / New Ulm, Texas) Kars'taki ineklere transfer edilmek üzere Kars Kafkas Üniversitesi'ne 67 adet donmuş Beefmaster sığır embriyosu hibe etti ve embriyolar başarılı bir şekilde teslim alındı. Embriyoların transfer çalışmaları Veteriner Fakültesi Dölerme ve Suni Tohumlama Anabilim Dalında yürütülecektir.

Kafkas Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Kapu ve proje yürütücüsü Prof. Dr. Öztürkler, projenin dört yıldır ilgili kuruluşlarla çalışıldığını, üniversiteye gönderilen embriyoların Kafkas Üniversitesi Araştırma ve

Uygulama Çiftliği'nde bulunan ineklere transfer edileceğini, bu transferden elde edilecek ilk nesilden yerli ve/veya ithal etçi sığır ırklarında melezleme yapılarak et veriminin artışına katkı sağlanacağını ve projenin sağlıklı ve başarılı yürütülmesi için hazırlıklara başladıklarını belirttiler. Ayrıca çalışma ekibi olarak, Teksas Üniversitesi'nden araştırmacıların yansın Beefmaster Sığır Yetiştiricileri Birliği'nin Avrupa'daki temsilci ve üyeleri ile de irtibat halinde olduklarını ifade ettiler.

Ayrıca, İtalya ve Polonya'da dondurulmuş Beefmaster sığır embriyoları ile damızlık boğa ve düve elde eden çiftlikleri ve Varşova Üniversitesi'ndeki araştırmacıları ziyaret ederek önemli deneyimler elde ettiklerini ve birtakım gözlemlerle birlikte bilgi alışverişinde bulduklarını dile getirdiler.

Proje Yetkilileri, projenin çıktılarının ülkemiz ve Kars hayvancılığının islahına önemli katkılar sağlayacağını ifade etmektedirler.

Proje, çeşitli safhalarda Kafkas Üniversitesi, Tarım ve Orman Bakanlığı ilgili yetkilileri, (ABD) Dış Tarım İlişkileri Servisi (USDA-FAS)'ne, ABD Büyükelçiliği Tarım Ataşeliği ve Anadolu Hayvancılık A.Ş ile yapılan ortak çalışmalarla sürdürülmektedir.

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

7,5 Milyon Yıllık Yeni Fosiller Bulunup, Çıkarılıyor...

DHA | 19 Haziran 2021

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Öğretim Üyesi ve Kazı Heyeti Başkanı Prof. Dr. Okşan Başoğlu, 7,5 milyon yıl öncesine ait fosillerin bulunması için bu yılki kazı çalışmalarının başladığını belirterek, “Kazılarımızda bol miktarda fosil çıkıyor. Yine fil ve boynuzlulara ait fosiller bulunuyor. Genelde bulduğumuz canlılar için 7,5-8 milyon yıllık diyoruz” dedi.

Kayseri’de çoban Murat Adıyaman, 2017’de Taşhan Mahallesi’ndeki Yamula Barajı kıyısında keçi otlatırken kemik parçası buldu. Alınan numuneler üzerinde yapılan inceleme sonunda 2018’de Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nün izni, Büyükşehir Belediye Başkanlığı’nın desteği ile kazı çalışması başlatıldı. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Okşan Başoğlu’nun öncülüğünde başlatılan çalışma kapsamında ilk olarak fil, üç toynaklı at, bovidae ve gergedana ait 7,5 milyon yıllık fosiller bulundu.

Kazı Başkanı Prof. Dr. Okşan Başoğlu, fosil kazı çalışmalarına başladığını önce Yamula Barajı’nın sularının çekilmesiyle yüzey araştırmasının yapıldığını. Halen eski Hırka mevkiinde çalışmaların devam ettiğini, kazılarda bol miktarda fosil çıktığını, fil ve boynuzlulara ait fosiller bulunduğunu anlattı.

Kazı Başkanı, “Dünyada tek olan bir örneğimiz var. Hortumlu memelilere ait fosiller bulunuyor. 3 sezondur kazı çalışmalarımız devam ediyor ve uzun yıllar devam edecek. Bu tür kazı çalışmaları çok uzun yıllar sürüyor. Bu kazı çalışmaları iğne ile kuyu kazmak gibi bir şey. İnce ince çalışma yapılıyor. Çok bereketli bir bölge. Epey bir dönem Kayseri’deyiz. Kazı yaptığımız bölge geç miyosen dönemi, günümüz Afrika’sına benzer tropikal ve yarı tropikal bir iklim söz konusu. O yüzden bu hayvanların yaşaması için son derece elverişli bir ortam. O bölgede gergedan, zürafa, fil ve yırtıcı hayvanlar yaşamış. Şu an bu hayvanlar Afrika’da yaşıyor. Genelde bulduğumuz canlılar için 7,5-8 milyon yıllık diyoruz. Kesin bir tarih vermemekle birlikte geç miyosen dönemi denilebilir” diyerek, Büyükşehir Belediyesinin destekleri ile Anadolu’da bir fosil müzesi kurularak, buluntuların değerlendirileceğinin müjdesini verdi.

YÖK'TEN HABERLER

“2021 YILI ENGELSİZ ÜNİVERSİTE ÖDÜLLERİ”Nİ ALMAYA HAK KAZANANLAR BELLİ OLDU

5 Mayıs 2021 / Ankara

Yükseköğretim Kurulumuz “**Engelsiz Erişim ve Engelsiz Eğitim**” başlıkları altında yapmış olduğu çalışmalarla yükseköğretim kurumlarımızı tüm öğrencilerimiz için erişilebilir kılmaya yönelik çalışmalar yapmaktadır. **Fiziki mekan** düzenlemelerinin ve **kapsayıcı tasarımın** yanı sıra, yıllarca göz ardı edilmiş **eğitim programlarının erişilebilirliği ve sosyo-kültürel faaliyetlerde erişilebilirlik** konularını ele almış ve özendirici çalışmaların dışında bir takım standartlar getirerek konunun takipçisi olmuştur.

Gün itibarıyla **YÖKSİS verilerine göre 51.647 engelli öğrencimiz** bulunmaktadır. Bu öğrencilerimizin **27.782’si önlisans, 23.581’i lisans, 236’sı yüksek**

lisans ve 48’i doktora düzeyinde eğitim görmektedir. Öğrencilerin %89’u açıköğretim programlarında yer almaktadır.

- Tüm engel grupları için çalışmalar yapılıyor

Fiziksel engelli ve görme engelli öğrencilerimizin diğer gruplara göre yükseköğretime erişimi görece daha yüksektir. Kurul olarak **işitme engelli veya otizm spektrum bozukluğu** gibi farklı gereksinimleri olan öğrencilerimizi de yükseköğretime kazandırmayı hedeflemekteyiz. **Bir programın görme engelli bir birey için erişilebilir kılınması ile otizm spektrum bozukluğu olan bir bireye erişilebilir kı-**

linması farklılık arz etmektedir. Bunun için farklı engel gruplarının gereksinimlerine yönelik farklı tedbirler alınması gerekmektedir.

- Her yıl "Engelsiz Üniversite Ödülleri" veriliyor

Üniversitelerimizde tüm öğrencilerimizin kampüs yaşamına kazandırılması amacıyla başlayan çalışmalar sonucunda yüzlerce kriter belirlenmiş ve bu kriterler teşvik edici olmak üzere ödüllerle ilişkilendirilmiştir. İlki 2018 yılında verilen **Engelsiz Üniversite Ödülleri, üniversitelerimizi fiziksel mekânlarda, eğitimde ve sosyokültürel faaliyetlerde erişilebilir kılmak için özendirici, teşvik edici olmuş ve pek çok üniversitemiz bu konuda komisyonlar oluşturarak çalışmalarına hız kazandırmıştır. Bu ödüllerin alınabilmesi için yüzlerce maddeden oluşan kriterler hedef olarak gösterilmiş ve çalışmaların yıl içerisinde yayılarak süreklilik kazanması da sağlanmıştır.**

Ödüllerin ilk verildiği **2018 yılında 41 üniversiteden 318 başvuru var iken 2020 yılında bu sayı 116 üniversiteden 841'e** yükselmiştir.

Yükseköğretim kurumlarındaki engelli bireylerin mekânlara, eğitsel imkânlara ve sosyo-kültürel faaliyetlere erişimleri konusunda farkındalık yaratmak ve iyi uygulamaları yaygınlaştırmak amacıyla düzenlenen "Engelsiz Üniversiteler Ödül Töreni", Covid-19 salgını dolayısıyla bu yıl yine video konferans yöntemi ile gerçekleştirildi.

2021 Engelsiz Üniversiteler Ödül Töreni'ne Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı Derya Yanık, YÖK Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, YÖK Engelli Öğrenci Çalışma Grubu Yürütücüsü ve YÖK Yürütme Kurulu Üyesi Prof. Dr. Zeliha Koçak Tufan, YÖK Yürütme Kurulu Üyeleri ve üniversite rektörlerimiz katılmıştır.

Başkan Saraç konuşmasında, Engelli öğrencilere yönelik yapılan düzenlemelerden bahseden YÖK Başkanı Saraç, "Geçmiş yıllarda **özel yetenek sınavı ile öğrenci alan programlarda engelli öğrencile-**

rimiz için yükseköğretime giriş puanlarını kullanma süreleri, kontenjanların belli bir oranının (%10) bu öğrencilerimiz için ayrılması gibi konularda önemli düzenlemeler yapıldı. 'Engelsiz Erişim' yılı olarak kabul ettiğimiz 2016-2017 eğitim öğretim yılından bu yana yükseköğretim kurumlarında engelli bireylerin bütün mekânlara erişimleri konusunda farkındalık yaratmak ve iyi uygulamaları yaygınlaştırmak amacıyla **çalıştaylar düzenlendiğini, Yükseköğretimde ilk kez lisansüstü eğitimde** Türk İşaret Dili Tercümanlığı Tezli/Tezsiz Yüksek Lisans Programları ile Doktora Programı açıldığını, "**YÖK 100/2000 Doktora Burs Programı kapsamında** engelli çalışmalarına yönelik öncelikli alanları belirleterek bazı alanlara burs verildiğini anlattı.

Başkan Saraç, ayrıca Küresel Salgın sürecinde engelli öğrencilere yönelik olarak alınan tedbirleri ve mevcut durumu değerlendirmek üzere **YÖK Engelli Öğrenci Çalışma Grubu bir anket düzenledi.** Engellilerin önlisans, lisans ve lisansüstü eğitimlerde karşılaştıkları güçlükleri göz önünde bulundurarak her düzeydeki eğitimlerine yönelik **mevzuat çalışmalarının** devam ettiğini ifade etti.

Geldiğimiz noktada mekan erişilebilirliği konusunda pek çok üniversitede gelişme kaydedilmiş olmakla birlikte eğitimin ve program içeriklerinin farklı engel grubundaki öğrenciler için erişilebilir olması için daha fazla gayret gösterilmesi gerektiğinin altını çizen YÖK Başkanı Saraç, Türk yükseköğretim sisteminin özel öğrencilerimiz için her açıdan engelsiz eğitim ortamını sağlayacağı ve kampüs yaşamına dahil edeceği inancına sahip olduğunu belirterek konuşmasını tamamladı.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı Derya Yanık konuşmasında; toplum olarak farkındalık ne kadar artırırsa, daha fazla engelli vatandaşın okulla buluşacağını ve bina ve kaldırımlar ile park ve bahçelerin herkes için ortak yaşam alanlarına dönüşeceğinin altını çizdi. Ayrıca üniversiteler dahil, kamu kurum ve kuruluşlarını teknik ve mali yönden bakanlık olarak desteklemeyi sürdüreceklerini dile getirdi.

TBMM “Kadına Yönelik Şiddetin Araştırılması Komisyonu” Toplantısı

YÖK Başkanı Saraç, Üniversitelerimizden Kadın Çalışmaları Merkez (KASAUM) Müdürleri YÖK Akademi Kadın Çalışmaları Birimi ile TBMM’de “Kadına Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Tüm Yönleriyle Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu” toplantısına katıldı.

Başkan Saraç, Komisyon Başkanı Sayın Öznur Çalık ve Komisyon üyesi milletvekillerine “Türkiye akademisinin bu alandaki çalışmaları, yürütülen tez ve araştırmaları içeren” bir sunum gerçekleştirdi, kadınların akademiye görünürlüğü konusunda pek çok alanda ülkemizin AB ortalamalarının üstünde olduğunu gösteren istatistik bilgileri verdi.

YÖK'TEN AKADEMİDE “KALİTE, LİYAKAT VE FIRSAT EŞİTLİĞİNİ” ARTIRMAYA YÖNELİK DÜZENLEMELER YAYINLANDI...

18 Mayıs 2021

18 Mayıs 2021 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan değişikliklerle akademide “kalite ve liyakatı” esas alan bazı düzenlemeler yapılmıştır. Özetle:

1) Yabancı dil asgari puan şartı artırıldı

Yükseköğretim Kurulunun tespitleri ve öğrencilerden gelen talepler üzerine "yabancı dille eğitim ve öğretim yapılan programlardaki" öğretim görevlisi kadroları ile "yabancı dil dersi veren öğretim görevlisi" kadrolarına atanmak için aranan asgari puan şartı 85'e yükseltilmiştir. Böylelikle öğrencilerimize "yabancı dil eğitimi verecek öğretim üyelerinde" aranacak yabancı dil yetkinliği yükseltilmiştir.

2) Araştırma Üniversiteleri "öncelikli alan" araştırma görevlisi kadrolarına yapılacak atamalarda "liyakat" ilkesi ön plana çıkarıldı

Konuyla ilgili "Öğretim Üyesi Dışındaki Öğretim Elemanı Kadrolarına Yapılacak Atamalarda Uygulanan Merkezi Sınav ile Giriş Sınavlarına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik"te iki önemli değişiklik yapılmıştır.

- Araştırma Üniversitelerinin Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenecek "öncelikli alan araştırma görevlisi seçiminde" nesnel kriterlerin (ALES ve yabancı dil merkezi sınav puanları) belirleyici etkisi artırılmıştır.
- Ön değerlendirme sonucunda sınava çağrılacak aday sayısı ilan edilen kadronun on katı iken bu üniversiteler için üç katını geçemeyecektir.

"YÖK Akademik Kariyer Liyakat Projesi" kapsamında, akademik kadro alımlarında sıkça dile getirilen haksızlıkları engellemeye yönelik çalışmalarda yapıldı.

Öğretim Üyeliğine Yükseltme ve Atama Yönetmeliğine eklenen yeni hükümlerle, profesör, doçent ve doktor öğretim üyesi kadrolarına atama ve yükseltmelerde tez/uzmanlık tezi adlarının bir kısmının veya tamamının yazılması yolu kapatılmıştır.

KUZEY MAKEDONYA EĞİTİM VE BİLİM BAKANI CAROVSKA, YÖK BAŞKANI SARAÇ'I ZİYARET ETTİ

18 Mayıs 2021

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, resmi ziyaretlerde bulunmak amacıyla ülkemizde bulunan Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanı Mila Carovska ve beraberindeki heyet ile görüştü.

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığında gerçekleşen görüşmede, Türkiye ile Kuzey Makedonya Cum-

huriyeti arasında 22 Şubat 2021'de belgelerin teatisi yoluyla imzalanmış olan mutabakat zaptı ile hayata geçirilen konular ele alındı, iki ülke arasında yükseköğretim alanındaki mevcut ilişkilerin daha ileri seviyelere yükseltilmesi için yapılması gereken hususlar üzerinde istişarelerde bulunuldu.

ARAŞTIRMA ÜNİVERSİTELERİ ÜLKEMİZİN ÖNCELİKLİ SEKTÖRLERİ İLE EŞLEŞTİRDİ - İHTİSAS ALANLARI BELİRLENDİ...

7 Haziran 2021 / İstanbul

Başkan Saraç, YÖK'ün "Araştırma Odaklı İhtisaslaşma Projesi" kapsamında yer alan "Araştırma ve Aday Araştırma Üniversitelerinin" rektörleri ile İstanbul Teknik Üniversitesinin ev sahipliğinde düzenlenen toplantıda bir araya geldi.

Toplantıya, proje kapsamındaki 11 araştırma / 5 aday araştırma olmak üzere toplam 16 üniversitenin rektörleri ve ilgili rektör yardımcılarının yanı sıra TÜBİTAK Başkanı ve YÖK yetkilileri katıldı.

Toplantıda "11. Kalkınma Planında yer alan araştırma üniversitelerinin yetkinliklerine göre öncelikli sektörlerle eşleştirilmesi" konusunda YÖK tarafından gerçekleştirilen çalışmalar neticesinde alınan kararlar ilk kez kamuoyu ile paylaşılarak, bu kapsamda atılacak adımlar etraflıca ele alındı.

On Birinci Kalkınma Planına göre yapılan bu eşleştirmeler Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı'na iletilecektir. Böylece önümüzdeki yıllarda

yapılacak yatırım programlarındaki karar alma süreçlerinde üniversitelerin uzmanlık alanlarının dikkate alınması sağlanacaktır.

▪ **Eşleştirme öncesinde üniversitelerin sektör ve alan tercihleri alındı**

11.Kalkınma Planında yer alan “Araştırma üniversiteleri yetkinlikleri dikkate alınarak öncelikli sektörlerle eşleştirilecek, belirlenen hedeflere ulaşmak için oluşturulan projelere dayalı iş modelleri uygulamaya konulacak ve bu işbirlikleri desteklenecektir” hükmü kapsamında yapılan eşleştirmeler öncesinde YÖK tarafından üniversitelerin sektör ve alan tercihleri alındı.

▪ **TÜBİTAK’ın “Üniversitelerin Alan Bazında Yetkinlik Analizi” sonuçları da dikkate alındı**

Üniversitelerden tercihleri alındıktan sonra alan eşleştirmeleri yapılırken her bir rektörle ayrı ayrı görüşülerek üniversitelerin tercihleriyle yetkinlikleri buluşturulmaya çalışıldı. Bu süreçte TÜBİTAK tarafından “Üniversitelerin Alan Bazında Yetkinlik Analizi” de değerlendirilerek eşleştirmeler gerçekleştirildi.

▪ **Tüm sektörler ve alt alanlar bir veya birden fazla üniversite ile eşleştirildi**

Kalkınma Planında yer alan tüm sektörler ve alt alanlar bir veya birden fazla üniversite ile eşleştirildi.

Bu kapsamda; Kalkınma Planında öncelikli sektörler arasında sayılan “kimya, ilaç, tıbbi cihaz, elektronik, makine-elektrikli teçhizat, otomotiv, raylı sistem araçları sektörleriyle pandemi döneminde önemi bir kez daha ortaya çıkan gıda arzı güvenliği sektörü ve bu sektörler kapsamında yer alan 39 alt alan” yetkinlikleri çerçevesinde üniversitelerle eşleştirildi.

Araştırma ve Aday Araştırma Üniversitelerinin 11. Kalkınma Planındaki Öncelikli Sektörler ve Alt Alanlarla Eşleştirilme Listesi

↳ **Kimya alanında;**

İTÜ, İzmir Yüksek Teknoloji, Ege, Ankara, Selçuk, ODTÜ, Gazi ve Gebze Teknik Üniversiteleri,

↳ **İlaç sektöründe;**

Ankara, Hacettepe, Ege, Erciyes, İstanbul ve İstanbul Cerrahpaşa Üniversiteleri,

↳ **Tıbbi cihaz alanında;**

Boğaziçi, Hacettepe, Gazi, İstanbul, İstanbul Cerrahpaşa Üniversiteleri,

↳ **Elektronik alanında;**

Boğaziçi, ODTÜ, Yıldız Teknik, Gebze Teknik ve İzmir Yüksek Teknoloji Üniversiteleri,

↳ **Otomotiv ve Raylı Sistemler alanında;**

Yıldız Teknik, Gebze Teknik, İTÜ, Çukurova, Boğaziçi, Uludağ, ODTÜ Üniversiteleri,

↳ **Makine Elektrikli Teçhizat alanında;**

Yıldız Teknik, Gazi, İTÜ, Çukurova, ODTÜ, Selçuk, İstanbul Cerrahpaşa, Erciyes, Boğaziçi Üniversiteleri,

↳ **Gıda Arz Güvenliği alanında;**

Ankara, Erciyes, Çukurova, Ege, Uludağ, Hacettepe, Selçuk ve İstanbul Üniversiteleri eşleştirilmiştir.

AKADEMİDE KADININ GÜÇLENMESİNE YÖNELİK YENİ POLİTİKALAR

YÖK Çalışmaları

8 Haziran 2021 / Ankara

Başkan Saraç, üniversitelerimizde görev yapan kadın rektörler ile YÖK'te düzenlenen toplantıda bir araya geldi. Toplantıda, "Üniversitelerimizde, kadın akademisyen sayımızın ve kadın profesörlerimizin oranının Türk Akademisi için bir yüz akı olduğu" ifade edildi. Avrupa Komisyonu'nun bu ay sonuçlanacak bir raporunun yayımlanacağını ve bu raporda da Türkiye'nin akademide ve Ar-Ge'de kadın doktoralı iş gücü görünürlüğünün AB ortalamaların üstünde olduğu hususu da dile getirildi.

Toplantıda; kadın akademisyen oranlarındaki bu gelişimin daha güçlü bir şekilde nasıl devam ettirileceği, bunun üst yönetici başlığında daha da ileri götürülmesi konusunun çalışmaları gözden geçirildi. Ayrıca, kadın akademisyenlerimiz ve kız öğrencilerimiz için kampüslerin daha güvenli daha huzurlu bir şekilde eğitim - öğretimlerini sürdürmelerine yönelik tedbirler konusu da müzakere

edildi. Bu kapsamda, Başkan Saraç "Belirlenecek kriterlere göre üniversiteleri değerlendireceğiz ve kamuoyuna bu kriterler neticesindeki üniversitelerin durumunu çok şeffaf bir şekilde açıklayacağız. Engelsiz Üniversite Ödülleri gibi kadın öğretim üyelerinin ve üst yöneticilerin istihdamı ile güvenli kampüs gibi fiziki kriterleri belirleyerek üniversiteleri bir sıralamaya tabi tutacağız ve bu sıralamayı kamuoyuna açıklayacağız." ifadesini kullandı.

Rektörlerimiz konuşmalarında: "Kadın ve şiddeti bir araya getirmekten üzülerken bahsettiğimiz bir konu gündemde. Kadına yönelik şiddetin, tacizin üniversitelere yansımaları ortadan kaldıracak güvenli kampüs gibi çalışmaları da kapsayacak bir değerlendirme yapacağız. İnşallah yükseköğretimimizde daha güvenli daha huzurlu gelişime açık bir neslin müjdesini vermek isteriz." görüşleri ile çalışmaları başlatacaklarını ifade ettiler.

YÖK'TE DENİZLERİMİZDEKİ MÜSİLAJ SORUNUNA YÖNELİK AKADEMİK ÇALIŞMALAR DEĞERLENDİRİLDİ...

10 Haziran 2021 / Ankara

Üniversitelerin, toplumsal sorunların çözümü konusunda, ilgili bütün kurum ve kuruluşlarla ortak hareket ederek bilimsel katkılar sunması noktasında öncü kurumlar olmasını destekleyen Yükseköğretim Kurulu, son günlerde ülkemizin gündeminde olan denizlerimizdeki müsilaj (deniz salyası) sorununa yönelik önemli bir adım attı.

Bu konuda “bilimsel bir seferberlik” başlatmayı amaçlayan YÖK'te, müsilaj alanında uzman akademisyenlerin katılımıyla, ülkemizdeki üniversitelerde

şimdiye kadar yapılmış veya halen sürmekte olan bilimsel çalışmalar ile bu çalışmaların neticesinde tavsiye edilen çözüm önerilerinin değerlendirildiği bir toplantı gerçekleştirildi.

Yükseköğretim Kurulu Başkan Saraç'ın başkanlığında gerçekleştirilen “Denizlerimizdeki Müsilaj Sorununa Yönelik Akademik Çalışmaların Değerlendirme Toplantısı”na özellikle Marmara'ya kıyısı olan farklı üniversitelerden (Bandırma Onyediy Eylül, Çanakkale Onsekiz Mart, Gebze Teknik, İstanbul

Teknik, İstanbul, Orta Doğu Teknik, Piri Reis, Tekirdağ Namık Kemal ve Yıldız Teknik Üniversitesi), TÜBİTAK - MAM ilgili fakültelerin dekanlarının yanı sıra hali hazırda konuya ilişkin sahada bizzat çalışmalar yürüten akademisyenler katıldı.

Toplantıda son günlerde denizlerimizde yaşanmakta olan müsilaj sorununa ilişkin üniversitelerdeki akademik çalışmalar değerlendirilerek, meselenin çözümüne yönelik önerilen bilimsel yöntemler etraflıca ele alındı.

- Soruna ilişkin bilimsel seferberlik başlatılacak

YÖK Başkanı Saraç, toplantının açılışında bir konuşma ile çalışmaların yol haritasını belirledi:

“Müsilaj sorunu ülkemizin ekonomik, turizm, balıkçılık ve sağlık alanlarını etkilemektedir. YÖK olarak bu konuya ilişkin bir bilimsel seferberlik başlatmak üzere bu toplantıyı gerçekleştiriyoruz. Türkiye nüfusunun neredeyse yüzde 30’u Marmara Denizi çevresindeki il ve ilçelerde yaşamaktadır. Türkiye sanayisinin önemli bir bölümü de Marmara Denizi çevresinde yer almaktadır. Bu iki temel neden Marmara’nın daha kolay kirlenmesine neden oluyor. Mücadelemizde bu konuyu da dikkate almamız gerekiyor. Marmara Denizi insan sağlığı ve birçok ekosistemi etkilemesi açısından önemli bir iç deniz konumundadır. Ayrıca Marmara Denizi’nin en önemli ve ayrıcalıklı özelliği bir uluslararası deniz olmasıdır. Bütün bu özellikler nedeni ile gerek Çevre ve Şehircilik Bakanlığımız gerekse Yükseköğretim Kurulunun nezdinde akademi dünyamız, bu konuda hem eylem hem bilimsel olarak bir seferberlik yürütme kararlılığında. Yükseköğretim sisteminde bu alanla ilgili 30 fakülte, 42 Araştırma Merkezi ve 6 Enstitü bulunmaktadır. Ayrıca YÖK olarak su bilimlerine kaydolun ve ilk üç sırada bu programlara yerleşen öğrencilere başarı bursu vermekteyiz. Bu destekle-

rimiz daha da ileri boyuta taşınacaktır. Bu alanda bir çalışmayı 2021 Eylül - Ekim aylarında daha geniş bir katılım ile gerçekleştirmeyi ümit ediyoruz.”

Toplantıda, İstanbul Üniversitesi Su Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Melek Okyar ve ODTÜ Deniz Bilimleri Enstitüsü öğretim üyesi Prof. Dr. Barış Salıhoğlu konuya ilişkin birer sunum gerçekleştirdi.

Sunumların ardından bütün katılımcılar söz alarak müsilaj sorununa ilişkin akademik çerçevede görüşlerinin ve değerlendirmelerini bulundular.

YÖK’te gerçekleştirilen toplantı sonrasında oluşturulan bilimsel değerlendirme raporu, YÖK Başkanı Saraç başkanlığındaki akademik heyet tarafından Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan’a sunuldu.

Cumhurbaşkanlığı Külliyesinde gerçekleştirilen görüşme sonrasında, toplantının "sonuç bildirgesi" kamuoyu ile paylaşıldı.

YÖK'TEN İSTİHDAM HAMLESİ

YÖK tarafından hazırlanan 'Yükseköğretimde Uygulamalı Eğitimler Çerçeve Yönetmeliği' ile üniversite mezun istihdam oranının artırılması hedefleniyor. YÖK 'üniversiteli işsizler' kavramını sonlandırabilmek için harekete geçti. Hazırlanan yönetmelikle üniversite öğrencileri oluşturulacak işbirlikleri ile işi merkezinde öğrenecek. Böylece yükseköğretim mezunlarının istihdamı daha kolaylaşacak...

Yönetmelikle ilgili YÖK Yürütme Kurulu Üyesi ve Mesleki ve Teknik Eğitim Komisyonu Yürütücüsü **Prof. Dr. Ömer Açıkgöz**, öğrencilerin gerçek iş ortamında profesyoneller tarafından eğitileceğini belirterek aşağıdaki açıklamalarda bulundu:

MESLEKİ EĞİTİM ALACAK

“Uygulamalı eğitime ilişkin kavramları berraklaştırmak, öğrencilerimizin mesleki becerilerini geliştirmek, istihdam oranlarını yükseltmek ve sanayinin talep ettiği beşeri sermayenin niteliğini artırmak, sanayi ile daha güçlü bağlar kurmak amacıyla bu yönetmeliği yayımladık”

“Öncelikle bu mevzuat düzenlemesi ile öğrenciler işletmede mesleki eğitim alacaklar, yani gerçek iş ortamında işi bilen profesyonellerin gözetiminde eğitim yapacaklar. Bu arada iş verenler de öğrencilik aşamasında gelecekteki profesyonellerini yakından tanımış olacaklar. Dünyadaki analizler bize gerçek iş ortamında eğitim alan öğrencilerin hem daha kolay iş bulduklarını hem de daha fazla istihdam oranına sahip olduğunu gösteriyor. Yönetmelik Türkiye’nin kalkınma hedefleri doğrultusunda Yükseköğretim Kurulunca belirlenecek üniversite-lerdeki eğitim, fen, mühendislik, sağlık, sanat, spor ve sosyal bilimler alanlarındaki programlarda öğrenim gören bütün öğrencileri kapsıyor.”

ÖĞRENCİLERE MAAŞ ÖDENECEK

Dr. Açıkgöz, yönetmelik ile işletmelerde mesleki eğitime giden hangi öğrencilere ne kadar ücret ödeneceğinin ve öğrencilerin sigortalanma hususunun açıklığına kavuştuğunu belirtti ve şöyle devam etti: “Artık bir öğrenci işletmeye gitmeden önce

ücret alıp almayacağını, sigortalanıp sigortalanmayacağını bilecek. Aynı durum işletmeler için de geçerli olacak. Planlamalar buna göre yapılacak. Ne öğrenci ve akademisyenler ne de işletme sahipleri mağdur olmayacak. Mevzuat eksikliği nedeniyle öğretim elemanları hak ettikleri ücretleri alamıyorlardı. Yönetmelikle artık öğretim elemanlarına ödenecek ücretler kesin sınırlar ile belirlenmiş oldu. İşletmede mesleki eğitim kapsamında sorumlu öğretim elemanlarına haftalık azami 5 saate kadar teorik ders yükü yüklenebilecek. Stajdan sorumlu öğretim elemanlarına ise haftalık 2 saat uygulamalı ders yükü yüklenecek.”

NİTELİKLİ İŞGÜCÜ

“Ülkemizdeki ekonominin lokomotifini iki büyük sektör oluşturuyor. Bunlar, imalat sektörü ve hizmet sektörüdür. Her iki sektörün beşeri sermayesinin niteliği arttığında sektörün gelişmesi ve büyümesi üzerinde çarpan etkisi yapacak. Bu iki sektörü ve alt sektörlerini de dikkate alarak beşeri sermaye açısından daha rekabetçi bir yapıya getirmek istiyoruz, bunun için de uygulamalı eğitimlerin gerçek iş ortamında yapılmasını kilit olarak görüyoruz. Bu eğitimler sonucunda işgücü ile işverenler arasında hem bir köprü hem de hem de bir diyalog ortamı oluşturmuş olacağız. Nitelikli işgücü nitelikli hizmet ve nitelikli ürün demektir” ifadelerini kullandı.

VAKIF YÜKSEKÖĞRETİM KURUMLARI RAPORLARI

 Prof. Dr. Zeliha KOÇAK TUFAN*

Temmuz 2021 / Ankara

Vakıf Yükseköğretim Kurumları 2021 Raporu Özet Bilgileri

Bugün itibari ile sayıları 77'yi bulan vakıf yükseköğretim kurumlarının çoğunluğu İstanbul (47) ve Ankara'da (13) yer almaktadır. Mevuzatta "Vakıf Yükseköğretim Bölgeleri" tanımlandıktan sonra İstanbul için kriterler yükseltilmiş, diğer büyükşehirler ve illerde ise, kuruluş için farklı standartlar getirilmiştir.

Vakıf yükseköğretim kurumları raporlarının ilki 2018 yılında yayımlanmıştır. Yıllık olarak yayımlanan raporlarda öncelikle iyileştirme süreçleri ve mevzuat düzenlemeleriyle ilgili genel bilgiler verilmekte, içerikte ise akademik, idari ve mali hususlarda özet bilgi veren tablolar, grafikler ve sıralandırmalar yer almaktadır. Tablo ve grafiklerde yer alan bilgiler, ilgili başlıklarda yorum ve analizlere kaynak teşkil etmek üzere mümkün olduğunca yalın verilmek-

tedir. Raporlarda her bir veri için en son tarihli bilgi ve belgeler, kılavuz, rehber veya denetim raporları kullanılmakta, her bir tablo ve grafikte dipnot olarak verilerin kaynağı ve tarihi belirtilmektedir:

- Mali veriler, Yükseköğretim Denetleme Kurulu 2019-2020 Olağan Denetim Raporlarından,
- Bursluluk oranları, 2020 YKS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzundan,
- Öğrenci ve öğretim elemanları sayıları, Yükseköğretim Bilgi Sistemi (YÖKSİS) veri tabanından,
- ALES, ÖABT ve TUS ile ilgili veriler ÖSYM Başkanlığından,
- TÜBİTAK-ARDEB verileri, TÜBİTAK Başkanlığından,

sağlanmaktadır.

* YÖK Yürütme Kurulu Üyesi

Yine ilgili yerlerde YÖKSİS veri tabanı kullanılmaktadır. Raporun farklı bölümlerinde göze çarpan bazı önemli verileri bu yazıda paylaşacağız.

Öğretim Üyesi Sayıları

Devlet üniversitelerinde de olduğu gibi vakıf yükseköğretim kurumları bünyesinde bölüm veya program açılması için gerekli olan “asgari” öğretim elemanı sayılarına ilişkin kriterler YÖK tarafından belirlenmiştir. Ancak birçok vakıf yükseköğretim kurumunun öğretim elemanı sayısını asgari rakamlarda sınırlı tuttuğu görülmüş, yapılan çalışmalarda birçok program için ilk yıllarda istenen asgari öğretim elemanı sayısı ile daha sonraki yıllarda istenen asgari öğretim elemanı sayısı pek çok program özelinde arttırılmıştır.

Hali hazırda mezun vermiş olan vakıf yükseköğretim kurumları dikkate alındığında, 48 üniversitede kadrolu öğretim üyesi sayısı 100’ün üzerindedir. Bununla birlikte 27 üniversitede kadrolu öğretim üyesi başına öğrenci sayısı 40’ın üzerindedir. Vakıf yükseköğretim kurumlarının nitelikli eğitim verilmesinin yanı sıra araştırma ve geliştirme faaliyetlerini arttırmak için öğretim elemanı sayılarının da asgari kriterlerin üzerinde olması ve özellikle lisansüstü programlarda öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı oranının düşük tutulması beklenmektedir. Nitekim buna yönelik düzenlemeler de yapılmıştır.

Fiziki Mekanlar ve Kütüphaneler

Üniversite sadece ders alınan ve ders anlatılan mekanlar değildir, araştırma ve geliştirme faaliyetleri ile gönüllülük faaliyetleri dahil sosyo-kültürel faaliyetlerin de yer aldığı yükseköğretim ekosisteminin ve kampüs yaşamının sağlanması da önemlidir. Nitelikli üniversite mezunlarının farklı alanlarda kazanımları için uygun ortamlar oluşturulmalı, ekran

birliktelikleri ve akademik ve idari personelle birlikte kampüs hayatı önemsenmelidir.

Vakıf yükseköğretim kurumlarının eğitim alanlarına ilişkin toplam alanlarıyla birlikte ayrıca açık ve kapalı alanlarına ilişkin bilgiler de raporlarda yer almaktadır. Üniversitelerin fiziki alanlarını geliştirmesine yönelik yapılan düzenlemeler sonucu iyileştirmeler gözlenmiştir: öğrenci başına düşen açık alana ilişkin olarak Vakıf Yükseköğretim Kurumlarının 2018 ve 2021 yıllarına ait verileri karşılaştırıldığında; 11 vakıf yükseköğretim kurumunun öğrenci başına açık alanının %50’den, 5 tanesinin ise %25’den fazla arttığı; öğrenci başına düşen kapalı alanın ise yine aynı yıllar içerisinde 9 vakıf yükseköğretim kurumunda %50’den, 3’ünde ise %25’den fazla artış gösterdiği raporlardan anlaşılmaktadır.

Vakıf yükseköğretim kurumlarının kütüphane alanları ile kütüphanede yer alan basılı ve elektronik kitap sayıları da raporlarda paylaşılmıştır. Uluslararası standartlar dikkate alınarak YÖK tarafından oluşturulan Asgari Mekan Standartlarına göre öğrenci başına kütüphane alanı ile ilgili olarak yapılan değerlendirmelerde; 19 vakıf yükseköğretim kurumunun (%25) bu şartı sağlamadığı görülmüş, yapılan olağan denetimler çerçevesinde bu hususta vakıf yükseköğretim kurumlarına önlem uygulanmıştır. Öğrenci başına düşen kütüphane alanına ilişkin olarak Vakıf Yükseköğretim Kurumlarının 2018 ve 2021 yıllarına ait verileri karşılaştırıldığında; 28 vakıf yükseköğretim kurumunun öğrenci başına düşen kütüphane alanının %50’den, 5 tanesinin ise %25’den fazla büyüdüğü; öğrenci başına düşen kitap sayısına ilişkin olarak ise yine aynı yıllar arasında 23 vakıf yükseköğretim kurumunun öğrenci başına kitap sayısının %50’den, 11 tanesinin ise %25’den fazla arttığı görülmektedir. Diğer taraftan 31 vakıf yükseköğretim kurumunda öğrenci başına düşen kitap sayısı 5’in altındadır! Tüm iyileştirmelere rağmen sadece 17 üniversitede (%22) öğrenci başına basılı kitap sayısı 10’ün üzerindedir.

Mali Verilerle Vakıf Yükseköğretim Kurumları

Raporda vakıf üniversitelerinin öğrenci başına cari hizmet harcaması, bursluluk oranı, Ar-Ge, kütüphane ile reklam ve tanıtım harcamaları, eğitim ve öğretim gelirleri, öğrencilere verilen burslar, toplam gelir ve giderleri, akademik personele ödenen ücretleri ile kira gelir ve giderleri gibi birçok mali veriye yer verilmiştir.

Bursluluk Oranı

Bilindiği gibi yapılan kanun değişikliği ile birlikte vakıf yükseköğretim kurumlarının ön lisans, lisans, tezlî yüksek lisans ve doktora düzeyindeki her bir diploma programı için, yükümlü oldukları ücretsiz öğrenci okutmalarına ilişkin asgari burs oranı %10'dan %15'e çıkarılmış ve bu çerçevede uygulamaya ilişkin kararlar alınmıştır. Böylece bu kurumlarda burslu okuma imkanına sahip öğrenci sayısının artırılması hedeflenmiştir. Bu yılki rapora göre, İbni Haldun Üniversitesi burslu öğrenci oranı %100 olarak gerçekleşmiş olup birinci sırada yer almaktadır. Bunu sırasıyla %63 oranla İstanbul Sağlık ve Teknoloji Üniversitesi, %33 oranla Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi takip etmektedir. On sekiz vakıf yükseköğretim kurumunun bursluluk oranı ise %20'nin üzerinde yer almaktadır.

Araştırma ve Geliştirme

Vakıf yükseköğretim kurumlarının Ar-Ge kapasitesinin, ayrıca öğretim üyesi yetiştirilmesine ilişkin katkının artırılması için; toplam öğrenci gelirinin en az %1'i kadar belli kalemlerde toplam Ar-Ge bütçesi ayrılması ve dördüncü sınıfta öğrencisi bulunan (tıp, diş hekimliği ve eczacılık programları hariç) her bir diploma programı için ilgili programda en az 2 araştırma görevlisi istihdam edilmesi kararlaştırılmıştır. Yine iç kaynaklı Ar-Ge bütçeleri ile ilgili de düzenlemeler mevcuttur.

İç kaynaklı araştırma proje bütçesinin ortancası 2017-2018 döneminde 58.811,30 TL iken, yapılan düzenlemelerle 2018-2019 döneminde yaklaşık 8 kat artışla 488.243,0 TL'ye ulaşmıştır. Bütçeden ziyade harcamaların göz önünde bulundurulduğu 2019-2020 döneminde "gerçekleşen" toplam araştırma proje harcaması ortancasının 2.866.556,4 TL olduğu, iç kaynaklı araştırma proje harcamasının ortancasının ise 1.250.666,8 TL'ye yükseldiği görülmüştür.

Vakıf yükseköğretim kurumlarının 2019-2020 olağan denetimi sonucu YÖK Denetleme Kurulu tarafından hazırlanan nihai denetim raporlarına göre toplam Ar-Ge harcaması 740.389.248,7 TL, toplam iç kaynaklı Ar-Ge harcaması ise 309.829.783,9 TL olarak tespit edilmiştir. Toplam Ar-Ge harcamasına göre vakıf üniversiteleri arasında yapılan sıralamada İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi 113.833.725,5 TL ile birinci sırada yer almaktadır. Bunu 97.479.031,0 TL harcama ile Sabancı Üniversitesi ve 76.332.698,0 TL harcama ile de Koç Üniversitesi takip etmektedir. Kırk beş vakıf yükseköğretim kurumunun (%58) toplam araştırma bütçeleri 1 milyon TL'nin üzerindedir.

Yukarıda yer alan Ar-Ge harcamaları, üniversiteler tarafından olağan denetlemeler sırasında belirtilen harcamalardır. Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenen öğrenci gelirinin %1'i kadar zorunlu Ar-Ge bütçesi konusunda ise belirli kalemler esas alınmıştır.

Tanıtım

Vakıf yükseköğretim kurumları 2018-2019 eğitim öğretim yılında reklam ve tanıtım için toplam 216.796.443,6 TL, 2019-2020 yılında ise 124.590.536,2 TL harcama yapmıştır. 2019-2020 yılında reklam ve tanıtım harcamasının ortancası 949.491,6 TL olup bu rakamın kütüphaneye yapılan harcamaların ortancası ile kıyaslandığında 2 katı olduğu görülmektedir. Bir önceki yıl bu oran 4 katı olarak gerçekleşmiş olup alınan kararlarla getirilen sınırlamalar sonucu bu oranın azaldığı anlaşılmaktadır.

Yükseköğretim kurumlarının en büyük reklamı ve tanıtımı nitelikli eğitim ve öğretim vererek yetiştirdiği öğrenciler olduğundan, kurumlarımızın bütçe planlarını buna göre yapmaları beklenmektedir.

Kütüphane Harcamaları

Vakıf yükseköğretim kurumları 2017-2018 eğitim öğretim döneminde kütüphane için toplamda 60.242.501,52 TL harcama yaparken bu rakam 2018-2019 eğitim öğretim döneminde %42 oranında artarak toplamda 85.499.393,03 TL'ye, 2019-2020 eğitim öğretim döneminde ise bir önceki yıla göre %18 oranında artış göstererek 100.619.376,07 TL'ye ulaşmıştır. Kütüphane için yapılan harcamaların ortancasına bakıldığında ise 469.906,8 TL olduğu görülmektedir.

2019-2020 yılında kütüphane için yapılan harcamalara bakıldığında 15.251.467,6 TL harcama ile İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi ilk sırada yer almaktadır. Otuz altı vakıf yükseköğretim kurumunun ise kütüphaneye yapmış olduğu harcama 500.000 TL nin altında gerçekleşmiştir. Özellikle yeni kurulacak olan vakıf yükseköğretim kurumlarının planlamalarında, kütüphanelerin kaynak ve alan olarak yeterli kapasiteye sahip olması ve öğrenci ve öğretim üyelerinin çalışma koşullarına uygun, ferah alanlar olarak tasarlanmasının altı çizilmektedir. Daha önce kurulmuş olan kütüphanelerin de kapasitelerinin geliştirilmesi beklenmektedir. Her ne kadar elektronik kaynaklar ön plana çıkmış olsa da, öğrenci ve öğretim üyelerine uygun çalışma ortamlarının sağlanması elzemdir.

Ulusal ve Uluslararası Sıralamalarla Vakıf Yükseköğretim Kurumları

Vakıf yükseköğretim kurumlarının ulusal ve uluslararası sıralamaları ile TÜBİTAK-ARDEB tarafından desteklenen proje ve bütçelerine göre sıralamalara da raporlarda yer verilmiştir. QS Dünya Sıralama-

sında 3, QS Gelişmekte Olan Avrupa ve Orta Asya Ülkeleri Sıralamalarında 17, THE (Times Higher Education) Sıralamalarında 13 ve Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri göz önünde bulundurularak yapılan sıralamalarda 20 vakıf üniversitemiz yer almıştır.

Özet Bilgilerle Vakıf Yükseköğretim Kurumları

Raporun son bölümünde, her bir vakıf yükseköğretim kurumuna ait önemli bazı veriler tek sayfada toplanmıştır. Bir bakışta özet bilgi veren, ilgili kurumun künyesi olarak adlandırılabilir sayfalar bu yıl ilk olarak ilgili başlıklarda sıralamalar da eklenmiştir.

Sonuç

Vakıf yükseköğretim kurumları mevzuat gereği bazı yönleriyle devlet üniversitelerinden ayrılmaktadır. Akademik, idari ve mali hususlarda hareket kabiliyetleri yüksektir ve yükseköğretim sistemimize büyük katkı sağlamaktadırlar. Bununla birlikte özellikle ana gelir kaynağı öğrenci gelirleri olduğundan, gider kalemlerine yönelik bazı düzenlemeler ve mali hususların takibi gerekmektedir. Bu kurumlarımızın bütçe planlarını yaparken diploma programlarında nitelikli eğitim ve öğretim vermenin yanı sıra, bir yükseköğretim öğrencisinin her alanda kazanımlarını arttırmak üzere ar-ge faaliyetlerinde dahil olabileceği, gönüllülük dahil sosyo-kültürel faaliyetleri gerçekleştirebileceği, sanat ve spor etkinliklerine dahil olabileceği ortamların hazırlanmasına yönelik tedbirleri alması da beklenmektedir. Akademik, idari ve mali verileri paylaştığımız vakıf yükseköğretim kurumları raporlarının, mevcut durum analizlerinin yapılmasına ve gelişmeye açık yönlerin ortaya konmasına yönelik katkı sağlayacağına böylece ileriye yönelik planlamalara ışık tutacağına inanıyoruz.

YÜKSEKÖĞRETİMDE GÖNÜLLÜLÜK ÇALIŞMALARI

Gönüllülük, vatandaşlık duygusunu teşvik eden, ortak bir faydaya hizmet etmek için sosyal bir eylem olarak tanımlanır. Uzun vadeli, planlı bir sosyal davranıştır. Bütün bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere, karşılığında bir ücret, maddi bir getirinin elde edilmediği, ancak ahlaki, dini veya sosyal sorumlulukların yerine getirilmesi sonucunda duyulan bir memnuniyet duygusunun sağlanmasıdır. Bunun yanı sıra, özelliklerde gençlerde, sosyal beceriler edinme, deneyim kazanımı olumlu bir güven duygusunun tesis edilmesi gönüllülük çalışmalarının en müstesna taraflarıdır.

YÖK ve Gençlik ve Spor Bakanlığı arasında **Gönüllülük Çalışmaları** kapsamında imzalanan İş Birliği protokolü sonrası çalışmalar hız kesmeden devam etmektedir. Protokolle yükseköğrenim gören öğrencilerin **eğit- sel, sosyal, kültürel, gönüllülük ve sportif faaliyetlerinin geliştirilmesi; bağımlılıkla mücadele, sosyal sorumluluk ve gönüllülük algılarının güçlendirilmesine** yönelik çalışmaların desteklenmesi amaçlanmaktadır.

Gönüllülük Çalışmaları Dersi: Rektörlük bünyesinde ortak dersler altında tüm öğrencilerin seçmeli ders olarak alabileceği “**Gönüllülük Çalışmaları**” dersinin **en az sekiz haftasında sahada** olunması, kamu kurumları, yerel yönetimler ve STK’larda gönüllülük çalışmalarına katılım sağlanması; bireysel, takım veya grup çalışmalarının planlanarak sahada uygulanması; yapılan çalışmaların paylaşım ve sunumlarının öğrenciler tarafından hazırlanması ve sınıf ortamına paylaşılması hedeflenmektedir.

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Genç Ofisi

Bu yıl **96 Üniversitede** Gönüllülük Dersi açılmıştır! **1621 ön lisans, 1773 lisans** programında öğrenciler bu dersi alabilmektedir. 2021 bahar dönemi verilerine göre **9000’e** yakın öğrenci bu dersi almıştır.

Genç Ofisler: Yükseköğretim kurumlarımızın gösterdikleri alanlarda Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından farklı temalarla tefriş edilen Genç Ofislerde, öğrenci toplulukları ile de iş birliği yapılmaktadır.

İzmir Ege Üniversitesi Genç Ofisleri

Erzurum Teknik Üniversitesi Genç Ofisi

BASINDA

YÖK

YÖK Başkanı Saraç'a

"Eğitim Ödülü"

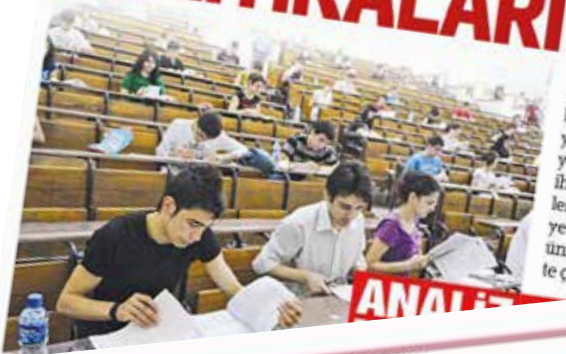
Tüm Bürokratlar ve İş İnsanları Federasyonu (TÜMBİFED) tarafından "Akademi Kültür ve Bilim Ödülleri" kapsamında yer alan "Eğitim Ödülü" bu yıl yükseköğretim alanında yaptığı çalışmalarından dolayı, YÖK Başkanı Prof. Dr. Yekta Saraç'a verildi. Saraç, ödüle ilişkin Twitter'da yaptığı açıklamada, "Görevimden itibaren yükseköğretim alanına katkıları için bu ödülü almaya değer gördüm. Bu ödülün yanı sıra, bu alanın geleceği için yaptığımız çalışmaların da bu ödülün bir parçası olduğunu düşünüyorum. Bu ödülün yanı sıra, bu alanın geleceği için yaptığımız çalışmaların da bu ödülün bir parçası olduğunu düşünüyorum."

YÖK Başkanı Saraç'a 'Eğitim Ödülü'

Tüm Bürokratlar ve İş İnsanları Federasyonu (TÜMBİFED) tarafından "Akademi Kültür ve Bilim Ödülleri" kapsamında yer alan "Eğitim Ödülü" bu yıl yükseköğretim alanında yaptığı çalışmalarından dolayı, YÖK Başkanı Prof. Dr. Yekta Saraç'a verildi. Saraç, ödüle ilişkin Twitter'da yaptığı açıklamada, "Görevimden itibaren yükseköğretim alanına katkıları için bu ödülü almaya değer gördüm. Bu ödülün yanı sıra, bu alanın geleceği için yaptığımız çalışmaların da bu ödülün bir parçası olduğunu düşünüyorum. Bu ödülün yanı sıra, bu alanın geleceği için yaptığımız çalışmaların da bu ödülün bir parçası olduğunu düşünüyorum."

2030'A DOĞRU YÜKSEKÖĞRETİM POLİTİKALARI

TÜRKİYE'DE Yeni Yükseköğretim Kurulu (YÖK) olarak hayata geçirdiğimiz ve sonuçlarını elde etmeye başladığımız birçok proje ile 2030 yıllarına dek yetenekli ihtiyaçlarına hakları yetiştirmek için üniversitemizde çalışıyoruz.

2030'A DOĞRU YÜKSEKÖĞRETİM POLİTİKALARI

YÖK olarak, geleceğin meslekleri addedilen alanlarda sektörel iş birliği içinde yaptığımız çalışmalarla, üniversitemizde yeni mesleki alanlar ve programlar açmaktayız.

Prof. Dr. Yekta Saraç, 2021 Ekim ayında İstanbul'da UNESCO'nun Dünya Yüseköğretim Ödülü'nü kazanan Araştırma ve Öğretim Üyesi Prof. Dr. Yekta Saraç'a ödülü takdim etti. Saraç, ödülü alırken yaptığı konuşmada, "Bu ödülün yanı sıra, bu alanın geleceği için yaptığımız çalışmaların da bu ödülün bir parçası olduğunu düşünüyorum. Bu ödülün yanı sıra, bu alanın geleceği için yaptığımız çalışmaların da bu ödülün bir parçası olduğunu düşünüyorum."

YÖK, kontenjanları yeniden düzenledi

Yükseköğretim Kurulu (YÖK), üniversite öğrencilerine e-Devlet'ten alınacak transkriptler de e-Devlet'ten alınacak. YÖK, üniversite öğrencilerine e-Devlet'ten alınacak transkriptler de e-Devlet'ten alınacak.

UNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNE YÖK'TEN DUYURU Transkriptler de e-Devlet'ten alınacak

Yükseköğretim Kurulu (YÖK), üniversite öğrencilerinin transkript belgesini Türkçe ve İngilizce olarak e-Devlet üzerinden alabileceğini duyurdu. YÖK'ten yapılan bilgilendirmede, YÖK'ün kendi bilgi işlem sistemi ile üniversite bilgi sisteminin uyumunun sağlandığına işaret edilerek, kurulum e-Devlet sistemindeki bölümden transkript belgesinin verilebilmesi için veri girişlerinin tamamlanması hususunda üniversitelere yazı gönderildiği vurgulandı. E-Devlet'teki pencereler arasında "Transkript Belgesi Sorgulama" başlığı da eklendi.

Yükseköğretim Kurulu (YÖK), üniversite öğrencilerine e-Devlet'ten alınacak transkriptler de e-Devlet'ten alınacak. YÖK, üniversite öğrencilerine e-Devlet'ten alınacak transkriptler de e-Devlet'ten alınacak.

YÖK, YENİ BİR ÇALIŞMA BAŞLATTI

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU (YÖK), SOYKIRIM VE İNSANLIĞA KARŞI İŞLENEN SUÇLARI ARAŞTIRMAK ÜZERE BİR ÜNİVERSİTE BÜNYESİNDE "ULUSLARARASI SOYKIRIM VE İNSANLIĞA KARŞI İŞLENEN SUÇLAR ENSTİTÜSÜ" KURULMASINA YÖNELİK ÇALIŞMA BAŞLATTI.

YÖK'ÜN bu alanda belirli kriterleri taşıdığı değerlendirildiği bir üniversitede kurulmasını planladığı enstitüde, sadece Ermenilerle ilgili asılsız soykırım iddialarına ilişkin değil aynı zamanda Amerika'dan Afrika'ya, Asya'dan Avrupa'ya kadar dünyanın her neresinde olursa olsun insanlığa karşı işlenen suçlara ilişkin araştırmaların da gerçekleştirilmesi hedefleniyor. YÖK yetkilileri, emperyalist devletlerin tarihin çetisi dönemlerinde giriştikleri soykırım ya da insanlık suçu kavramı çerçevesinde değerlendirilebilecek uygulamalarının, kimi coğrafyalarda halen devam ettiği işaret ederek, insanlık tarihinin bu emperyalist ülkelerin işgal ettikleri ve sömürdüğü topraklarda yaşanan halkların egemenlik haklarını yok sayma, onları katletme, sürgün etme, dillerini

ni değiştirme, asimilasyona tabi tutma, dini namüdafale ve rak gaddarca davranışlarla pek çoğu insanlıktan çıkararak, etiğine dikkatli ce

INSANLIK SUÇLARI
KAMUOYU İLE
PAYLILACAK
Dünya

YÖK'ten soykırım araştırma enstitüsü

Yükseköğretim Kurulu'nun Uluslararası Soykırım ve İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar Enstitüsü, emperyalist devletlerin giriştikleri soykırım ya da insanlık suçlarını araştırarak.

YERLİ VE YABANCI AKADEMİCİLERİN ARAŞTIRMACILAR GÖREVİ

Uluslararası boyutta araştırmalara imza alması hedeflenen enstitüde sadece Türk akademisyenler ve araştırmacıların değil, aynı zamanda yabancı bilim insanlarının da görev alması planlanıyor. Belirlenecek bir üniversite bünyesinde kurulacak Uluslararası Soykırım ve İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar Enstitüsü, insan kaynağı açısından YÖK tarafından desteklenecek kapsamlı deniz çeşitliliği bir akademik yapılamaya kavuşturulacak. YÖK 100/2000

Doktora Programı kaynağı da katkı sağlayacak ve çalışmaları bir mahiyet, yarıyla Uluslararası İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar Enstitüsü'nün yükseköğretim kurumuna ilişkin karar verebilecek kurumun kurulacağı yönünde insanlığı bakımından yeterli yani kurumsal iliyakat yeti özel önem taşıyor.

Selma Kasap (AA)

YÖK'ün enstitüsünde sadece Ermenilerle ilgili asılsız soykırım iddialarına ilişkin değil aynı zamanda Amerika'dan Afrika'ya, Asya'dan Avrupa'ya kadar dünyanın her neresinde olursa olsun insanlığa karşı işlenen suçlara ilişkin araştırmaların yapılacağı, YÖK yetkilileri, emperyalist devletlerin tarihin çetisi dönemlerinde giriştikleri soykırım ya da insanlık suçu kavramı çerçevesinde değerlendirilebilecek uygulamalarının, kimi coğrafyalarda halen devam ettiği işaret ederek şöyle dedi:

"İnsanlık tarihi, bu emperyalist ülkelerin işgal ettikleri ve sömürdüğü topraklarda yaşanan halkların egemenlik haklarını yok sayma, onları katletme, sürgün etme, dillerini değiştirme, asimilasyona tabi tutma, dini yasalarına müdahale etme ve onlara gaddarca

KADIN AKADEMİSYENDE Avrupa'yı geçtik

YÖK'ün verilerine göre, Türkiye yüzde 32,5 kadın profesör oranı ile yüzde 20,8 ortalamaya sahip ABD'yi geçti. Avrupa Üniversiteler Birliği'nin yayınladığı rapora göre, 2020'de kadın rektor bulunmayan 48 ülke oldu. Kadın rektor oranı ortalaması yüzde 15 olurken, Türkiye'de 17 kadın rektor görev yapıyor.

Kadın profesörler Avrupa'yı geride bıraktı

YÜKSEKÖĞRETİM Kurulunun (YÖK) verilerine göre, Türkiye'deki kadın profesör oranı 2020'de yüzde 32,5'e ulaştı. Bu oranla Türkiye, Avrupa Üniversiteler Birliği'nin yayınladığı rapora göre, 2020'de kadın rektor bulunmayan 48 ülke oldu. Kadın rektor oranı ortalaması yüzde 15 olurken, Türkiye'de 17 kadın rektor görev yapıyor.

Yükseköğretim Kurulunun (YÖK) verilerine göre, Türkiye'deki kadın profesör oranı, 2020'de yüzde 32,5'e ulaştı. Bu oranla Türkiye, Avrupa Üniversiteler Birliği'nin yayınladığı rapora göre, 2020'de kadın rektor bulunmayan 48 ülke oldu. Kadın rektor oranı ortalaması yüzde 15 olurken, Türkiye'de 17 kadın rektor görev yapıyor.

deninde kadın araştırmacıların sayısı da erkeklerininkiyle eşitlendi. Türkiye'de 26 bin 352 kadın, 23 bin 60 erkek olmak üzere 51 bin 412 araştırmacı görev yapıyor.

394 KADIN İST YONETİMLİK GÖREVLİNDE

Türkiye genelinde 203 üniversitede, devlet üniversitelerinde 255, vakıf üniversitelerinde 139 olmak üzere toplam 394 akademisyen kadın istiyemci görevinde bulunuyor. Türkiye'de 17 kadın rektor görev yapıyor.

ARASTIRMA GÖREVLİSİNDE ERKEKLERİN GEÇTİĞİ

Akademisyen sayısı 2003'te 74 bin 134 iken bu sayı, 2020'de 98 bin 404'e ulaştı. 81 bin 661 kadın olmak üzere 180 bin 265'e ulaştı. Toplam akademisyenlerin içinde kadın akademisyenlerin oranı yüzde 45'in üzerine çıkarken, bu akademisyenlerin 10 bin 111'i kadın profesörlerden, 7

HER MİLLET HİZMET VERECEK

YÖK'ten soykırım araştırma enstitüsü

YÖK, uluslararası soykırım ve insanlık suçlarını araştırmak üzere enstitüye kuruluyor. Uluslararası Soykırım ve İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar Enstitüsü'nün yanı sıra Amerika'dan Afrika'ya, Asya'dan Avrupa'ya kadar dünyanın her neresinde insanlığa karşı işlenen suçlara ilişkin araştırmaların gerçekleştirilmesi hedefleniyor. Türk akademisyenlerin görev alması planlanan enstitünün hangi yükseköğretim kurumunun çatısı altında kurulacağına 27 Mayıs Perşembe yapılacak sunumların sonucunda karar verilecek. Öte yandan, İZÜ'deki Prof. Dr. Birol Çetin, TTK Başkanı Nerker, "Arşivleri karşılıklı açalım" dedi.

YKS'de engelliler çift soru kitapçığı

KAMU Dairesi Başkanı Kurumu'nun (YÖK) bir başkanı kapsamında yapılacak görüşmeler neticesinde ÖSYM, Sınav ve Yürütme Merkezi (ÖSYM), 2021 Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) için çift soru kitapçığı yayınlaması için karar almıştı. ÖSYM'de yapılan toplantıya göre, 2021'de yapılacak olan sınavda, engelliler için çift soru kitapçığı kullanılacak. ÖSYM Başkanı İsmail Küçükkaya, "Engelliler için çift soru kitapçığı yayınladık. Bu sayede engelliler de sınavda yer alacaklar. Bu sayede engelliler de sınavda yer alacaklar. Bu sayede engelliler de sınavda yer alacaklar."

davranışına gibi pek çoğu insanlık suçu oluşturan politikalarına tanıklık etti. Dünyanın neresinde olursa olsun bu ülkelerin geçmişte veya halihazırda işlediği suçlar, kurulacak enstitü bünyesinde bilim ve hukuk düzeyinde akademik bir şekilde ele alınacak. Araştırmaların sonuçları ulusal ve uluslararası kamuoyu ile paylaşılacak üzere raporlanacak. Raporlandıklarını yanı sıra

insanlık tarihinde sadece Türkiye'de değil, diğer ülkelerde de yaşanan insanlık dışı uygulamaların da görev alması planlanıyor.

Engelsiz Üniversite için rekor başvuru

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Başkanı Prof. Dr. Yekta Saraç, Engelsiz Üniversite Okulları için bu yıl 114 üniversiteden farklı kategorilerden 837 başvuru yapıldığını bildirdi. Saraç, başvuru yüzyükseköğretimde dönüşüm dönüğü say

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Başkanı Prof. Dr. Yekta Saraç, Engelsiz Üniversite Okulları için bu yıl 114 üniversiteden farklı kategorilerden 837 başvuru yapıldığını bildirdi. Saraç, başvuru yüzyükseköğretimde dönüşüm dönüğü say

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Başkanı Prof. Dr. Yekta Saraç, Engelsiz Üniversite Okulları için bu yıl 114 üniversiteden farklı kategorilerden 837 başvuru yapıldığını bildirdi. Saraç, başvuru yüzyükseköğretimde dönüşüm dönüğü say

YÖK'ten yüz yüze eğitim adımı

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Başkanı Prof. Dr. Yekta Saraç, yüz yüze eğitimin hızla yaygınlaşmasını istediğini belirtti. Saraç, yüz yüze eğitimin kalitesini artırmak için YÖK'ün çalışmalarını hızlandırdığını söyledi.

YÖK YÜZ YÜZE ÖĞRETİM İÇİN HAREKETE GEÇTİ

YÖK, Sağlık Bakanlığına gönderdiği yazı ile üniversitelerde yüz yüze eğitimin hızlandırılması için akademik ve idari kadrolardaki personel ile örgün öğretimde okuyan öğrencilerin bu yılın Eylül ayına kadar aşılmasını talep etti.

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Başkanı Prof. Dr. Yekta Saraç, yüz yüze eğitimin hızla yaygınlaşmasını istediğini belirtti. Saraç, yüz yüze eğitimin kalitesini artırmak için YÖK'ün çalışmalarını hızlandırdığını söyledi.

üniversitelerde yüz yüze eğitimin hızlandırılması için personel ve öğrencilerin katılımını istedi

bitimleriyle normalleşmeye geçtikçe sınırlanmış, yükseköğretim kurumlarında yüz yüze verilen örgün eğitim ve öğretim faaliyetlerini 2021-2022 eğitim döneminde başlatılması ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesini için yükseköğretim kurumlarında görev yapan akademik ve

YÖK, 'ÖZEL ÖĞRENCİ' İSTİSMARINI DURDURDU

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Başkanı Prof. Dr. Yekta Saraç, 'Özel Öğrenci' istismarını durdurduğunu açıkladı. Saraç, bu tür uygulamaların öğrencilerin haklarını ihlal ettiğini ve eğitim kalitesini düşürdüğünü belirtti.

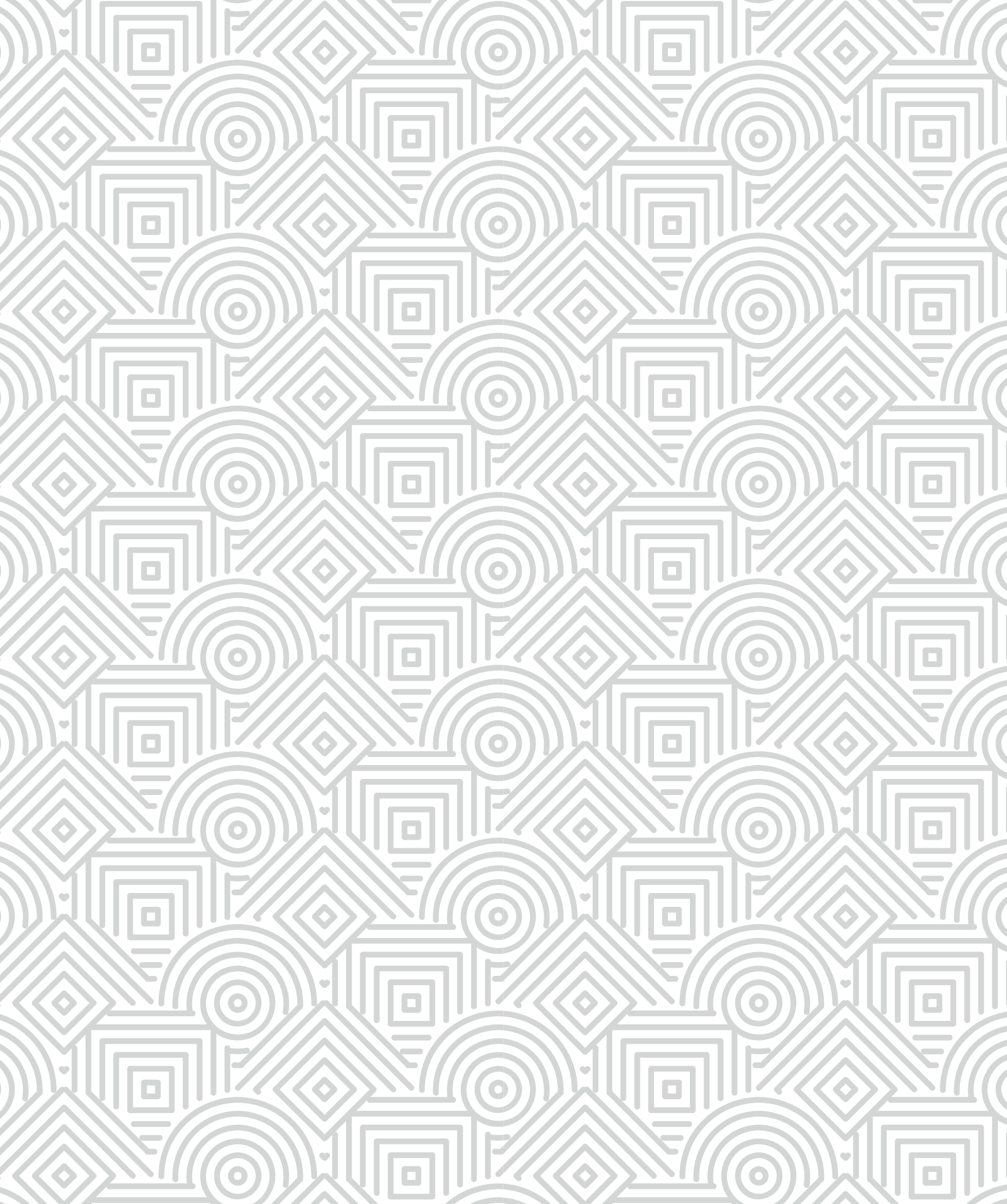
Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Başkanı Prof. Dr. Yekta Saraç, 'Özel Öğrenci' istismarını durdurduğunu açıkladı. Saraç, bu tür uygulamaların öğrencilerin haklarını ihlal ettiğini ve eğitim kalitesini düşürdüğünü belirtti.

YÖK'ten araştırma üniversitesi kararı

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Başkanı Prof. Dr. Yekta Saraç, 'Araştırma ve Aday Üniversitelerinin' rektörleri ile İstanbul'da bir araya geldi. YÖK Başkanı Saraç'ın başkanlığında gerçekleştirilen toplantıda, proje bazlı 11 araştırma, 5 aday araştırma olmak üzere toplam 16 üniversitenin rektörleri ve ilçe YÖK yetkilileri katıldı. Toplantıda, 11'inci YÖK yetkililerine göre öncelikli sektörlerle eşleşmeler neticesinde alınan kararlar ilk kez açık adımlar çerçevesinde ele alındı. 11'inci Kalkınma Planı'nda yer alan araştırma üniversiteleri yetkinliklerine göre öncelikli sektörlerle eşleşmeler neticesinde alınan kararlar ilk kez açık adımlar çerçevesinde ele alındı. 11'inci Kalkınma Planı'nda yer alan araştırma üniversiteleri yetkinliklerine göre öncelikli sektörlerle eşleşmeler neticesinde alınan kararlar ilk kez açık adımlar çerçevesinde ele alındı.

İSTİSMAR KAPISINI KAPATTI
Bu konuda istisna olarak bazı üniversitelerde bu tür uygulamaların yapılmasına izin verilmeyecektir. Üniversitelerin bu tür uygulamaları durdurmasını istedi.

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı 06539 Bilkent / Ankara-Türkiye
Telefon: +90 (312) 298 70 00 **Faks:** +90 (312) 266 47 59
www.yok.gov.tr

